

Lapsuudenperheen sosiaalistavat vaikutukset taloudenhallinnassa vaikuttavat pitkälle aikuisuuteen.

- >> Sosiaalinen media ja sosiaalinen tausta nuorten kulutusasenteiden selittäjinä
- >> Kulttuuriset ihanteet ja elämäntyylit nuorten asumiskuluttajuudessa
- >> Kulutusasenteet nuorten elämäntyytyväisyyden määrittäjinä
- >> Itsenäisesti asuvien nuorten taloudellinen eriarvoisuus

Toimitus

päätoimittaja VTT **Päivi Berg** (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu)

toimitussihteeri **Tanja Konttinen** (Nuorisotutkimusseura)

Toimituskunta

Leena Haanpää, KTT, dosentti, Turun yliopisto

Tarja Juvonen, VTT, Helsingin yliopisto

Mira Kalalahti, VTT, KM, dosentti, Turun yliopisto

Riikka Korkiamäki, YTT, Tampereen yliopisto

Maija Lanas, KT, Oulun Yliopisto

Sirpa Lappalainen, FT, dosentti, Itä-Suomen yliopisto

Heta Marttinen, FT, Jyväskylän yliopisto

Marko Merikukka, FM, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö

Minna Nikunen, YTT, dosentti, Jyväskylän yliopisto

Eriikka Oinonen, YTT, dosentti, Tampereen yliopisto

Anni Rannikko, YTT, Itä-Suomen yliopisto

Kari Saari, YTT, dosentti, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Vappu Turunen, FM, Nuorisotiedon kirjasto

Mari Vuorisalo, KT, Tampereen yliopisto

Nuorten kuluttajuus ja taloudellinen eriarvoisuus -teemalehden vastaavat toimittajat: KTT **Leena Haanpää** ja VTM **Enna Toikka**.

38. vuosikerta, 4/2020

ISSN 0780 - 0886

Nuorisotutkimus-lehteä julkaisee Nuorisotutkimusseura ry. Lehti ilmestyy neljästi vuodessa. Kestotilaus 30 euroa, vuositilaus 32 euroa ja irtonumero 8 euroa. Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Toimitus

Nuorisotutkimusseura ry.

Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki

GSM 044 416 5311

s-posti: tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi

www.nuorisotutkimusseura.fi/

nuorisotutkimus-lehti

Tilaukset

[http://www.nuorisotutkimusseura.fi/](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/tilaa-lehti)

julkaisut/tilaa-lehti

Taitto: Tanja Konttinen

Kansidesign: Jussi Konttinen

Hansaprint, Turku 2020

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Ohjeita kirjoittajalle

Nuorisotutkimus-lehdessä julkaistaan vertaisarvioituja artikkeleita, katsauksia, haastatteluja, ajankohtaisia puheenvuoroja nuoriso- ja yhteiskuntapolitiikasta sekä kirja-arvioita ja luentoja. Lehti julkaisee artikkeleita, jotka käsittelevät lapsiin tai nuoriin, lapsuuteen tai nuoruuteen, nuorisokulttuureihin, nuorisopolitiikkaan, nuorten elinoloihin tai palveluihin kohdentuvia käytänteitä, käsitteitä, instituutioita, puhetapoja ja politiikkaa. Artikkelit voivat olla empiirisiä, teoreettisia tai metodologisia. Nuorisotutkimuksen on hyvä olla yksi tarjottavien tekstien läpileikkaava teema, mutta lehteen voi tarjota artikkeleita eri tieteenaloilta. Lehti painottaa artikkeleita, joissa nuori tai nuoruus ei ole vain ilmiön, esimerkiksi oppimisen, tapahtumapaikka.

Artikkelien maksimipituus on 50 000 merkkiä välilyönteineen. Käsikirjoitukset lähetetään toimitukseen (tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi) sähköpostin liitetiedostona. Artikkelit lähetetään ennen julkaisupäätöstä referee-lausuntokierrokselle niiden tieteellisen tason takaamiseksi. Toimituksen ja referee-lukijoiden arvioinnin jälkeen artikkeli palautetaan kirjoittajalle mahdollisia korjauksia varten. Kirjoittajan edellytetään olevan valmis työstämään tekstiään.

Artikkelin mukana toimitetaan lyhyt (alle 2 000 merkkiä) suomen- ja englanninkielinen tiivistelmä sisällöstä. Tiivistelmän tulee sisältää Yleisen suomalaisen asiansanaston mukaiset 3–5 asiansanaa. Artikkelin avainsanat on hyvä kääntää englanniksi itse. Käsikirjoituksen mukana lähetetään Tässä numerossa kirjoittavat -palsta varten kirjoittajan nimi, osoite, oppiarvo, toimi ja toimipaikka sekä paikkakunta.

Katsauksena pidetään jonkin tieteenalan lyhyehköä yleisesitystä, puheenvuoro voi olla poleemisempikin. Katsauksen ja puheenvuoron maksimipituus on 15 000 merkkiä välilyönteineen. Lektioit julkaistaan (editoituna) sellaisenaan. Mukaan tulee liittää tieto väitöksen ajankohdasta ja paikasta sekä vastaväittäjästä.

Kirja-arvioiden pituus on enintään 6 000 merkkiä välilyönteineen. Arvosteltavista kirjoista annetaan seuraavat tiedot: kirjoittajan nimi, kirjan nimi, kustantaja, ilmestymisvuosi ja sivumäärä liitteineen. Kirja-arvostelujen yhteydessä ei julkaista lähdeluetteloa.

Kirjoittaja antaa materiaalia luovuttaessaan oikeuden julkaista sen myös verkossa sähköisessä muodossa.

Keskipisteessä kulutus

Edesmennyt ministeri, psykiatri ja kulttuurivaikuttaja Claes Anderson puhui viisaita haastattelussa vuodelta 2003. Hän rinnasti 2000-luvun kulutuksen iskelmään, yhä kiihtyvään musiikin pyörteeseen, jossa kulutus vie ja ihminen vikisee. (Tiedeykkönen 2003.) Kulutusiskelmällä hän tarkoitti seuraavaa.

Nyt jo rupee esimerkiksi näkymään jo ihan selvästi tällöinen ylenpalttisen kuluttamisen, kilpailun ja materiaalisen menestymisen ihannoiti. Että se ei johda mihinkään onnelliseen yhteiskuntaan. Nyt jo rupee näkymään ihan selviä vastavoimia, jotka korostavat ihan toisia voimia. Et me ollaan sopusoinnussa itsemme kanssa... Ylenpalttinen kuluttaminen ja sen nostaminen elämän tärkeimmäksi arvoksi, niin se aiheuttaa niin paljon haittaa maailmassa, se kuluttaa luonnon resursseja, se rajoittaa ihmiskunnan enemmistön elinmahdollisuuksia, ja myöskin se niinku oman elämän tyhjyys käy ilmi. (Andersson 2003)

Kuluttamisesta ja etenkin materialistisista kulutusasenteista keskustellaan myös tässä teemanumerossa, sillä ne liittyvät kiinteästi nuorten hyvinvoinnin rakentumiseen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että materialistinen kulutuseetos luo riskin nuorten hyvinvoinnille (Hill 2011). Käsillä oleva teemanumero ”Nuorten kuluttajuus ja taloudellinen eriarvoisuus” pureutuu kulutuksen moninaiisiin kenttiin. Nuorten kulutusta ja kuluttajuuden toimintaympäristöjä tarkastellessaan se osuu ajankohtaan, jolloin kulutuksen muuttuvasta roolista keskustellaan koronapandemian vuoksi yhä voimakkaammin ja näkyvämmiin. Kulutus on laaja kattokäsite, johon liittyy monimuotoisia ilmiöitä ja riskejä. Muun muassa ilmastonmuutos ja talouden digitalisaatio heijastuvat kuluttajuuden kenttään monin eri tavoin ja erilaisina elämäntyyleinä. Emme pääse pakoon globaaleja riskejä, sillä ne ovat keskeinen postmodernin maailman piirre. Ne kytkevät sosiaalisen, taloudellisen ja teknologisen muutoksen epävarmuuden kasvuun, mikä heijastuu kulutukseen. Koronapandemia on tuonut kaukaiset riskit käden ulottuville, kirjaimellisesti. Kyse ei ole tv-ruudussa näkyvästä muista – kaukaisia – ihmisiä piinavasta tautiepidemiasta vaan välittömästä uhkasta hyvinvoinnillemme. Muutokset heijastuvat myös nuorten kulutuskäyttäytymiseen; heidän mahdollisuuksiinsa ja tarpeisiinsa kuluttaa ja voida hyvin. Yhteiskunnalliset olosuhteet sekä yksilötason tekijät muovaavat ja paineistavat nuorten kuluttamista usein eriarvoistavalla tavalla.

Teemanumeron yhtenä tavoitteena on nostaa esiin nuoret aktiivisina toimijoina ja sopeutujina taloudellisessa niukkuudessa. Se selventää myös nuorten suhdetta sosiaaliseen mediaan ja kulutukseen. Artikkelit käsittelevät kuluttajaksi kasvua ja sosiaalistumista, kuluttamisen merkitystä nuoruudessa, aktiviteettina yksilöllisen elämäntavan tavoittelussa sekä kulutusasenteiden heijastumista hyvinvointiin ja eriarvoisuuteen. Kuluttamiseen kytkeytyvä retoriikka korostaa materialismia lisäksi usein muita negatiivisia ilmiöitä, kuten nuorten taloudenhallinnan vaikeuksia. Nyt julkaistavat artikkelit tuovat esiin kulutuksen ja kulutuskulttuurin eriarvoistavia vaikutuksia nuorten elämälle, muun muassa digitaalisissa yhteisöissä, ryhmiin kuulumisessa, tulojen riittävydestä itsenäistymisen kynnyksellä ja asumisessa.

Teemanumero antaa tilaa kulutuskulttuurin viimeaikaisten muutosten tarkastelulle. Nuoruutta, kulutuskulttuuria ja niihin kytköksissä olevia rakenteellisia reunaehtoja lähestytään laaja-alaisesti empiirisinä tutkimuksina tutkimusaineistoihin perustuen.

Teemanumeron artikkelit

Artikkeleista ensimmäinen käsittelee sosiaalisessa mediassa toimivien somevaikuttajien seuraamisen yhteyttä nuorten kulutusasenteisiin. Terhi-Anna Wilskan, Eero Rantalan ja Jesse Tuomisen artikkeli liittyy osaksi tuoretta sosiologista kulutustutkimusta, jossa ilmiötä tarkastellaan sosiodemografisen taustan lisäksi sosiaalisen verkoston näkökulmasta. Nopeasti muuttuvat digitaaliset kulutusympäristöt ovat pirstaleisia ja tutkimuksellisesti haasteellisia. Artikkelit osoittaa, että perinteisistä sosiaalistajista kaveripaine on suurelta osin siirtynyt sosiaaliseen mediaan ja on voimakkaasti yhteydessä nuorten materialistisiin asenteisiin. Huolimatta kulutuskentän nopeasta muutoksesta tietyt erot näyttävät pitävän pintansa: artikkelissa osoitetaan poikien olevan yhä selkeästi tyttöjä materialistisempia ja vastaavasti tyttöjen asenteiden olevan vastuullisempia. Kirjoittajat toteavat, että vaikka Suomessa puhutaan paljon sukupuolineutraalista kasvatuksesta, sukupuoliroolien hämärtymisestä ja tasa-arvosta, tytöt ja pojat näyttävät edelleen sosiaalistuvan erilaisiksi kuluttajiksi sekä täällä että muualla.

Toinen artikkeli jatkaa kuluttajaksi sosiaalistumisen teemaa tarkastelemalla perhetaustan roolia kulutusasenteiden muotoutumisessa. Enna Toikka ja Leena Haanpää käsittelevät peruskouluikäisten nuorten kuluttajuutta taloudelliseen eriarvoisuuteen ja elämäntyytyväisyyteen liittyvien keskustelujen kautta. Perheellä on todettu olevan merkittävä rooli paitsi lasten myös nuoruusikäisten kuluttajaksi sosiaalistumisessa. Myös perheen taloudellinen tilanne raamittaa nuorten kulutusmahdollisuuksia ja asenteiden omaksumista. Artikkelit osoittaa useiden kulutusasenteiden olevan yhteydessä nuorten elämäntyytyväisyyden tasoon. Etenkin säästäväinen asenne kulutukseen heijastuu korkeampana elämäntyytyväisyyteenä perheen koetusta taloudellisesta tilanteesta huolimatta.

Kolmas artikkeli käsittelee itsenäistyvien nuorten subjektiivista kokemusta taloudellisesta toimeentulostaan. Mette Ranta ja Anu Raijas tutkivat nuorten aikuisten taloudellista pärjäämistä lapsuudenperheen ja yksilöllisten tekijöiden valossa. Taloudellisen itsenäisyyden saavuttaminen on yksi merkittävä virstanpylväs matkalla nuoruudesta aikuisuuteen. Itsenäisen pärjäämisen eetoksen mukaisesti artikkeli osoittaa, että nuoret ovat tyytymättömämpiä tulojensa riittävyteen, jos he joutuvat turvautumaan vanhempiensa taloudelliseen tukeen. Myös lapsuudenperheen taloudelliset vaikeudet heijastuvat negatiivisesti kokemukseen taloudellisen toimeentulon riittävydestä. Työllistyminen puolestaan tukee nuorten kokemusta itsenäisestä pärjäämisestä. Kuten artikkeli osoittaa, nuorten siirtymä aikuisuuteen sisältää useita samanaikaisia koulutukseen, työelämään, asumistilanteeseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyviä muutoksia, joiden keskeinen osa taloudellinen itsenäistyminen on.

Teemanumeron neljäs artikkeli tarkastelee nuorten asumisen haaveiden ja valintojen rakentumista suhteessa elämäntyyliin ja rahankäyttötapoihin. Teemahaastatteluista koostuva aineisto tulkitaan Anna Variksen ja Eliisa Kylkilahden analyyseissa kuluttajasosiaalisaation ja kaupallisen enkulturaation viitekehyksissä. Kirjoittajat muodostavat kolme elämäntyyliäsumisen tyyppiä, kotikeskeiset suunnitelmalliset asumisen kuluttajat, kokemushakuiset spontaanit kuluttajat ja elämäntilanteen ohjaamat asumisen kuluttajat. Asumisen analysointi elämäntyylin kautta viittaa siihen, ettei omistusasuminen ole kaikille suomalaisnuorille enää tavoiteprojekti, vaan heidän asumiskuluttajan polkunsuovat voivat rakentua monin eri tavoin.

Lehdessä on myös lektio ja haastattelu. Pirjo Turtiaisen lektiossa käsitellään nuorten hyvinvointia alueellisen eriytymisen näkökulmasta. Turtiainen on tutkinut, miten nuoret

ymmärtävät hyvinvoinnin ja mitkä seikat nuorten omien käsitysten perusteella vaikuttavat hyvinvointiin sekä siihen, millaiseksi elämä tulevaisuudessa muotoutuu. Sofia Laine on haastattelut yhdessä Maaria Hartmanin kanssa maltalaista nuorisotutkijaa Maria Pisania, joka luennoi tammikuussa Tampereella NUORI2020-tapahtumassa toivon politiikasta ja nuorisotyöstä turvapaikanhakijoiden parissa.

Miellyttäviä lukuhetkiä teemanumeron parissa!

Teemanumeron päätoimittajat
Leena Haanpää ja Enna Toikka

Lähteet

- Hill, Jennifer, A. (2011) Endangered childhoods: how consumerism is impacting child and youth identity. *Media, Culture & Society* 33 (3), 347–362.
- Tiedeykkönen (2003) Kuinka teet toisen hulluksi, haastattelussa Claes Andersson (1937–2019). *Yle Areena*, 16.8.2019. <https://areena.yle.fi/audio/1-50250851> (Viitattu 18.12.2020.)

Tässä numerossa kirjoittavat

Leena Haanpää KTT, dosentti, yliopisto-opettaja, Turun yliopisto, Sosiaalityö
Maaria Hartman, FM, tutkimusavustaja, Tampereen yliopisto
Eliisa Kylkilahti, MMT, Helsingin yliopisto, Taloustieteen osasto
Sofia Laine, VTT, dosentti, yliopistotutkija, Tampereen yliopisto
Anu Raijas, dosentti, MMT, vanhempi neuvonantaja, Suomen Pankki
Mette Ranta, FT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta
Eero Rantala, YTM, projektitutkija, Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Enna Toikka VTM, yliopisto-opettaja, Turun yliopisto, Sosiaalityö
Jesse Tuominen, YTM, väitöskirjatutkija, Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Pirjo Turtiainen, VTT, Helsingin yliopisto
Anna Varis, MMM, Helsingin yliopisto, Taloustieteen osasto
Terhi-Anna Wilska, PhD, sosiologian professori, Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Sosiaalinen media ja sosiaalinen tausta teini-ikäisten nuorten kulutusasenteiden selittäjinä

Terhi-Anna Wilska & Eero Rantala & Jesse Tuominen

Tässä artikkelissa tarkastelemme sosiaalisen median vaikuttajien seuraamisen, kaveripaineen ja sosiodemografisten muuttujien yhteyttä nuorten kulutusasenteisiin. Tutkimus pohjautuu kuluttajaksi sosiaalistumisen teorioihin sosiaalisen taustan ja muuttuvan mediavaikuttamisen kontekstissa. Tutkimusaineistona käytetään 800:lle 15–19-vuotiaalle nuorelle tehtyä kyselytutkimusta. Aineisto on analysoitu rakenneyhtälömallinnuksella. Tutkimustulosten mukaan sosiaalisen median vaikuttajien seuraamisella oli vahva yhteys materialistisiin kulutusasenteisiin, mutta ei säästäväisyyteen eikä vastuullisuuteen. Myös kaveripaine kulutuksessa oli yhteydessä materialismiin. Kuitenkin vähemmistö nuorista oli asenteiltaan selkeästi materialistisia. Yleisintä oli kokea itsensä säästäväiseksi ja harkitsevaksi kuluttajaksi. Sukupuoli selitti kulutusasenteita siten, että pojat olivat tyttöjä materialistisempia ja tytöt taas poikia vastuullisempia. Sosioekonomisella taustalla ei ollut vahvaa yhteyttä nuorten kulutusasenteisiin. Somevaikuttajien yhteys seuraajiensa materialismiin lienee seurausta yritysten lisääntyneestä kaupallisesta yhteistyöstä sekä glamourpitoisten sisältöjen yleistymisestä. Somevaikuttajien vaikutusvalta nuoriin ei kuitenkaan ole vain huono asia. On mahdollista – ja tulevaisuudessa ehkä tarpeellistakin – ohjata vaikuttajia viestimään myös yhteiskunnallisesti merkittävistä aiheista.

Asiasanat: kulutusasenteet, materialismi, nuoret, somevaikuttajat, sosiaalinen media,

Moderneissa yhteiskunnissa kuluttaminen on nuorten identiteetin tärkeimpiä ilmentäjiä (Miles 2000; Furlong & Cartmel 1997). Viime aikoina digitaalisten ympäristöjen ja erityisesti sosiaalisen median (some) rooli on korostunut nuorten kulutuksen areenana (Berg 2018; Thoumrungroje, 2018). Tilastokeskuksen vuoden 2107 vapaa-aikatutkimuksen mukaan 15–19-vuotiaista nuorista yli 90 prosenttia seurasi sosiaalista mediaa jatkuvasti tai useita kertoja päivässä (Kohvakka & Saarenmaa 2019). Some toimii nuorille paitsi sosiaalisena verkostona myös mainonnan, markkinoinnin ja ostamisen kanavana. Sosiaalisen median vaikuttajien merkitys nuorten kuluttamiselle on myös kasvanut nopeasti (Reinikainen ym. 2020; Pöyry ym. 2019).

Tässä artikkelissa tutkimme somevaikuttajien seuraamisen yhteyttä nuorten kulutusasenteisiin. Tutkimme aihetta sosiologisen kulutustutkimuksen näkökulmasta ottaen huomioon myös sosiaalisen verkoston ja sosiodemografisen taustan. Sosiologinen tutkimus korostaa yhteiskunnan rakenteista syntyviä eroja ja kulttuurista ilmastoa nuorten kulutusasenteiden ja kulutustapojen muodostumisessa (Wilska 2017). Tässä kotoa saadun taloudellisen ja kulttuurisen pääoman sekä vertaisryhmissä rakentuvan sosiaalisen pääoman (vrt. Bourdieu 1984) ajatellaan olevan merkittävässä roolissa.

Koska yhteiskunnan rakenteet ja yleinen kulutuskulttuuri muodostavat kuitenkin vain kehykset nuorten kehittymiselle kuluttajiksi, tutkimuksessamme on vahvasti myös taloudellisen sosiaalistumisen näkökulma. Sekä materialististen (Chaplin & Roedder-John 2007; Churchill & Moschis 1979; Wilska 2008) ja säästäväisten (Webley & Nyhus 2013; Furnham 2001) että vastuullisten (Grønhøj & Thøgersen 2012; Katz-Gerro ym. 2019) kulutusasenteiden ja -käyttäytymisen on todettu

rakentuvan suureksi osaksi kodin esimerkin ja kasvatuksen kautta. Myös kaveripaineen, markkinoinnin, median, kauppojen ja brändien rooli sosiaalistavina tekijöinä on merkittävä (Dotson & Hyatt 2005; Shrum ym. 2017).

Sosiaalisen median käytön lisääntyessä niiden sisällöt ovat tulleet yhä kaupallisemmiksi. Sosiaalisen median ja varsinkin somevaikuttajien yhteyttä nuorten kulutukseen on sosiaalitieteellisestä näkökulmasta tutkittu kuitenkin hyvin vähän. Useimmat aihetta käsittelevät tutkimukset on tehty informaatioteknologian, markkinoinnin tai kulutuspsykologian aloilta. Kansainvälisissä tutkimuksissa on löytynyt viitteitä sosiaalisen median yhteydestä materialistisiin asenteisiin (Chu ym. 2015; Kamal ym. 2013; Thoumrungroje, 2018). Toisaalta joissain tutkimuksissa on löydetty myös yhteys someaktiivisuuden ja ekologisuutta ja kohtuullisuutta korostavien asenteiden välille (Zhang & Scoric 2018; Bedard & Tolmie 2018).

Tässä artikkelissa analysoimme tilastollisella rakenneyhtälömallilla somevaikuttajien seuraamisen, kaveripaineen ja sosiodemografisten taustamuuttujien yhteyttä 15–19-vuotiaiden nuorten materialistisiin, vastuullisiin ja säästäväisiin kulutusasenteisiin. Ensimmäisessä tutkimuksen teoreettisen viitekehysten ja aiempia tutkimustuloksia. Sitten esittelemme tutkimusasetelman, -aineiston ja menetöt sekä tutkimustulokset. Lopuksi pohdimme saatuja tuloksia muuttuvan kulutusyhteiskunnan ja digitaalisten kulutusympäristöjen kontekstissa.

Kulutusasenteiden muotoutuminen sosialisaation kautta

Kulutusasenteet tulkitaan yleisesti kulutukseen liittyvien arvojen materiaaliseksi ilmai-

suksi (Wilska 2002). Asenteet on perinteisesti määritelty yksilön suhtautumistavoiksi, jotka koostuvat kognitiivisesta, affektiivisesta ja toiminnallisesta osasta (Rainio & Helkama 1974). Kulutuksen sosialisatioteorian mukaan sosiaalistumisprosessissa nuoret omakusvat taidot, tiedot ja asenteet, joita tarvitaan kulutusympäristöissä toimimiseen (Ward 1974). Vaikka sosiaalistumista tapahtuu läpi elämän, oppiminen lapsuudessa ja nuoruudessa on keskeistä. Kognitiivisen oppimisen lisäksi erityisen tärkeänä pidetään sosiaalista oppimista, jota ohjaavat jäljittely, sosiaaliset normit ja sosiaalinen vuorovaikutus (De Gregorio & Sung 2010).

Kuluttamisessa tärkeimpinä sosiaalistajina pidetään kaveripiiriä, vanhempia, mediaa, kauppoja ja tuotemerkkejä (esim. Dotson & Hyatt 2005). Sosiologinen tutkimus painottaa myös yhteiskuntaluokkaa kuluttajaksi sosiaalistumisessa ja sen myötä kulttuurisen pääoman välittymistä vanhemmilta lapsille (vrt. Bourdieu 1984). Sekä kansainvälisissä että kotimaisissa tutkimuksissa vanhempien ja perheen roolin on huomattu olevan kuluttajaksi sosiaalistumisessa erityisen merkittävä (mm. Chaplin & Roedder-John 2010; Roberts ym. 2008; Wilska 2008).

Kuluttajaksi sosiaalistumisen prosessissa tutkijoita on kiinnostanut erityisesti materialististen arvojen ja asenteiden välittyminen lapsille ja nuorille. Materialismilla tarkoitetaan rahan ja kulutuksen korostunutta roolia onnellisuuden saavuttamiseksi (Richins & Dawson, 1992) sekä elämäntavoitteita, joissa rahan ja kulutustavaroiden osuus on keskeinen (Belk 1984). Lasten ja nuorten tavaramäärä on kasvanut koko ajan, ja tavaroiden kasvanut rooli lasten ja nuorten identiteetin luomisessa ja itsetunnon kehityksessä on nähty osoituksena lisääntyneestä materialistisuudesta (Dotson & Hyatt 2005).

Nuorilla sosiaalinen vuorovaikutus on keskeinen kulutusasenteiden muodostumisessa

(Goldberg ym. 2003; Roberts ym. 2008). Myös traditionaalisen median, kuten television merkitys on edelleen huomattava (Shrum ym. 2017), mutta on ilmeistä, että digitaaliset mediaympäristöt ja sosiaalinen media ovat ottaneet television roolin kulutusasenteiden välittämisessä (Kamal ym. 2013; Thourungrroje 2018). Sosiaalinen media on tärkeä yhteydenpidossa ystävien kanssa, mutta myös kaupallinen vaikuttaminen on siirtynyt verkkoon. Sosiaalisen median vaikuttajien rooli on siten yhä merkittävämpi.

Ganga S. Dhanesh ja Gaelle Duthler (2019) määrittävät sosiaalisen median vaikuttajat henkilöiksi, jotka tuotteistavat itsensä pitääkseen yllä suhdettaan seuraajiinsa ja joilla on mahdollisuus siten vaikuttaa seuraajien tietoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen. Karen Frebergin ym. (2011) mukaan somevaikuttajat ovat ”itsenäisiä suosittelijoita ja tiedonvälittäjiä, jotka muokkaavat yleisönä asenteita sosiaalisen median välityksellä”. Koska yhä useammat somevaikuttajat tekevät työtään ammattimaisesti, yritysten tarjoama mahdollisuus suositella tuotteita on keskeistä heidän toiminnassaan. Kiintoisaa somevaikuttajien toiminnassa on ”advertorial”-tyyppinen viestintä eli markkinointiviestinnän hämartyminen journalistiseen sisältöön upotettuna (Abidin 2016).

Vaikka ammattimaisia somevaikuttajia on yhä enemmän, monet vaikuttajat ovat tavallisia ihmisiä, jotka kykenevät pitämään seuraajiensa mielenkiintoa yllä omaa elämäänsä kuvaamalla. Näillä ”tavisjulkiksilla” ei ole välttämättä erityisiä taitoja, vaan he esittävät ikään kuin tosi-TV:tä omasta elämästään. Tätä ilmiötä Graeme Turner (2010, 6) on määritellyt ”kansanomaiseksi käänteeksi”. Sosiaalisessa mediassa ”tavisten” vaikutusvalta luodaan vuorovaikutuksessa seuraajien kanssa ja heidän hyväksynnällään (ks. Cocker & Cronin 2017). Sosiaalisen median vaikuttajien on tulkittu luovan niin kutsutun

parasosiaalisen suhteen seuraajiensa kanssa, millä tarkoitetaan mediapersoonan ja hänen seuraajansa välistä illuusiota todellisesta kanssakäymisestä kasvokkain. Seuraaja saattaa kiintyä henkilökohtaisesti somevaikutajaan ja kokea tämän jopa ystäväkseen (Reinikainen ym. 2020), minkä ansiosta somevaikuttaja pystyy vaikuttamaan vahvasti seuraajiensa asenteisiin.

Sosiaalisen taustan ja sosiaalisen median yhteys kulutusasenteisiin aiemmissa tutkimuksissa

Lasten ja nuorten kulutusasenteiden muodostumista on aiemmissa tutkimuksissa käsitelty yhtäältä materialistisuuden ja toisaalta säästäväisten ja kestävien kulutusasenteiden kehittymisen kautta. Tutkimusten mukaan materialistisia asenteita selittäviä tekijöitä ovat muun muassa ystäväpiirin vaikutuksen ylikorostuminen (kaveripaine) sekä median liiallinen seuraaminen (mm. Churchill & Moschis 1979; Bottomley ym. 2010; Wilska 2008). Myös perheen huonon taloudellisen aseman ja vanhempien matalan koulutustason on todettu olevan yhteydessä materialistisiin asenteisiin (Chaplin ym. 2014; Goldberg ym. 2003; Wilska 2008). Vastuullisten kulutusasenteiden on huomattu siirtyvän vanhemmilta lapsille esimerkin avulla, ja olennaista tässä on perheiden sisäinen dynamiikka ja vuorovaikutus (Grønhøj & Thøgersen 2012; Katz-Gerro ym. 2019).

Sosioekonomisella taustalla on myös havaittu olevan selkeä vaikutus nuorten kulutusasenteisiin. On esimerkiksi todettu, että perheen korkean koulutus- ja tulotaso on yhteydessä nuorten säästäväisyyteen (Furnham 2001; Webley & Nyhus 2013). Vastaa-

lapsilla on usein enemmän käyttörahaa kuin korkeammin koulutettujen jälkikasvulla. Tätä ”materiaalista paradoksia” tulkittu ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvien vanhempien tietoiseksi kuluttajakasvatukseksi kotoa annetun rahan säännöstelemisen avulla. Köyhemmissä perheissä taas nuorten on pakko mennä varhain töihin hankkimaan rahaa, jota vanhemmilla ei ole antaa. (West ym. 2007; Wilska & Lintonen 2017).

Lisäksi sukupuolen on todettu olevan yhteydessä kulutusasenteisiin. Tutkimusten mukaan miehet ovat naisia useammin asenteiltaan materialistisia (Kamineneni 2005; Eastman ym. 1997), vaikka naiset ovat kiinnostuneempia yksittäisistä brändi- ja luksustuotteista, kuten laukuista ja muodista (Tifferet & Herstein 2012; Workman & Lee 2010). Sukupuoli selittää myös nuorten vastuullista ja materialistista kuluttamista; tyttöjen kulutusasenteet ovat selvästi vastuullisempia ja ekologisempia kuin poikien asenteet. Poikien kulutusasenteet ovat vastaavasti materialistisempia kuin tyttöjen (mm. Autio & Wilska 2003; Bedard & Tolmie 2018; Wilska 2008; 2010; 2011). Teini-ikäisillä pojilla on myös Suomessa enemmän käyttörahaa kuin tytöillä (Wilska & Lintonen 2016).

Viimeaikaisissa tutkimuksissa on havaittu sosiaalisen median aktiivisen käytön yhteys erityisesti materialistisiin kulutusasenteisiin ja -käyttäytymiseen (Wang ym. 2012; Thourungrroje, 2018). Somevaikuttajien seuraaminen lisää tutkimusten mukaan suoraan vaikuttajien suosittelemien tuotteiden ostamista (mm. Pöyry ym. 2019; Schouten ym. 2019) Lisäksi teini-ikäisten parasosiaalisen suhteen somevaikuttajien kanssa on todettu olevan yhteydessä materialistisiin asenteisiin (Lou & Kim, 2019; Kamal ym. 2013).

Vastuulliset ja säästäväiset kulutusasenteet välittyvät myös sosiaalisen median kautta, sillä moni sosiaalisen median vaikuttaja viestii kestävän kulutuksen ja elämäntavan tärkeyttä².

Näiden vaikuttajien yhteyttä nuorten kulutukseen on tutkittu hyvin vähän; ehkä siksi, että heidän kaupallinen merkityksensä ei ole yhtä suuri kuin yritysten tuotteita ja palveluja markkinoivien vaikuttajien. Tutkimusten mukaan vastuulliseen kulutukseen liittyvistä aiheista kommunikoiminen sosiaalisessa mediassa muokkaa asenteita vastuullisiksi (Zhang & Zoric 2018) ja lisää ympäristöystävällisten tuotteiden ostamista nuorten keskuudessa (Bedard & Tolmie 2018). Sosiaalinen media on myös tärkeä kanava kestävästä kehityksestä edistävän aktivismin organisoimisessa, ja somen käyttö onkin kaikissa Euroopan maissa yhteydessä vastuullisten asenteiden leviämiseen (de Leo ym. 2016).

Tutkimuskysymykset

Nuoret rakentavat sosiaalista pääomaansa sosiaalisessa mediassa monin tavoin: siellä viihdytään, otetaan kantaa ja verkostoidutaan. Nuorten sosiaalista toimintaa verkossa on tutkittu melko paljon, mutta tutkimusta etenkin somevaikuttajien vaikutuksesta nuorten kulutusasenteisiin on varsin vähän. Tässä artikkelissa rakennamme teoriaohjatun empiirisen mallin, joka osoittaa yhteydet nuorten kulutusasenteiden sekä perinteisten (kaveripaine, sosiaalinen tausta, ikä ja sukupuoli) ja uusien (somevaikuttajat) sosiaalisten välillä.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Kuinka yleisiä ovat materialistiset, vastuulliset ja säästäväiset kulutusasenteet 15–19-vuotiailla nuorilla?
2. Ovatko nuorten kulutusasenteet yhteydessä sosiaalisen median vaikuttajien seuraamiseen?
3. Ovatko nuorten kulutusasenteet yhteydessä kaveripaineeseen, sosiaaliseen taustaan ja demografisiin muuttujiin?

Aiemmissä tutkimuksissa materialistisuuden, säästäväisyyden ja vastuullisuuden on todettu selittyvän sekä perinteisillä että uusilla sosiaalistajilla (mm. Bottomley ym. 2010; Katz-Gerro ym. 2019; Webley & Nyhus 2013; Wilska 2008). Aiempien tutkimusten perusteella oletamme, että sosiaalisen median vaikuttajien seuraamisella on yhteys materialistisiin asenteisiin. Koska monenlaiset asenteet välittyvät sosiaalisessa mediassa ja nuoret kommunikoivat siellä myös toistensa kanssa, oletamme somevaikuttajien seuraamisen ja kaveripaineen olevan yhteydessä vastuullisiin ja säästäväisiin asenteisiin. Oletamme myös, että kotitausta ja taloudellinen asema ovat yhteydessä erityisesti materialistisiin ja säästäväisiin kulutusasenteisiin.

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että sukupuoli on yhteydessä kulutusasenteisiin, joten oletamme, että sukupuolella on yhteyttä asenteisiin myös tässä tutkimuksessa. Lisäksi oletamme, että nuorten kulutusasenteet ovat yleisesti ottaen vastuullisia. Nuorten huoli ilmastonmuutoksesta on kasvanut (Myllyniemi (toim.) 2016), vaikka he tutkimusten mukaan ovat vähemmän vastuullisia kuin vanhemmat ikäryhmät (Kuoppamäki ym. 2017; Naderi & Van Steenburg 2018).

Tutkimusaineisto, tutkimusmenetelmät ja analyysi

Tutkimusaineistona on joulukuussa 2019 ja tammikuussa 2020 kerätty valtakunnallisesti edustava kyselytutkimus, jonka kohderyhmänä olivat 15–19-vuotiaat Manner-Suomessa asuvat nuoret (N=800). Strukturoidut lomakehaastattelut toteutettiin puhelinhaastatteluina ja haastattelujen kesto oli noin 30 minuuttia. Tutkimukseen vastanneet saivat palkinnon. Tutkimuksen otanta oli ositettu satunnaisotanta, ja aineisto on valtakunnallisesti edustava iän, sukupuolen ja asuinpaikan

mukaan. Kaikki vastaajat olivat tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta. Tutkimusaineisto ei sisältänyt muuttujia, joista yksittäiset vastaajat olisi voinut tunnistaa. Koska vastaajat olivat 15 vuotta täyttäneitä, ei vanhempien lupaa tarvittu tutkimukseen.

Aineiston analyysissä käytettiin ensin kuvailevia menetelmiä (tutkimuskysymys 1) sekä kulutusasenteiden mittaamiseksi ja selittämiseksi rakenneyhtälömallinnusta (SEM) (tutkimuskysymykset 2 ja 3). Analysointi toteutettiin Mplus-ohjelmistolla. Mallissa käytettyjä muuttujia olivat materialismia, vastuullisia kulutusasenteita ja säästäväisiä kulutusasenteita mittaavat väittämät. Vastaajien materialistisia asenteita mitattiin lyhennetyllä (Richins, 2004) Richinsin ja Dawsonin validoidulla materialismiskaalalla (Richins & Dawson 1992). Vastuullisia ja säästäväisiä asenteita mittaavia kysymyspatteristoja on käytetty onnistuneesti aiemmissä kotimaisissa tutkimuksissa lapsilla, nuorilla ja nuorilla aikuisilla (mm. Autio & Wilska 2003; Wilska 2002; 2008; Kuoppamäki ym. 2017).

Kulutusasenteita mitattiin konfirmatorisella faktorimallinnuksella. Toisessa vaiheessa asenteita selitettiin kovariaateilla, joita olivat sosiaalisen median vaikuttajien seuraaminen ("Seuraatko tai oletko aiemmin seurannut ketään somevaikuttajaa?"), kaveripaine kulluttamisessa ("Minulle on tärkeää kuluttaa samalla tavalla kuin kaverini"), ikä vuosina, sukupuoli ja oma koettu taloudellinen tilanne- sekä äidin koulutus kaksiluokkaisena (korkeakoulutus tai alempi). Äidin koulutusta käytettiin tutkimuksessa taustamuuttujana, koska sen on todettu selittävän isän koulutusta paremmin erityisesti lasten ja nuorten taloudellista hyvinvointia ja kulttuurista ja sosiaalista pääomaa.

Muuttujien jakaumat on esitetty taulukossa 1. Kaikissa kysymyksissä oli vastaajia liki 800, paitsi kysymyksessä äidin koulutuksesta, johon vastasi vain 607 nuorta. On

mahdollista, että jotkut nuoret eivät tienneet äitinsä koulutusta ja osa ei ehkä halunnut vastata siihen. Koska äidin koulutus on teorian ja aiempien tutkimusten kannalta tärkeä selittäjä, muuttuja otettiin mukaan malliin, vaikka se pienensi aineiston kokoa analyysin viimeisessä vaiheessa.

Taulukosta 1 nähdään, että tavaroiden ja onnellisuuden yhteyttä korostavilla väitteillä oli melko matalat keskiarvot. Väittämien "Ihailen ihmisiä, joilla on kalliit asunnot, autot ja vaatteet", "Omistamani asiat ja tavarat kertovat paljon siitä, kuinka hyvin minulla menee elämässä" ja "Olisin onnellisempi, jos omistaisin hienompia tavaroita" keskiarvot olivat alle 2.5 asteikolla 1-täysin eri mieltä – 5-täysin samaa mieltä. Sen sijaan vastaajat pitivät tärkeäimpinä ostamiseen ja rahaan liittyviä väittämiä. Väitteet: "Nautin tavaroiden ostamisesta", "Pidän luksuksesta" ja "Olisin onnellisempi, jos käytössäni olisi paljon enemmän rahaa" saivat kaikki keskiarvoksi hieman yli 3 asteikolla 1–5. Säästäväiset ja vastuulliset asenteet olivat kuitenkin yleisempiä kuin materialistiset. Väitteet: "Koen eläväni säästäväisesti", "Ostan yleensä vain tavaroita, joita tarvitsen", "Olisin valmis maksamaan enemmän ympäristöystävällisesti valmistetuista tuotteista" ja "Olisin valmis maksamaan enemmän reilun kaupan tuotteista" saivat kaikki 3.6–4 välillä olevan arvon asteikolla 1–5.

Vain pieni osa nuorista myönsi, että on tärkeää kuluttaa samalla tavalla kuin kaverit (arvo 1.4 asteikolla 1–5), mikä kuvastaa nuorten halua tuntea itsensä yksilöllisiksi ja paradoksaalisesti samalla kuulua joukkoon (Miles ym. 1998). Oma taloudellinen tilanne koettiin melko hyväksi (3.7 asteikolla 1–5). Somevaikuttajia seurasi nuorista liki 86 prosenttia.

Taulukko 1. Muuttujat ja niiden jakaumat

Muuttuja	Keskiarvo	Varianssi	N*	Skaala
Ihailen ihmisiä, joilla on kalliit asunnot, autot ja vaatteet	2.139	1.642	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Omistamani asiat ja tavarat kertovat paljon siitä, kuinka hyvin minulla menee elämässä	2.301	1.825	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Nautin tavaroiden ostamisesta	3.158	1.688	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Pidän luksuksesta	3.144	1.763	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Olisin onnellisempi, jos omistaisin pienempiä tavaroita	2.060	1.416	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Olisin onnellisempi, jos käytössäni olisi paljon enemmän rahaa	3.045	1.918	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Olisin valmis maksamaan enemmän ympäristöystävällisesti valmistetuista tuotteista	3.770	1.409	799	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Olisin valmis maksamaan enemmän reilun kaupan tuotteista	3.761	1.268	799	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Ostan yleensä vain tavaroita, joita tarvitsen	3.951	1.331	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Koen eläväni säästäväisesti	3.658	1.385	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Sukupuoli (Ref. Miehet)**	0.501	0.250	800	0= Miehet/1=Naiset
Ikä	17.004	1.986	800	15–19 v.
Minulle on tärkeää kuluttaa samalla tavalla kuin kaverini	1.812	1.200	800	1–5, Täys. eri mieltä – Täys. samaa mieltä
Seuraatko tai oletko aiemmin seurannut ketään somevaikuttajaa (Ref. Ei ole) ²	0.858	0.122	800	0=Ei ole/1=On
Oma taloudellinen tilanne	3.744	0.660	797	1–5, Erit. huono – Erit. hyvä
Äidin koulutus (Ref. Alempi kuin korkeakoulu) ²	0.517	0.250	607	0=Alempi kuin korkeakoulu/ 1=Korkeakoulu

* Koko aineiston maksimi N = 800.

** Dikotomisen muuttujan osalta keskiarvo ilmoittaa montako prosenttia kuuluu arvon 1 saavaan ryhmään. Referenssiryhmän prosentuaalinen koko saadaan laskemalla 1-keskiarvo.

Kulutasenteiden ulottuvuudet faktorimallissa

Kulutasenteiden mallinnusstrategia oli kaksivaiheinen. Aluksi muodostettiin konfirmatorinen faktorimalli kulutasenteiden mittaamiseksi ja mittavirheiden poistamiseksi. Konfirmatorinen mallinnus oli tässä

tapauksessa sopiva menetelmä, koska kulutasenteille voitiin aiempien tutkimusten ja teorian perusteella muodostetuilla kysymyspatteristoilla olettaa tietyt faktorit (Materialismi, Vastuullisuus ja Säästäväisyys). Vastuullisuusväittämiä oli alun perin neljä, joista merkittävistä olivat ympäristöystävällisten ja reilun kaupan tuotteiden ostoaikomukset, mutta

Taulukko 2. Pääfaktorien faktorimalli: materialistiset, vastuulliset ja säästävät kulutusasenteet

Muuttujat	Materialismi (2-kertaluvun pääfaktori)	Vastuul- lisuus	Säästäväisyys	p-arvo	Kommu- naliteetti
Tavaroiden ja niitä omistavien ihailu	0.845			0.000	0.713
Ostamisen nautinto ja luksuksesta pitäminen	0.824			0.000	0.678
Tavarasta ja rahasta saatava onnellisuus	0.704			0.000	0.496
Olisin valmis maksamaan enemmän ympäristöystävällisesti valmistetuista tuotteista		0.809		0.000	0.654
Olisin valmis maksamaan enemmän reilun kaupan tuotteista		0.852		0.000	0.725
Ostan yleensä vain tavaroita, joita tarvitsen			0.619	0.000	0.384
Koen eläväni säästäväisesti			0.643	0.000	0.413

Kaikki esitellyt faktorimallit ajettu kerralla (FIML) N=800

Faktorimallin testiarvot (sulkeissa hyvän mallin viitearvot): $\chi^2=55.918$, $df=29$, $p=0.019$ (≥ 0.05); RMSEA=0.034 (< 0.05); CFI=0.978 (> 0.950); TLI=0.965 (> 0.950); SRMR 0,031 (< 0.8)*

* Testi hyvin herkkä otoskoolle, antaen suurilla otoskoilla helposti sopimattomuutta osoittavan arvon. CFI ja TLI testisuureet kehitelty tätä ongelmaa silmällä pitäen ja ovat siksi keskiössä testitulosten suhteen verrattuna Khiin-neliö-testiin.

eivät väittämät toteutuneesta vastuullisesta kulutuksesta. Säästäväisyys-kysymyksiä oli vain kaksi, ja ne mittasivat yleistä säästäväistä elämistä yleisesti sekä tavaroiden ostamista harkitusti. Materialismi-skaalan väittämiä oli kyselyssä kuusi ja ne latautuivat kaikki hyvin.

Tarkemmassa analyysissä havaittiin, että Materialismi-pääfaktori koostui kolmesta alafaktorista, joista ensimmäisessä latautuivat rahakkaiden ihmisten ja tavaroiden ihailu (Tavaroiden ja niitä omistavien ihailu), toisessa nautintoa ja luksusta korostavat asenteet (Ostamisen nautinto ja luksuksesta pitäminen) ja kolmannessa rahan ja tavarantoiminnan tuomaa onnea korostavat asenteet (Tavarasta ja rahasta saatava onnellisuus). Liitetaulukossa 1 (Liite 1) on esitetty nämä alafaktorit.

Taulukossa 2 on esitetty pääfaktorimalli, jossa on mukana toisen kertaluvun rakenne ja jossa näkyvät Materialismi-faktorin alafaktorien lataukset ja kommunaliteetit. Kaikki faktorikohtaiset kommunaliteetit ovat hyviä, mutta Vastuullisuus-faktorissa sekä faktorilataukset että kommunaliteetit olivat hieman alempia kuin muissa faktoreissa.

Tutkittava aineisto tuki kokonaisuudessaan hyvin kyseistä mallia ja pääfaktorien väliset korrelaatiot olivat odotetun kaltaisia. Vastuullisuus- ja Säästäväisyys-faktorien välillä löytyi positiivinen korrelaatio, mutta Materialismi-faktorin korrelaatio oli negatiivinen sekä Vastuullisuus- että Säästäväisyys-faktorin kanssa.

Taulukko 3: Faktorien väliset korrelaatiot

Faktori	Vastuul- lisuus	Säästä- väisyys	Materia- lismi
Vastuullisuus	1	0.217***	-0.235***
Säästäväisyys		1	-0.450***
Materialismi			1

***p=0.000

Kulutusasenteita selittävät tekijät

Toisessa vaiheessa kulutusasenteita kuvaavia pääfaktoreita selitettiin ennustemallissa taulukossa 1 esitetyillä kovariaateilla. Malli estimoitiin yhtäaikaaisesti kaikkien pääfaktorien suhteen, mikä huomioi kyseisten faktorien virhetermien väliset korrelaatiot tehden ennusteista luotettavampia.³ Mallin toimivuutta

kokonaisuudessaan ei huomioida johtuen osaltaan tutkimuksen eksploratiivisesta luonteesta ja siitä että kiinnostuksen kohteena on nimenomaan niiden tekijöiden löytäminen, joilla on yhteys kulutusasenteisiin.

Taulukosta 4 voidaan havaita, että materialismi selittyi asennefaktoreista parhaiten ($R^2=0.158$). Materialistisiin asenteisiin olivat positiivisesti yhteydessä somevaikuttajien seuraaminen ($p=0.024$) ja kaveripaine kuluttami-

Taulukko 4. Asenteita selittävät ennustemallit

Materialismi	Beta	Keskivirhe	P-arvo
Sukupuoli (Ref. Miehät)	-0.278	0.076	0.000
Ikä (15-19 v.)	-0.013	0.027	0.620
Minulle on tärkeää kuluttaa samalla tavalla kuin kaverini (1=Ei lainkaan tärkeää-5=Erittäin tärkeää)	0.235	0.044	0.000
Seuraatko tai oletko aiemmin seurannut ketään somevaikuttajaa (Ref. Ei ole)	0.257	0.113	0.024
Äidin koulutus (Ref. Vähemmän kuin korkeakoulu)	-0.020	0.075	0.791
Oma taloudellinen tilanne (1-5, Erit. Huono –Erit. Hyvä)	-0.056	0.050	0.266
$R^2=0.158$, (FIML) $N=607$			
Vastuullisuus	Beta	Keskivirhe	P-arvo
Sukupuoli (Ref. Miehät)	0.574	0.104	0.000
Ikä (15-19 v.)	0.015	0.031	0.633
Minulle on tärkeää kuluttaa samalla tavalla kuin kaverini (1=Ei lainkaan tärkeää-5=Erittäin tärkeää)	-0.012	0.041	0.761
Seuraatko tai oletko aiemmin seurannut ketään somevaikuttajaa (Ref. Ei ole)	0.185	0.137	0.177
Äidin koulutus (Ref. Vähemmän kuin korkeakoulu)	0.048	0.091	0.595
Oma taloudellinen tilanne (1-5, Erit. Huono –Erit. Hyvä)	-0.013	0.067	0.852
$R^2=0.095$, (FIML) $N=607$			
Säästäväisyys	Beta	Keskivirhe	P-arvo
Sukupuoli (Ref. Miehät)	0.093	0.083	0.263
Ikä (15-19 v.)	0.040	0.033	0.223
Minulle on tärkeää kuluttaa samalla tavalla kuin kaverini (1=Ei lainkaan tärkeää-5=Erittäin tärkeää)	-0.053	0.040	0.189
Seuraatko tai oletko aiemmin seurannut ketään somevaikuttajaa (Ref. Ei ole)	-0.081	0.122	0.504
Äidin koulutus (Ref. Vähemmän kuin korkeakoulu)	-0.151	0.080	0.059
Oma taloudellinen tilanne (1-5, Erit. Huono –Erit. Hyvä)	0.038	0.057	0.509
$R^2=0.025$, (FIML) $N=607$			

nessa ($p=0.000$). Vastuullisuuteen oli vahvasti ja merkitsevästi yhteydessä sukupuoli ($p=0.000$). Nuoret naiset olivat huomattavasti todennäköisemmin kulutusasenteiltaan vastuullisia kuin nuoret miehet. Muut tekijät eivät olleet merkitseviä, ja selitysaste on hieman alempi ($R^2=0.095$) kuin Materialismi-faktorissa. Säästäväisyys selittyi asennefaktoreista heikoimmin ($R^2=0.025$). Äidin koulutus oli negatiivisesti ja lähes merkitsevästi ($p=0.059$) yhteydessä säästäväisyyteen. Toisin sanoen äidin alempi kuin ammattikorkeakoulu- tai yliopistokoulutus ennusti jossain määrin nuorten säästäväisiä asenteita. Muut selittävät muuttujat eivät olleet merkitseviä. Ikä ei ollut merkitsevää missään asennefaktorissa, mikä todennäköisesti johtuu aineiston suppeasta ikäjakaumasta.

Somevaikuttajilla ja kaveripaineella selkeä yhteys materialistisiin kulutusasenteisiin

Analyseistamme kävi ilmi materialististen asenteiden vahva yhteys somevaikuttajien seuraamiseen. Tämä vahvistaa aiempien tutkimusten tuloksia sosiaalisen median seuraamisen ja materialismin välisestä yhteydestä (mm. Lou & Kim 2016; Kamal 2013). Lisäksi kaveripaineella oli yhteys materialismiin, mikä kuvastaa sosiaalisen viiteryhmän merkitystä kulutusasenteiden muodostumiseen nuoruudessa (Dotson & Hyatt 2005; Wilksa 2008). Nykynuoret rakentavat sosiaalista pääomaansa kulutuksen kautta pääasiassa sosiaalisen median verkostoissa sekä parasosiaalisessa yhteydessä somevaikuttajien kanssa (Reinikainen ym. 2020).

Somevaikuttajien seuraamisen yhteys materialismiin ei ole yllättävää, sillä sosiaalisen median sisällöt erityisesti Instagramissa ovat muuttuneet jatkuvasti glamourpitoisemmik-

si (Marwick 2015). Sekä ”tavisvaikuttajat” että julkkikset jakavat seuraajilleen kuvia luksuselämästään, mikä vaikuttaa nuorten maailmankuvan muotoutumiseen ja käsitykseen rahasta ja luksuksesta hyvän elämän osana. Somevaikuttajien kaupallisen yhteistyön kautta nuoriin kohdistuu myös huomattavasti suoraa mainontaa sekä vaikeammin tulkittavaa kaupallista ”advertorial”-vaikuttamista (Abidin 2016). Lisäksi nuoret itse jakavat toisilleen esitteleviä sosiaalisen median sisältöjä, mikä yhdistää sosiaalisen median kautta vaikuttamisen ja vertaispaineen.

Vaikka myös vastuullisen kuluttamisen ihanteet ja kampanjat leviävät sosiaalisessa mediassa samoin kuin kaupalliset ja materialistiset viestit (mm. Bedard & Tolmie 2018; Zhang & Scoric 2018), somevaikuttajien seuraaminen ei tässä tutkimuksessa ollut yhteydessä nuorten vastuulliseen tai säästäväiseen kuluttamiseen. On selvää, että etenkin ammattimainen vaikuttaminen sosiaalisessa mediassa vaatii kaupallisia yhteistyökumppaneita, joiden on vaikea välittää ei-kulutuskaskeista viestiä.⁴ Myös säästämiseen ja sijoittamiseen keskittyviä somevaikuttajia on yhä enemmän, mutta heidän seuraajansa ovat tyypillisesti hieman vanhempia kuin tässä artikkelissa tutkitut teini-ikäiset. Kaupallisia yhteistyökumppaneina heillä on usein finanssialan yrityksiä.

Säästäväiset asenteet ovat heikosti yhteydessä kotitaustaan

Toisin kuin oletimme, aiemmista tutkimuksista poiketen (mm. Chaplin ym. 2014; Goldberg ym. 2003; Wilksa 2008) oman taloudellisen toimeentulon kokemisella ei ollut yhteyttä kulutusasenteisiin. Aiempien tutkimusten ”materiaalinen paradoksi” (mm. West ym. 2007) osoitti, että pienituloisten vanhempien jälkikasvulla voi olla käytössään enemmän

rahaa kuin suurituloisten lapsilla, sillä he menivät tyypillisesti aiemmin työmarkkinoille, kun taas suurituloisemmat vanhemmat usein säännöstelevät lastensa viikkorahoja kasvatusmielessä (ks. myös Wilska & Lintonen 2017). Tämä voi selittää sitä, että oman toimeentulon kokeminen ei pienituloisissakaan perheissä kasvavilla nuorilla ole välttämättä huono. Sen sijaan äidin matalampi koulutus selitti jossain määrin säästävisiä asenteita. Tämäkin poikkeaa aiemmista tutkimuksista, joiden mukaan nimenomaan korkeasti koulutetut vanhemmat ohjaavat lapsiaan säästäviesiksi (Furnham 2001; Webley & Nyhus 2013). Tässä tutkimuksessa säästäväisyys saattoi olla yhteydessä kotitalouden pienempiin tuloihin äidin matalamman koulutuksen myötä. Yhteys oli kuitenkin melko heikko. Ylipäätään suurin osa nuorista koki itsensä säästäviesiksi ja vain tarpeellisia tavaroita ostaviksi. Säästäväisyys-faktori korreloi negatiivisesti materialismi-faktorin kanssa, joten subjektiivisesta harhasta oman kulutuksen suhteen tuskin kuitenkaan oli kysymys.

Edelleen tytöt ovat vastuullisempia ja pojat materialistisempia

Kiintoisaa tuloksissa oli sukupuolen erittäin vahva yhteys sekä vastuullisiin että materialistisiin kulutusasenteisiin, mikä oli aiempien tutkimusten tulosten ja oletustemme mukaista. Pojat olivat selkeästi tyttöjä materialistisempia ja vastaavasti tyttöjen asenteet olivat vastuullisempia (mm. Autio & Wilska 2003; 2008; 2010; Bedard & Tolmie 2018). Mielenkiintoista on se, että vaikka paljon puhutaan sukupuolineutraalista kasvatuksesta, sukupuoliroolien hämärtyemisestä ja tasa-arvosta, tytöt ja pojat näyttävät edelleen sosiaalistuvan erilaisiksi kuluttajiksi sekä Suo-

nessa että muualla (ks. esim. Brusdal & Berg 2010; Wilska 2010; Ruspini 2012). Pohdittavaksi jää, kasvatetaanko tytöt tietoisesti tai tiedostamatta huolehtiviksi ja vastuullisiksi kuluttajiksi sukupuoliroolinsa mukaisesti ja vastaavasti pojille olisi sallitumpaa ajatella materialistisesti ja itsekkäästi.

Lopuksi: Nuoret kuluttajat, sosiaalinen media ja tulevaisuus

Tässä artikkelissa tutkitaan sosiaalisen median seuraamisen, kaveripaineen ja sosiodemografisten muuttujien yhteyttä teini-ikäisten nuorten kulutusasenteisiin. Usean selittävän muuttujan mallin avulla tutkimuksemme täydentää aiempaa melko sirpaleista tutkimuskenttää sosiaalisen median yhteydestä nuorten kulutukseen. Näin olemme onnistuneet rakentamaan aiempaa täydemmän kuvan nuorten kuluttajuudesta nopeasti muuttuvissa digitaalisissa kulutusympäristöissä.

Vaikka vähemmistö teini-ikäisistä nuorista oli asenteiltaan selkeästi materialistisia, kiinnostava tutkimuslöydös oli somevaikuttajien seuraamisen vahva yhteys materialistisiin asenteisiin. Vastaavasti vastuulliset tai säästävieset kulutusasenteet eivät välittyneet somevaikuttajien kautta, vaikka monen globaalien ilmiön pohjalta näin voisi olettaa (mm. Greta Thunberg -ilmiö). Myöskään negatiivista yhteyttä ei löytynyt (somevaikuttajien seuraamattomuus). Perinteisistä sosiaalistajista kaveripaine on suurelta osin siirtynyt sosiaaliseen mediaan ja oli ehkä siksi vahvasti yhteydessä materialistisiin asenteisiin. Sosiodemografisista muuttujista kiinnostavin oli sukupuolen vahva yhteys kulutusasenteisiin.

Kyselytutkimuksissa ei ole mahdollisuutta kysyä kulutuksesta tai sosiaalisesta mediasta kovin syvällisesti. Siksi tuloksissamme on tulkinnanvaraa. Voidaan esimerkiksi pohtia yhteyksien kausaalista suuntaa: käyttävätkö

materialistisesti asennoituvat ihmiset enemmän sosiaalisen median verkostoja vai leviävätkö materialistiset asenteet someverkostojen kautta? Esimerkiksi Suan Chu, Kasey Windels ja Sara Kamal (2015) väittävät tutkimuksessaan, että materialistiset kuluttajat käyttävät enemmän sosiaalista mediaa, koska he haluavat kokemuksia sosiaalisessa vertailussa menestymisestä. On myös todennäköistä, että eri sosiaalisen median kanavissa korostuvat erilaiset sisällöt. Tässä tutkimuksessa ei vertailtu esimerkiksi Instagramissa, YouTubeissa tai TikTokissa julkaisevien somevaikuttajien seuraamisen yhteyttä kulutusasenteisiin. Emme myöskään mitanneet somevaikuttajien seuraamisen tiheyttä. Eri kanavien somevaikuttajien seuraamisen sekä seuraamisen intensiteetin yhteys kulutusasenteisiin on tärkeä jatkotutkimuksen aihe.

Asennetutkimuksissa on aina huomioitava myös se, että asenteet ja toiminta eivät välttämättä kohtaa. Tämä näkyy erityisesti kestävästä kulutuksesta mittaavia asenteita tutkittaessa (mm. Moraes ym. 2012). Kuitenkin kulutusasenteet kuvaavat vallalla olevaa arvomaailmaa ja aikomuksia, joiden esteiden (mm. hinta, toteuttamisen hankaluus) poistuksessa aiemukset yleensä siirtyvät käytäntöön. Toki on huomioitava, että tutkimuksemme kohteena olevat 15–19-vuotiaat nuoret ovat iässä, jossa asenteet eivät välttämättä ole vielä kovin pysyviä.

Tulostemme valossa kannattaa myös pohdita, kuinka vakava ongelma materialismin ja somevaikuttajien seuraamisen yhteys on nuorille. Monet korostavat nuorten haavoittuvuutta kaupallisen vaikuttamisen kohteena (mm. Berg 2018). On myös näyttöä siitä, että liiallinen ajanvietto sosiaalisessa mediassa heikentää nuorten itsetuntoa ja hyvinvointia (mm. Salmela-Aro ym. 2017) sekä kykyä rakentaa aikuista identiteettiä (Mannerström ym. 2018). Toisaalta on näyttöä myös siitä, että some voi voimaannuttaa ja vahvistaa

nuoria, riippuen siitä, millaisia somevaikuttajia he seuraavat (mm. Reinikainen 2020).

Vaikka monet somevaikuttajat toimivat pääosin kaupallisesti motivoituina ja yritysysteistyössä, heillä on myös erinomainen mahdollisuus levittää kestävämpää arvomaailmaa. Monet ympäristöön, terveyteen ja tasa-arvoon liittyvät asiat välittyvät somevaikuttajien kautta paremmin kuin perinteisen valistuksen avulla. Lisäksi somevaikuttajia käytetään Suomessa esimerkiksi neuvojina rahankäytössä ja säästämässä. Tämän päivän somevaikuttajat pystyvät myös innostamaan nuoria aktiiviseen toimintaan.

Sosiaalinen media muuttuu jatkuvasti ja digitalisaatio muuttaa myös kuluttamista nopeasti. Lisäksi taloudelliset suhdanteet ovat myllerryksissä COVID-19-epidemian vuoksi. Nuorten taloudellisen aseman enustetaan heikentyvän tulevaisuudessa ja he ovat muita ikäryhmiä enemmän huolissaan tulevaisuudestaan (Wilksa ym. 2020; Ranta, Silinskas & Wilksa 2020). Tämä voi lisätä jännitettä somevaikuttajien materialistisen maailmankuvan ja nuorten pienenevien resurssien välille. Toinen vaihtoehto on, että kestävyyttä ja kohtuullisuutta korostavat arvot tulevat saamaan enemmän jalansijaa sosiaalisessa mediassa.

Viitteet

- 1 Sosiaalisella medialla tarkoitetaan internetvälitteisiä työkaluja ja sovelluksia, joiden avulla ihmiset ovat yhteydessä toisiinsa ja joihin he tuottavat myös itse sisältöjä (Hoffman ym. 2013). Suosituimpia sosiaalisen median kanavia 15–19-vuotiaiden keskuudessa Suomessa olivat vuonna 2019 WhatsApp, YouTube ja Instagram (Ebrand Group Oy, 2019).
- 2 https://www.thredup.com/bg/p/top-20-ecobloggers-to-follow?tswc_redir=true
- 3 Kaikissa kohdissa estimoinnissa käytettiin suurimman uskottavuuden estimaattoria MLR, joka ottaa huomioon kaiken mahdollisen informaation estimoinnissa (FIML, puuttuvuuden hallintame-

netelmä) ja korjaa keskivirheiden osalta mahdollisia ei-normaalisuudesta johtuvia ongelmia (robustit keskivirheet).

- 4 <https://kotiliesi.fi/ihmiset-ja-ilmiot/ilmiot/nuoret-naiset-nousevat-netissa-vaikuttajiksi/>

Lähteet

- Abidin Crystal (2016) "Aren't These Just Young, Rich Women Doing Vain Things Online?": Influencer Selfies as Subversive Frivolity. *Social Media + Society*, 1–16.
- Autio, Minna M., & Wilska, Terhi-Anna (2003). Vihertävät tytöt, vastuuttomat pojat – nuorten kuluttajien ympäristöasenteet. *Nuorisotutkimus* 21 (2), 3–18.
- Belk Russell (1984) Three Scales to Measure Constructs Related to Materialism: Reliability, Validity, and Relationships to Measures of Happiness. *NA – Advances in Consumer Research* 11 (1), 291–297.
- Bedard, Stephanie. A. N., & Tolmie, Carri R. (2018) Millennials' green consumption behaviour: Exploring the role of social media. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 2018, 1–10.
- Berg, Lisbet (2018) Young consumers in the digital era: The selfie effect. *International Journal of Consumer Studies* 42 (4), 379–388.
- Bottomley, Paul A. & Nairn, Agnes T. & Kasser, Tim & Ferguson, Yuna L. & Ormrod, Johanne (2010) Measuring Childhood Materialism: Refining and Validating Schor's Consumer Involvement Scale. *Psychology and Marketing* 27 (7), 717–740.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Boston: Harvard University Press.
- Brusdal, Ragnhild & Berg, Lisbet (2010) Are Parents Gender Neutral When Financing Their Children's Consumption? *International Journal of Consumer Studies* 34 (1), 3–10.
- Chaplin, Lan Nguyen & Roedder John, Deborah (2010) Interpersonal influences on adolescent materialism: A new look at the role of parents and peers. *Journal of Consumer Psychology* 20 (2), 176–184.
- Chaplin, Lan Nguyen & Hill, Ronald Paul & Roedder John, Deborah (2014) Poverty and Materialism: A Look at Impoverished Versus Affluent Children. *Journal of Public Policy & Marketing* 33 (1), 78–92.
- Chu, Suan & Windels, Kasey & Kamal, Sara (2015) The influence of self-construal and materialism on social media intensity: a study of China and the United States. *International Journal of Advertising* 35 (3), 569–588.
- Churchill Gilbert A. & Moschis George P. (1979) Television and Interpersonal Influences on Adolescent Consumer Learning. *Journal of Consumer Research* 6 (1), 23–25.
- Cocker, Hayley & Cronin, James (2017) Charismatic authority and the YouTuber: Unpacking the new cults of personality. *Marketing Theory* 17 (4), 455–472.
- De Gregorio, Federico & Sung Yongjun (2010) Understanding Attitudes Toward and Behaviors in Response to Product Placement. *Journal of Advertising* 39 (1), 83–96.
- De Leo, Federica & Gravili, Ginevra & Miglietta Pier Paolo (2016) Social Media and Environmental Sustainability: An Overview of European Countries. *International Journal of Business and Management* 11 (6), 1–10.
- Dhanesh, Ganga S. & Duthler, Gaelle (2019) Relationship management through social media influencers: Effects of followers' awareness of paid endorsement. *Public Relations Review* 45 (3), 101765.
- Dotson, Michale J. & Hyatt, Eva M. (2005) Major influence factors in children's consumer socialization. *Journal of Consumer Marketing* 22 (1), 35–42.
- Eastman, Jaqueline, Fredenberger, Bill, Campbell, David & Calvert, Stephen (1997) The Relationship between Status Consumption and Materialism: A Cross-Cultural Comparison of Chinese, Mexican, and American Student. *Journal of Marketing Theory and Practice* 5 (1), 52–66.
- Ebrand Group Oy (2019) SoMe ja Nuoret 2019 – katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä. <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/tiivistelma/> (Viitattu 22.5.2020.)
- Freberg, Karen & Graham, Kristin & MacGaughey Karen & Freberg, Laura (2011) Who are the social media influencers? A study of public perceptions of personality. *Public Relations Review* 37 (1), 90–92.
- Furlong, Andrew & Cartmel, Fred (1997) *Young People and Social Change*. Buckingham: Open University Press.
- Furnham, Adrian (2001) Parental Attitudes to Pocket Money/Allowances for Children. *Journal of Economic Psychology* 22 (3), 397–422.
- Grønhøj, Alive, & Thøgersen, John (2017) Why young people do things for the environment: The role of parenting for adolescents' motivation to engage in pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology* 54 (1), 11–19.
- Goldberg Marvin, Gorn Gerald, Peracchio Laura &

- Bamossy, Gary (2003) Understanding Materialism Among Youth. *Journal of Consumer Psychology* 13 (3), 278–288.
- Hoffman, Donna, Novak Thomas & Stein, Randy (2013) The Digital Consumer. 1st ed. Teoksessa Russell Belk & R Llamas (toim.) *The Routledge Companion to Digital Consumption*. London: Routledge, 28–35.
- Kamal, Sara & Chu, Shu-Chuan & Pedram, Mahmood (2013) Materialism, Attitudes, and Social Media Usage and Their Impact on Purchase Intention of Luxury Fashion Goods Among American and Arab Young Generations. *Journal of Interactive Advertising* 13 (1), 27–40.
- Kaminen Rajeev (2005) Influence of materialism, gender and nationality on consumer brand perceptions. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing* 14 (1), 25–32.
- Katz-Gerro, Tally & Greenspan, Itay & Handyc, Femida & Vered, Yaara (2019) Environmental behavior in three countries: The role of intergenerational transmission and domains of socialization. *Journal of Environmental Psychology*. Article in Press.
- Kohvakka, Rauli & Saarenmaa, Kaisa (2019) WhatsApp suosituin – some on suomalaisten arkea iän mukaan vaihdellen. *Tieto & Trendit* 25.9.2019 <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/whatsapp-suosituin-some-on-suomalaisten-arkea-ian-mukaan-vaihdellen/> (Viitattu 20.4.2020.)
- Kuoppamäki, Sanna-Mari & Wilska, Terhi-Anna & Taipale, Sakari (2017) Ageing and consumption in Finland: the effect of age and life course stage on ecological, economical and self-indulgent consumption among late middle-agers and young adults between 1999 and 2014. *International Journal of Consumer Studies* 41 (5), 457–464.
- Marwick Alice E. (2015) Instafame: Luxury Selfies in the Attention Economy. *Public Culture* 27 (175), 137–160.
- Mannerström, Rasmus & Hietajärvi, Lauri & Muotka, Joonas & Salmela-Aro, Katariina (2018) Identity profiles and digital engagement among Finnish high school students. *Cyberpsychology* 12 (1).
- Miles, Steven (2000) *Youth Lifestyles in a Changing World*. Milton Keynes, UK: Open University Press.
- Miles, Steven & Cliff, Dallas & Burr, Vivien (1998) ‘Fitting In and Sticking Out’: Consumption, Consumer Meanings and the Construction of Young People’s Identities. *Journal of Youth Studies* 1 (1), 81–96.
- Moraes, Caroline, Marylyn Carrigan & Isabelle Szmigin (2012) The coherence of inconsistencies: Attitude–behaviour gaps and new consumption communities. *Journal of Marketing Management*, 28 (1–2), 103–128.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2016) *Katse tulevaisuuteen. Nuorisobarometri 2016*. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2016/> (Viitattu 28.5.2020.)
- Nadderi, Iman & Van Steenburg, Eric (2018) Me first, then the environment: young Millennials as green consumers. *Young Consumers* 19 (3), 280–295.
- Pöyry, Essi & Pelkonen, Matilde & Naumanen, Emma & Laaksonen, Salla-Maaria (2019) A Call for Authenticity: Audience Responses to Social Media Influencer Endorsements in Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication* 13 (4), 336–351.
- Rainio, Kullervo & Helkama, Klaus (1974) *Sosiaalipsykologian oppikirja*. Juva: WSOY.
- Ranta, Mette & Silinskas, Gintautas & Wilska, Terhi-Anna (2020) Young adults’ personal concerns during the COVID-19 pandemic in Finland: an issue for social concern. *International Journal of Sociology and Social Policy*. (Epub ahead of print.)
- Reinikainen, Hanna & Munnukka, Juha & Maity, Devdeep (2020) ‘You really are a great big sister’ – parasocial relationships, credibility, and the moderating role of audience comments in influencer marketing. *Journal of Marketing Management*, 1–20.
- Richins, Marsha L. (2004) The Material Values Scale: Measurement Properties and Development of a Short Form. *Journal of Consumer Research* 31 (1), 209–219.
- Richins, Marsha L. & Dawson, Scott (1992) A Consumer Values Orientation for Materialism and Its Measurement: Scale Development and Validation. *Journal of Consumer Research* 19 (3), 303–316.
- Ruspini, Elena (2012) Girls, Boys, Money. Economic Socialisation, Gender, and Generations in Italy. *International Review of Sociology: Revue Internationale de Sociologie* 22 (3), 514–529.
- Roberts, James A. & Manolis, Chris & Tanner, Jeff (2008) Interpersonal influence and adolescent materialism and compulsive buying. *Social Influence* 3 (2), 114–131.
- Salmela-Aro, Katariina & Upadyaya, Anu & Hakkarainen, Kai & Lonka, Kirsti & Alho, Kimmo (2017) The Dark Side of Internet Use: Two Longitudinal Studies of Excessive Internet Use, Depressive Symptoms, School Burnout and Engagement Among Finnish Early and Late Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence* 46 (2), 343–357.

- Schouten, Alexander, Janssen, Loes & Verspaget, Maegan (2019) Celebrity vs. Influencer endorsements in advertising: the role of identification, credibility, and Product-Endorser fit. *International Journal of Advertising* 39 (2), 258–281.
- Shrum, Lawrence J. (2017) Cultivation Theory: Effects and Underlying Processes. *The International Encyclopedia of Media Effects*: 1–12.
- Smith, Speck S & Roy, Abhijit (2008) The interrelationships between television viewing, values and perceived well-being: A global perspective. *Journal of International Business Studies* 39 (7), 1197–1219.
- Thoumrungroje, Amonrat (2018) A Cross-National Study of Consumer Spending Behavior: The Impact of Social Media Intensity and Materialism. *Journal of International Consumer Marketing* 30 (4), 276–286.
- Tifferet, Sigal & Herstein, Ram (2012) Gender differences in brand commitment, impulse buying, and hedonic consumption. *Journal of Product & Brand Management* 21 (3), 176–182.
- Turner, Graeme (2010) *Ordinary People and the Media: The Demotic Turn*. 1st ed. London: Sage Publications Ltd.
- Wang, Xia & Yu, Chunling & Wei, Yuia (2012) Social Media Peer Communication and Impacts on Purchase Intentions: A Consumer Socialization Framework. *Journal of Interactive Marketing* 26 (4), 198–208.
- Ward, Scott (1974) Consumer Socialization. *Journal of Consumer Research* 1 (2), 1–14.
- Webley, Paul & Nyhus, Ellen K. (2013) Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. *Economics of Education Review*, 33 (1), 19–30.
- West, Patrick, Sweeting, Helen, Young, Robert & Robins, Mary (2006). A Material Paradox: Socioeconomic Status, Young People's Disposable Income and Consumer Culture. *Journal of Youth Studies*, 9 (4), 437–462.
- Wilska, Terhi-Anna (2002) Me, A Consumer? Consumption, Identities and Lifestyles in Today's Finland. *Acta Sociologica*, 45 (3), 195–210.
- Wilska, Terhi-Anna (2008) Lasten materialistiset kulutusasetteet ja kuluttajaksi sosiaalistuminen. Teoksessa Anu Raijas & Terhi-Anna Wilska (toim.) *Perhe kulutusyhteiskunnassa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Kirjoja 5.
- Wilska, Terhi-Anna (2010) Tytöt, pojat ja talous. Teoksessa Marja-Liisa Halko & Anne Mikkola & Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus.
- Wilska, Terhi-Anna (2011) Vastuullisuus yksityisen kuluttajan näkökulmasta. Teoksessa Maria Joutsenvirta & Minna Halme & Mikko Jalas & Jukka Mäkinen, (toim.) *Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Wilska, Terhi-Anna (2017) Consumption, Youth and Generation. Teoksessa Margit Keller & Bente Halkier & Terhi-Anna Wilska & Monica Truninger (toim.) *Routledge Handbook on Consumption*. Lontoo: Routledge.
- Wilska, Terhi-Anna & Lintonen, Tomi (2016) The gender gap in teenagers' incomes. A 30-year trend in Finland 1983–2013. *Journal of Youth Studies* 19 (4), 421–437.
- Wilska, Terhi-Anna & Lintonen, Tomi (2017) Nuorten rahat ja yhteiskunnallinen muutos. Teini-ikäisten käyttörahat ja niihin vaikuttavat tekijät 1983–2013. *Yhteiskuntapolitiikka* 82, 1/2017, 5–18.
- Wilska, Terhi-Anna, Nyrhinen, Jussi, Tuominen, Jesse & Silinskas, Gintautas (2020) *Kulutus koronan aikaan – ja sen jälkeen. Tutkimus COVID-19 epidemian vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin*. Jyväskylän yliopiston kaupakorkeakoulun julkaisuja 212/2020.
- Workman Jane E. & Lee, Seung-hee (2010) Materialism, fashion consumers and gender: a cross-cultural study. *International Journal of Consumer Studies* 35 (1), 50–57.
- Zhang, Nan & Skoric, Marko M. (2018) Media Use and Environmental Engagement: Examining Differential Gains from News Media and Social Media. *International Journal of Communication* 12 (2018), 380–403.

Kulutusasenteet ja taloudellinen eriarvoisuus nuorten elämäntyytyväisyyden määrittäjinä

Enna Toikka & Leena Haanpää

Artikkelissa tarkastellaan nuorten elämäntyytyväisyyttä perheen taloudellisen tilanteen ja kulutusasenteiden kehyksessä. Kuluttamiseen liittyvien asenteiden yhteys näihin kahteen osa-alueeseen on toistaiseksi vähemmän tutkittu aihepiiri. Artikkelissa haetaan vastauksia siihen, heijastuuko perheen taloudellinen tilanne nuorten kulutusasenteisiin ja onko taloudellisella tilanteella tai kulutusasenteilla yhteyttä nuorten elämäntyytyväisyyteen. Aineistona käytetään vuonna 2014 kerättyä Nuoret luupin alla -kyselytutkimusta, johon vastasi yhteensä 1368 nuorta luokka-asteilta 5, 7 ja 9. Tulosten mukaan nuorten omaksumista kulutusasenteista elämäntyytyväisyyttä selittivät alttius vaikutuksille, shoppailu ja säästäväisyys. Selvimmäksi nousi säästäväisyyden ja korkean elämäntyytyväisyyden välinen yhteys, joka säilyi tarkasteltaessa nuoria yhdessä tai erikseen heidän taloudellisten viiteryhmiensä mukaan.

Asiasanat: elämäntyytyväisyys, kulutusasenteet, perheen taloudellinen tilanne

Nuoret ovat aktiivisia kuluttajia, joiden kulutusastenteita on tutkittu paljon erityisesti materialismin sekä vastuullisen ja tiedostavan kuluttajuuden näkökulmista. Nuoruuden kaupallistumisen tutkimusperinne pohjautuu angloamerikkalaiseen kriittiseen tutkimukseen (esim. Quart 2003; Schor 2004). Kotimaisten tutkimusten mukaan suomalaisnuorten suhtautumista kulutukseen määrittää materialismin ja vastuullisuuden lisäksi erityisesti säästäväisyys. Kulutusyhteiskuntaan sosiaalistuneiden nuorten kulutuseetosta kuvataan ekonomistiseksi, hedonistiseksi ja ekologis-eettiseksi. (Wilksa 2008; Huttunen & Autio 2010; Raijas 2016.) Nuorten kulutusvalintoja ohjaavat erityisesti säästäväisyys ja itsekontrolli, vastuullisuus ja eettisyys sekä materialismiin kytkeytyvät nautinnon ja ilon elementit (Wilksa 2004; Autio 2006; Hill 2011; Seegebart ym. 2016).

Yhteiskunnan makrotaloudellinen tilanne nousu- ja laskukausineen jättää jälkensä myös yksilön kulutusasteisiin ja -käyttäytymiseen (Kuoppamäki & Wilksa & Taipale 2017). Muuttuva yhteiskunta, jossa materialismin ja ekologisuuden lisäksi ovat esillä talous ja siihen liittyvät huolet, voi kasvuympäristönä heijastua myös nuorten hyvinvointiin. Kuluttamisen ja etenkin materialististen kulutusasteiden on nähty luovan riskin nuorten hyvinvoinnille. Kriittisimpien näkemysten mukaan nuoruus on vaarantunut kaikkialla läsnä olevan kuluttajuuden vuoksi, mikä alistaa nuoren identiteetin markkinavoimien ja nuoruuden väliselle taistelulle (Hill 2011). Aihepiiriä yhdistävät tutkimukset ovat pyrkineet tunnistamaan mekanismeja, jotka välittävät kulutuskuluttuuriin piirteitä nuorten hyvinvointiin. Esimerkiksi materialistisia kulutusasteita omaksuneet nuoret kärsivät muita nuoria useammin erilaisista tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmista (Schor 2004; Skeetin & Hunt & Bhaskar 2012) ja

tyytyväisyyttä materiaaliin olosuhteisiin ennustaa nuoren alhaista itsetuntoa (Bottomley ym. 2010). Lisbeth Kun (2015) pitkittäistutkimus osoitti materialistisen arvomaailman olevan käänteisesti yhteydessä elämäntyytyväisyyteen erityisesti 15–16-vuotiailla nuorilla.

Aiemmissa tutkimuksissa on esitetty, että materialismi voisi olla iän myötä muuttuva arvo (Goldberg ym. 2003), joka ohjaa voimakkaasti nuorten kulutuskäyttäytymistä ja -motiveja. Omistamisen arvomaailma, jossa tavaraa pitää saada lisää, pätee erityisesti lasten kulutusmotiveihin, nuorilla (11–16v.) sen sijaan ymmärrys kulutuksen sosiaalisesta tarkoituksesta ja arvoista alkaa kehittyä, ja he ovat jo jossain määrin kykeneviä itse arvioimaan kulutuksensa motiveja ja vaikutuksia (John 1999; Chaplin & John 2007). Näkemys materialistisuuden haitallisuudesta sisältää ajatuksen kuluttajuuden rapauttavasta vaikutuksesta nuorten elämälle – sen haitallisuudesta terveydelle ja kuluttajakäyttäytymiselle samalla, kun aikuisten kulttuuri tunkeutuu nuoruuden kuluttajarooleihin.

Nuorten kuluttamiseen kytkeytyvä retoriikka korostaa materialismin lisäksi usein muita negatiivisia ilmiöitä, kuten nuorten taloudenhallinnan vaikeuksia. Riittävä taloudellinen toimeentulo ja kuluttamiseen osallistuminen näyttäisivät kuitenkin olevan edellytyksiä nuorten hyvinvoinnille; materiaalien resurssien rooli lasten ja nuorten elämäntyytyväisyyden selittäjänä on todettu kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Main 2018). Yksi mahdollinen selitys yhteydelle voi olla se, että köyhyyden seuraukset ovat lapsille ensisijaisesti sosiaalisia (Hakovirta & Rantalaiho 2012). Jos nuori ei pääse osallistumaan tavanomaisina pidettyihin toimintoihin ja aktiviteetteihin, voivat seuraukset uhata nuorten yhteenkuuluvuuden tunnetta vertaisten kesken ja kiinnittymistä yhteiskuntaan. Nuorten taloudellinen hyvinvointi,

jossa riittävällä toimeentulolla on tärkeä rooli, liittyy läheisesti kokonaisvaltaisempaan elämäntyytyväisyyteen (Raijas 2016). Kuluttamisella voidaan siis nähdä olevan merkittävä rooli nuorten arkipäiväisissä kokemuksissa. Kulutusvalinnoilla nuoret myös rakentavat identiteettiään, ilmaisevat sosiaalista asemaansa ja omaa arvomaailmaansa sekä tavoittelevat nautintoa, jota perheen taloudellinen tilanne raamittaa.

Nuorten kulutustutkimusta on Suomessa tehty jonkin verran, mutta se on kohdistunut pääsääntöisesti nuoriin aikuisiin. Sen sijaan peruskouluikäisten kuluttajuudesta tiedetään vähän. Vielä vähemmän on tietoa siitä, miten se yhdistyy elämäntyytyväisyyteen ja taloudellisiin resursseihin. Kun otetaan huomioon nuoruuden kaupallistuminen ja sen vaikutukset hyvinvointiin sekä nuorten aktiiviset kuluttajaroolit, on erikoista, ettei aihepiiriä ole Suomessa tutkittu enempää. Mitä sitten on elämäntyytyväisyys? Elämäntyytyväisyys kuuluu subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimuskenttään, joka ymmärretään laajimmillaan moniulotteisena elämän eri osa-alueista koostuvana elämäntyytyväisyytenä ja emotionaalisten tunnetilojen kirjona. Hyvinvointitutkimuksissa se määritellään esimerkiksi ”kokonaisvaltaiseksi arvioksi henkilökohtaisesta elämänlaadusta” (Shin & Johnson 1978, 478). Elämäntyytyväisyyttä voidaan mitata eri tavoin, mutta tässä artikkelissa se rajataan kognitiivisen ulottuvuuden tarkasteluun katkaen nuorten arviot yleisestä elämäntyytyväisyydestä.

Tämän artikkelin tarkoituksena on tutkia nuorten kulutusasenteiden ja elämäntyytyväisyyden välistä yhteyttä sekä perheen taloustilanteen roolia yhteyden määrittäjänä. Aihepiiriä tarkastellaan suhteessa vastaajien ikään ja sukupuoleen sekä perheen taloudelliseen tilanteeseen kulutusasenteiden ja moniulotteisen elämäntyytyväisyyssmittarin, *Student's Life Satisfaction Scale*, (SLSS,

Huebner 1991; Diener ym. 1985) valossa. Tutkimusaineistona käytetään vuonna 2014 kerättyä Nuoret luupin alla -kyselytutkimusta (N=1368). Tutkimus asemoituu kulutustutkimuksen kenttään ja tuottaa uutta tietoa koe-tun taloudellisen tilanteen, kulutusasenteiden ja elämäntyytyväisyyden välisistä yhteyksistä.

Nuoren kuluttajaksi sosiaalistuminen

Kuluttaminen värittää nykynuorten elämää monin tavoin. Kulutustutkimuksen kentällä yksi keskeinen näkökulma liittyy siihen, miten nuoret sosiaalistuvat kuluttajiksi, toisin sanoen, miten he kasvavat kuluttajuuteen ja oppivat kuluttamisen taitoja ja tyyleyä. Nämä opitut taidot helpottavat sopeutumista yhteiskuntaan. (Baumrind 1980.) Kuluttajaksi sosiaalistavat tekijät voidaan luokitella kolmeen ryhmään: sisäisiin, ulkoisiin ja osallistaviin tekijöihin. Sisäisillä tekijöillä tarkoitetaan yleensä sosiodemografisia taustatekijöitä kuten ikää ja sukupuolta, ulkoisilla tekijöillä puolestaan viitataan vanhempiin, ystäviin tai muihin viiteryhmiin. Osallistaviksi tekijöiksi luetaan muun muassa mediavaikutukset, bränditietous ja -kokemus. (Esim. Te’eni-Harari 2014.) Kuluttajaksi sosiaalistuminen määritellään kulutustutkimuksen kentällä tyypillisesti ”kehitykselliseksi prosessiksi, jossa nuori ihminen hankkii tarvittavat taidot, tiedot ja asenteet toimiakseen kuluttajana markkinoilla” (Ward 1974, 2, ks. Kerrane & Hogg 2013). Tämän määritelmän mukaan kuluttaminen on jatkuva oppimisprosessi, jossa sosialisoitumisen ensimmäinen vaihe ajoittuu lapsuuteen kumuloituen nuoruudessa opittujen myöhempien kulutustaitojen myötä aikuisuuteen asti (Pettersson & Olsson & Fjellström, 2004). Nuoret kuluttajat operoivat lapsuudessa hankituilla tiedoilla, taidoilla ja asenteilla sekä rakentavat ja päivittävät

kulutusidentiteettiään sopeuttamalla näitä kokemuksiin kuluttamisen uusilla areenoilla.

Vanhempien vaikutus kuluttajaksi kasvamiseen on kiistaton, sillä sosiaalistuminen kuluttajaksi alkaa lapsuudessa erityisesti vanhemmilta opituilla malleilla (Mikeska ym. 2017). Suomalaisessa tutkimuksessa on osoitettu vanhempien säilyvän merkittävimpänä sosiaalistajana vielä nuoruusiässäkin (Wilska 2008). Myös monet muut sosiaalistavat tekijät, kuten ystävät, muut aikuiset tai sosiaalisen median vaikuttajat osallistuvat nuoren kuluttajuuden rakentumiseen ja omaksuttuihin kulutustyyliin (Shim & Serido & Barber 2011). Kuluttajataitoja, -tietoja ja -asenteita hiotaan siis useiden eri toimijoiden vaikutuksen alaisena. Nuoruuden kuluttajataidot luovat pohjan myöhempään kuluttamiseen ja kulutusasenteisiin.

Kulutusta voidaan pitää yhtenä keskeisenä vaikuttajana nuorten arvoihin ja asenteisiin. Viime kädessä se muokkaa heidän kulkuaan kohti aikuisuutta (mt. 2011). Nykynuoruus on siis voimakkaan kulutuskulttuurin lävistämää ajureinaan kulutuskäyttäytyminen ja sen aikaansaamat vaikutukset. Näin on kulttuurista ja maantieteellisestä sijainnista huolimatta, mutta erityisen voimakkaasti kuluttajuuteen kytkeytyvät länsimaiset nuoret. (Hill 2011.) Materialismin ja kulutuksen ympärillä pyörivä elämäntapa mahdollistaa erilaisten elämäntyylien ilmaisuuden ja jonkinasteisen tyytyväisyyden, mutta siihen liittyy myös paljon huolta ja tyytymättömyyttä (Kasser ym. 2007). Kulutuksen määräävä rooli nuorten jokapäiväisessä elämässä osoittaa kulutuskulttuurin olennaisen merkityksen nuoruudessa. Kaikki nuoret eivät ole samalla viivalla kulutusmahdollisuuksiensa suhteen, mutta toisaalta nuoret eivät myöskään ole yksi homogeeninen kuluttajakategoria, vaan yksilölliset erot leimaavat nuorten kulutusasenteita ja -tyylejä.

Nuoruuden ja kuluttajuuden välisen ”kamppailun” keskiössä on nuoren identi-

teetin muodostuminen. Mediaviestien väsymätön pommitus kuluttamisen kaikkivoipaisuudesta minuuden rakennusaineena alkaa jo varhaislapsuudessa – yhtä aikaa monen muun biologisen kehitysvaiheen kanssa. Markkinoinnin ja mainonnan globaalit tuulet heijastuvat paikallisiin nuorisokulttuureihin horjuttaen nuoren identiteettiä. (Hill 2011.) Akateeminen tutkimus antaakin usein varsin kielteisen kuvan nuoruudesta materialistiseen kuluttajuuteen kietoutuvana yhteiskuntana. Nuorten kasvuympäristöjä leimaavat pirstoutuminen, yhteiskunnan eriarvoistuminen ja globaalit ongelmat. Sosiaalistuminen kuluttajaksi välittyy lapsuuden ja nuoruuden kulutustyyliin, joissa mielihyväkeskeisyys sekä vapauden ja itsensä toteuttamisen eetos muodostavat kuluttajuuden peruspilarit. Kuluttamisesta ”on tullut tavoite sinänsä – yksilön mielihyvän tyydyttämisestä on tullut ekonomisoituneen todellisuuden liikevoima.” (Värri 2011, 27.) Wilskan (2008) mukaan tarkastelu on kuitenkin hyvin yksilolotteinen luoden kuvan nuorista markkinoiden manipuloinnin kohteena, vaikka todellisuudessa nuoret eivät ole yksi homogeeninen yhteen niputettava ryhmä.

Nuorten kulutusasenteet taloudellisen eriarvoisuuden kontekstissa

Perhetausta heijastuu monin eri tavoin nuorten kulutusasenteisiin ja -tottumuksiin. Esimerkiksi perheen pienituloisuus kaventaa kuluttamiseen liittyviä reunaehdoja. Nuorten kuluttajuuden tarkastelun keskittyessä hyvinvoinnin kannalta haitallisiin vaikutuksiin unohtuvat usein kulutuksen sosiaaliset ulottuvuudet ja niiden merkitys esimerkiksi kaverisuhteille. Lapselle köyhyys voi merkitä muun muassa harrastuksista ja muus-

ta tavanomaisesta tekemisestä luopumista, ulkopuolisuuden kokemusta ja valitettavan usein myös kiusaamista. Monet tutkimukset kuvaavat pienituloisten perheiden lasten ja nuorten pelkoa tulla syrjityksi ja poissuljetuksi vertaisryhmistä (Ridge 2002; Skattebol ym. 2012; Butler 2017). Myös Suomessa materiaalien resurssien puute vaikuttaa lasten ja nuorten asemaan vertaisuhteissa. Materiaalisesta puutteesta kärsivillä nuorilla on esimerkiksi vähemmän ystäviä ja matalampi elämäntyytyväisyys kuin varakkaammilla vertaisillaan. (Hakovirta & Rantalaiho 2012; Haanpää & Kuula & Hakovirta 2019.) Sosiaalinen stigmatisaatio ja syrjäytyminen on yksi köyhyyden mekanismeista, joka vaikuttaa hyvinvointiin (Sletten 2010).

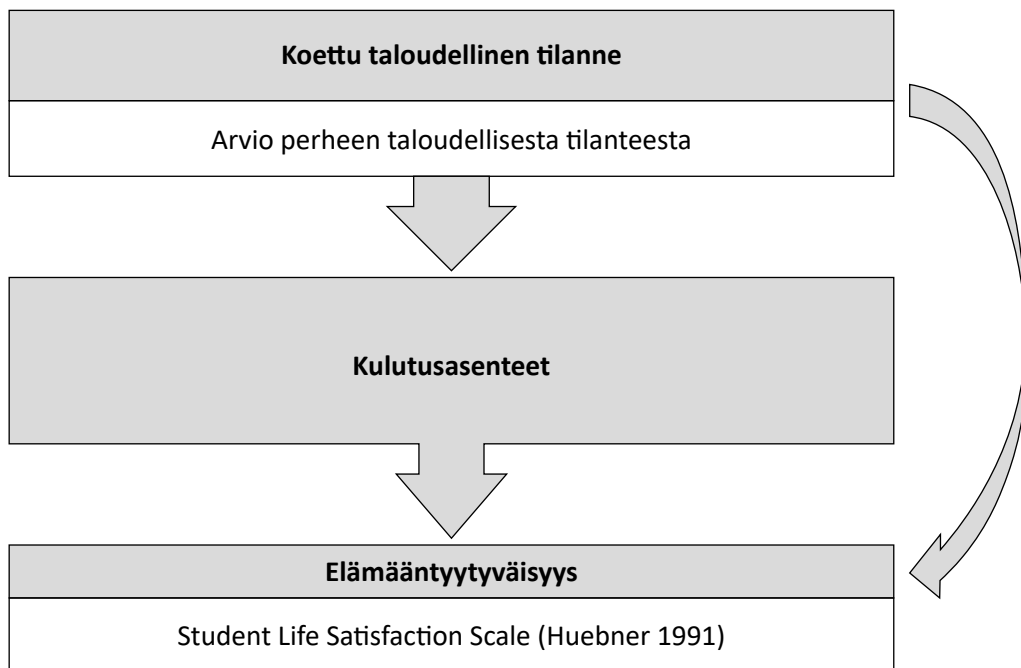
Vähävaraisten perheiden vanhempien tiedetään pyrkivän suojaamaan lapsiaan köyhyyden negatiivisilta vaikutuksilta muun muassa asettamalla lasten kulutustarpeet omiensa edelle (esim. Main & Bradshaw 2014). Pienituloisten perheiden kulutuspäätöksiin liittykin erilaisia selviytymisstrategioita, kuten lasten suojaamista kuluttamiseen liittyviltä houkutusilta, joilla pyritään välttämään niukkuuden väistämättä aiheuttamia konflikteja perheessä (Hamilton 2009). Vanhempien taloudellinen tilanne ja kulutustottumukset vaikuttavat nuorten kulutusasenteisiin paitsi käyttövarojen ja kulutuskäyttäytymisen myös kuluttamiseen liittyvien asenteiden omaksu- misen kautta (Webley & Nyhus 2013; Raijas 2016). Suomessa vanhempien lapsilleen tarjoaman ohjauksen ja talouskasvatuksen on havaittu olevan yhteydessä nuorten kulutus- asenteisiin sosialisointia kautta. Vanhemmat rajoittavat lastensa kuluttamista ja ohjaavat heidän kulutuskäyttäytymistään. Suomalaisnuorten tiedetäänkin olevan asenteiltaan melko säästäväisiä ja suunnitelmallisia. (Raijas & Wilska 2007; Wilska 2008.)

Toisaalta vähävaraisuus ei välttämättä aina tarkoita kulutushanteista luopumista. Perheen

heikko toimeentulo on aiemmissa tutkimuksissa liitetty lapsen materialistiseen kulutusasenteeseen, jossa ostamiseen ajatellaan tuottavan mielihyvää, sekä vähäisempään säästämiseen (Wilksa 2004; Raijas & Wilksa 2007; Wilksa 2008; Chaplin & Hill & John 2014). Pienituloisuuden ja materialismin yhteys näkyy myös aluetasolla: vähävaraisempien asuinalueiden lasten tiedetään omaksuneen muita materialistisempia asenteita (Nairn & Bottomley & Ormrod 2010). Myös kulutusluottoja käyttävät nuoret tunnistavat oman kulutustyyliinsä ”tuhlailevaksi” muita useammin (Autio ym. 2009). Selitystä ilmiöön on haettu muun muassa puutteellisesta taloudellisesta sosialisointista. Pienituloisten ja matalasti koulutettujen perheiden nuorilla voi olla vähemmän mahdollisuuksia harjoittaa taloustaitojaan, mikä voi heijastua heikompiin taloudenpidon kykyihin (Webley & Nyhus 2013). Materialismin ihanne voi liittyä myös kuluttamisen ja tavaroiden omistamisen merkitykseen sosiaalisen aseman määrittäjänä nuorten vertaisuhteissa (Skeetin & Hunt & Bhaskar 2012; Chaplin & Hill & John 2014). Toisaalta Suomen kontekstissa on tutkimusnäyttöä myös siitä, etteivät lähtöperheen taloudellinen tilanne tai perheen tarjoama tuki määrittäneet nuorten näkemyksiä itsestään kuluttajina (Raijas 2016).

Kulutussosiologinen teoriakehitys auttaa ymmärtämään kulutuksen merkitystä nuorten elämäntyytyväisyydelle siihen liittyvien kulutusasenteiden ja taloudellisten reunaeh- tojen näkökulmasta. Yllä esiteltyjen teoreettisten näkemysten mukaan kulutusasenteet muodostuvat monista tekijöistä: sekä nuoren sosiaalistumisesta kuluttajaksi, mutta myös perheen elinolojen kontekstista ja niiden vaikutuksesta kuluttajuuteen, mitkä heijastuvat viime kädessä kulutuksen ja hyvinvoinnin väliseen suhteeseen. (Raijas 2016.)

Tutkimuksessa tarkasteltujen ilmiöiden suhdetta toisiinsa kuvataan kuvion 1 (s. 24) käsitelmissä.

Kuvio 1. Tutkimuksen käsitelmä

Tutkimusasetelma ja menetelmät

Tutkimuskysymykset

Analyysien keskeisenä tavoitteena on eritellä kulutusasenteiden ja elämäntyytyväisyyden välisiä yhteyksiä ja sitä, muuttuuko näiden kahden tekijän välinen yhteys, kun huomioon otetaan perheen taloustilanne. Tutkimuksen tarkoitusta jäsennetään kolmen alla kuvatun tutkimuskysymyksen avulla:

1. Onko perheen taloudellinen toimeentulo yhteydessä kulutusasenteisiin?
2. Ovatko perheen taloudellinen toimeentulo ja kulutusasenteet yhteydessä nuorten elämäntyytyväisyyteen?
3. Erotteleeko perheen taloudellinen tilanne kulutusasenteiden yhteyttä elämäntyytyväisyyteen?

Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytetään Turun yliopistossa kerättyä Nuoret luupin alla -kyselyä, jonka teemat liittyvät muun muassa nuorten vapaa-aikaan, turvallisuuteen, hyvinvointiin, kulutuskäyttäytymiseen ja vaikuttamiseen sekä nuorten ajatuksiin koulusta ja tulevaisuudesta (Haanpää & Roos 2015). Artikkelissa käytetään vuonna 2014 kerättyä kyselytutkimusta, jonka teemana oli kuluttajuus ja taloudellinen eriarvoisuus. Kyselyn perusjoukon (N=1793) muodostivat 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaiset nuoret yhteensä 27 kunnan alueelta, pääosin Varsinais-Suomesta ja Satakunnasta. Lopulliseen aineistoon valikoitui yhteensä 1368 nuorta (5.-luokkalaisia 52 %, 7.-luokkalaisia 22 % ja 9.-luokkalaisia 26 %), tyttöjä ja poikia oli yhtä paljon. Vastaajista 92 prosenttia puhui äidinkielenään suomea, kaksi ruotsia ja kuusi prosenttia jotain muuta kieltä.

Aineisto edusti suomalaisnuoria sosiaalisesti ja demografisesti melko hyvin, 24 pro-

senttia vastaajista asui yksinhuoltajaperheissä, seitsemän prosenttia vastaajista tai ainakin toinen heidän vanhemmistaan oli syntynyt ulkomailla. Nämä vastaavat Tilastokeskuksen (2020) vuoden 2014 lukuja, joiden mukaan noin viidellä prosentilla väestöstä oli maahanmuuttajatausta ja 21 prosenttia perheyyteistä oli yksinhuoltajaperheitä. Nuorista 14 prosenttia arvioi perheensä taloudellisen toimeentulon vaikeaksi. Osuus on hieman suurempi kuin lasten pienituloisuusasteella mitattu lapsiköyhyysaste, joka oli 11,7 prosenttia vuonna 2014 (Karvonen & Salmi 2016).

Tutkimuksen toteuttamiseen liittyviä lupia haettiin usealta eri taholta. Turun yliopiston eettinen toimikunta antoi tutkimukselle puoltavan lausunnon vuonna 2014 (35/2014). Lisäksi lupa haettiin kuntien sivistystoimesta, minkä jälkeen koulut saivat itsenäisesti päättää osallistumisestaan. Vanhempia tiedotettiin tutkimuksesta opettajien kautta ja vanhemmat antoivat luvan osallistumiselle joko aktiivisella tai passiivisella suostumuksella koulusta riippuen. Myös nuoret itse saivat päättää, ottavatko he osaa tutkimukseen, johon vastattiin verkossa Webropol-kyselyllä joko suomeksi tai ruotsiksi. Molemmat kyselylomakkeet oli esitestattu nuorilla aiempien vuosien tutkimusten yhteydessä.

Käytetyt mittarit ja menetelmät

Perheen taloudellista eriarvoisuutta kuvaavana muuttujana käytettiin nuoren arviota perheen taloudellisesta tilanteesta. Vastaajaa pyydettiin arvioimaan, kuinka vaikeaa tai helppoa perheellä on nykyisillä tuloilla (1=hyvin vaikeaa, 6=hyvin helppoa). Tutkimuksessa käytettiin nuoren omaa arviota tilanteesta, koska tietoa haluttiin nimenomaan vastaajan kokemuksesta hänen perheensä taloudellisesta tilanteesta. Sisällöllisesti mielekkään tulkinnan aikaansaamiseksi muuttujan vastausluokat

dikotomisoitiin yhdistämällä ”hyvin vaikeaa”, ”vaikeaa” ja ”melko vaikeaa” yhdeksi toimeentulonsa vaikeaksi kokevien luokaksi. Perheensä toimeentulon hyväksi kokevien vastausluokat yhdistettiin vastaavilla asteikoilla. Tällä tavoin saatiin käsitys siitä, kuinka moni nuori koki perheensä taloudellisen toimeentulon vaikeaksi.¹

Nuorten kulutusasenteita selvitettiin ostamiseen ja kuluttamiseen liittyvällä mittaristolalla. Nuoret vastasivat 22:een kulutusasenteita, -motiveja ja -käyttäytymistä tarkastelemaan Likert-asteikolliseen väittämään (1=täysin eri mieltä, 5= täysin samaa mieltä, liite 2). Mittaria on aiemmin käytetty useassa suomalaisessa lasten ja nuorten kulutustutkimuksessa, ja sen on osoitettu toimivan hyvin nuorten itseraportoimissa kulutusasenteiden mittaamisessa (Wilksa 2002; Autio & Wilksa 2003; Wilksa 2008). Aiemmissä tutkimuksissa nuorten kulutuskäyttäytymistä ja -asenteita on analysoitu erillisten kulutustyyppien avulla (esim. Raijas & Wilksa 2007), minkä mukaisesti on toimittu myös tässä tutkimuksessa.

Elämäntyytyväisyyden mittaamiseen käytettiin kansainvälistä laajasti validoitua Students' Life Satisfaction Scale (SLSS) -mittaria (Huebner 1991; Diener ym. 1985), jolla voidaan arvioida lasten yleistä elämäntyytyväisyyttä moniulotteisesti (ks. Haanpää & Toikka & af Ursin 2020). Moniulotteisten mittareiden tiedetään mittaavan abstraktia asiakokonaisuutta, kuten elämäntyytyväisyyttä yksiulotteisia mittareita luotettavammin (Diamantopoulos ym. 2012). Elämäntyytyväisyyttä pyydettiin arvioimaan viidellä yleiseen tyytyväisyyteen liittyvällä väittämällä, kuten ”Minulla on hyvä elämä”, viisiportaisella asteikolla (1=täysin eri mieltä, 5= täysin samaa mieltä, tarkempi kuvaus liitteessä 1), minkä jälkeen vastaukset yhdistettiin summamuuttujaksi. Summamuuttujien sisäistä johdonmukaisuutta arvioitiin Cronbachin alfa -kertoimella, joka oli 0.87 (raja-arvona > 0.7).

Tulosten analysoinnissa käytettiin SPSS 25-tilasto-ohjelmaa. Kulutusasenteet muodostettiin käyttämällä eksploratiivista faktori-analyysiä, jolla pyrittiin selvittämään, latautuvatko kulutusasenteita kuvaavat muuttujat toisistaan eroteltaviin kokonaisuuksiin. Ekstraktiomenetelmäksi valittiin siksi Maximun likelihood -menetelmä ja rotaatiomenetelmänä käytettiin Promax-vinokulmarotaatiota. (Matsunaga 2010.) Eroja elämäntyytyväisyydessä ja kulutusasenteissa taustamuuttujien mukaan tarkasteltiin aluksi parametrisilla t-testillä ja yksisuuntaisella varianssianalyysillä sekä epäparametrisilla Kruskal-Wallis ja Mann-Whitneyn testeillä. Tämän jälkeen selvitettiin lineaarisella regressiomallilla, selittävätkö perheen koettu taloudellinen tilanne sekä kulutusasenteet taustamuuttujien lisäksi elämäntyytyväisyyden tasoa. Lisäksi kulutusasenteiden yhteyttä elämäntyytyväisyyteen tarkasteltiin lähemmin tekemällä erilliset analyysit perheensä taloudellisen tilanteen hyväksi ja vaikeaksi kokeville.

Tulokset

Elämäntyytyväisyyttä tarkasteltiin aluksi taustamuuttujien, kuten sukupuolen, luokka-asteen sekä perheen taloudellisen tilanteen mukaan. Taulukosta 1 voidaan havaita, että elämäntyytyväisyyden taso vaihteli kaikkien taustamuuttujien mukaan tilastollisesti merkitsevällä tasolla. Pojat arvioivat elämäntyytyväisyytensä keskimäärin tyttöjä korkeammaksi ja alakoululaiset suhtautuivat elämäänsä yläkoululaisia myönteisemmin. Kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta selitti niin ikään tilastollisesti erittäin merkitsevästi elämäntyytyväisyyttä; vaikeaksi toimeentulonsa kokevilla nuorilla elämäntyytyväisyys jäi selvästi alhaisemmalle tasolle kuin sen hyväksi kokevilla.

Analyysien seuraavassa vaiheessa tarkasteltiin kulutusasenteiden perusteella muodostettuja faktoreita. Faktorit nimettiin niihin latautuneiden väittämien mukaan seuraavasti: Vaikutuksille altis (Cronbachin alfa 0.82), Säästäväinen (alfa 0.68), Shoppailija (alfa 0.60), Tiedostava (alfa 0.51) ja Statuskuluttaja

Taulukko 1. Elämäntyytyväisyys (SLSS) taustamuuttujittain riippumattomien otosten t-testin mukaan.

	SLSS				
	n	Ka (Kh)	Med	Järjestyslukujen ka*	p
Sukupuoli					p=0.007
tyttö	693	19.57 (4.7)	20.0	654.9	
poika	675	20.46 (3.9)	21.0	714.9	
Luokka-aste					< 0.001
5	702	21.0 (3.9)	22.0	776.7	
7	307	19.35 (4.4)	20.0	617.9	
9	359	18.64 (4.6)	19.00	561.1	
Taloudellinen toimeentulo					< 0.001
vaikea	200	17.35 (4.9)	17.5	461.7	
hyvä	1168	20.47 (4.1)	21.0	722.7	

*Kruskall-Wallis ja Mann-Whitneyn testit

(alfa 0.63).² Faktoriulottuvuudet tallennettiin faktoripisteinä, joiden jakaumia tarkasteltiin perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan. Tulokset perustuvat faktorilatausten keskiarvovertailuun, mutta ne esitetään taulukossa 2 alkuperäisen asteikon jakauman mukaisina keskiarvoina vastausjakaumien havainnollistamiseksi (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä).

Taulukosta 2 voidaan havaita, että osassa kulutusasenteista oli löydettävissä eroja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan. Perheensä toimeentulon helpoksi kokevat arvioivat olevansa keskimäärin säästäväämpiä toimeentulon vaikeaksi kokeviin nähden. Samassa ryhmässä oli havaittavissa myös enemmän shoppailua ihannoivaa kulutusasennetta. Perheen taloudellinen tilanne ei sen sijaan erotellut vaikutuksille alttiiksi, tiedostavaksi tai statuskuluttajaksi itsensä määritteleviä nuoria.

Analyyysien viimeisessä vaiheessa tarkasteltiin eri tekijöiden selitysoimaa nuorten elämäntyytyväisyyden taustalla. Menetelmänä käytettiin lineaarista regressioanalyysiä (taulukot 3, 4, 5). Taulukossa 3 esitetään kolmivaiheisesti etenevästä mallista ensin

malli 1, jossa analyysin selittävinä muuttujina käytettiin demografisia taustamuuttujia sukupuolta ja ikää, jotta kontrollimuuttujien selitysosuus voidaan todentaa ennen varsinaisten tutkimusmuuttujien lisäämistä malliin. Aiemman tutkimuksen perusteella nimittäin tiedetään, että iällä ja sukupuolella on vaikutusta elämäntyytyväisyyteen, joten ne on sisällytetty analyysiin (esim. Haanpää & Toikka & af Ursin 2020). Mallin toisessa vaiheessa analyysiin tuotiin mukaan perheen koettu taloudellinen toimeentulo ja kolmannen malliin lisättiin aiemmin yllä kuvatut kulutusasenteet faktoripisteinä. Malli 1 selitti elämäntyytyväisyyden hajonnan vaihtelusta kuusi prosenttia osoittaen poikien ja ikäryhmistä nuorempien (alakoululaisten) olevan elämäänsä tyytyväisempiä muihin ryhmiin verrattuna. Tulos oli tilastollisesti merkitsevä.

Perheen taloudellista tilannetta mittaavan muuttujan lisääminen malliin nosti selitysasetta huomattavasti, 10 prosenttiyksikköä. Se osoitti, että ne nuoret, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen hyväksi verrattuna huonossa taloustilanteessa eläviin nuoriin, kokevat elämäntyytyväisyytensä korkeammaksi.

Taulukko 2. Nuorten kulutusasenteiden jakautuminen (vaihteluväli 1–5) perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan.

Kulutusasenteet	Koettu perheen taloudellinen tilanne	n	Keskiarvo	Keskihajonta
Vaikutuksille altis (ns)	vaikea	200	2.61	0.9
	helppo	1168	2.73	0.9
Säästäväinen***	vaikea	200	3.43	0.9
	helppo	1168	3.79	0.8
Shoppailija**	vaikea	200	3.84	1.1
	helppo	1168	4.07	0.9
Tiedostava (ns)	vaikea	200	2.90	0.7
	helppo	1168	2.87	0.7
Statuskuluttaja (ns)	vaikea	200	3.47	1.1
	helppo	1168	3.59	1.0

***p<.001. **p<.01. *p<.05, (ns)= ei tilastollista merkitsevyyttä, t-testi

Yhteys oli myös voimakkuudeltaan kohtalainen. Viimeissä mallissa (malli 3) selittäviksi muuttujiksi lisättiin kulutusasenteet. Niiden lisääminen nosti mallin kokonaisselitysasetta huomattavasti, lähes 30 prosenttiin. Se osoittaa kulutusasenteiden olevan merkittävä nuorten elämäntyytyväisyyden selittäjä, myös tilastollisesti merkitsevästi. Kulutusasenteista voimakkain positiivinen yhteys oli säästäväisyydellä ja myös shoppailijoiksi itsensä luonnehtivat nuoret kokivat elämäntyytyväisyytensä korkeaksi. Toisaalta, mitä vähemmän nuori koki olevansa kuluttajaan kohdistuville vaikutuksille altis, sitä korkeammaksi nousi elämäntyytyväisyys. Tiedostavalla kulutusasenteella ja statuskuluttamisella ei ollut tilastollista yhteyttä elämäntyytyväisyyteen.

Analyysien viimeisessä osassa nuoret jaettiin erillisiin ryhmiin perheensä toimeentulon hyväksi ja vaikeaksi kokevien mukaan (taulukot 4 ja 5). Lineaarilla regressioanalyysillä arvioitiin kulutusasenteiden yhteyttä elä-

määntyytyväisyyteen näissä kahdessa eri ryhmässä. Mallit olivat kaksivaiheisia, joissa ensin malliin tuotiin demografiset taustatekijät ja sen jälkeen kulutusasenteet. Taulukosta 4 nähdään, että kaikki kulutustyyliin statuskuluttajuutta lukuun ottamatta olivat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä elämäntyytyväisyyteen. Säästäväisyydellä oli voimakkain yhteys korkeampaan elämäntyytyväisyyteen tässä ryhmässä ($\beta = .416$). Myös shoppailusta nauttivat nuoret olivat hieman tyytyväisempiä elämänsä ($\beta = .154$). Sen sijaan matalampaan tyytyväisyyteen yhdistyivät vaikutuksille alttiut $\beta = -.194$ sekä hieman yllättäen tiedostavuus ($\beta = -.095$), vaikka yhteydet eivät olleetkaan kovin voimakkaita. Kulutusasenteiden lisäys malliin nosti kokonaisselitysasetta merkittävästi mallin selittäessä lopulta 22 prosenttia elämäntyytyväisyyden vaihtelusta.

Kuva kulutusasenteiden merkityksestä elämäntyytyväisyydelle kuitenkin muuttui, kun tuloksia siirryttiin tarkastelemaan perheensä

Taulukko 3. Lineaarinen regressioanalyysi elämäntyytyväisyyttä (SLSS) selittävistä tekijöistä (N=1368).

	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	β	t-arvo	p	β	t-arvo	p	β	t-arvo	p
Demografiset muuttujat									
Sukupuoli	.084	3.189	p=0.001	.080	3.216	p=0.001	.121	4.920	p<0.001
Luokka-aste	-.229	-8.708	p<0.001	-.180	-7.160	p<0.001	-.088	-3.533	p<0.001
Taloudellinen toimeentulo									
Kulutus-asenteet									
Vaikutuksille altis				.325	12.984	p<0.001	.240	9.959	p<0.001
Säästäväinen							-.169	-4.997	p<0.001
Shoppailija							.376	13.090	p<0.001
Tiedostava							.122	3.256	p=0.001
Status-kuluttaja							-.063	-1.855	p=0.064
R ²	.062			.166			-.003	-.108	p=0.914
Korjattu R ²	.061			.164			.294		
F-testi	45.49 ***			90.29 ***			70.81 ***		

toimeentulon vaikeaksi arvioivien nuorten ryhmässä (taulukko 5).

Taulukosta 5 havaitaan, että kulutustyy-
leistä ainoastaan säästäväisyys oli tilastollisesti

yhteydessä elämäntyytyväisyyteen ($\beta=.441$).
Yhteys oli kuitenkin samansuuntainen ja yhtä
vahva kuin perheensä toimeentulon hyväksi
arvioivilla nuorilla. Vaikka muut kulutusasen-

Taulukko 4. Lineaarinen regressioanalyysi elämäntyytyväisyyttä (SLSS) selittävistä kulutusasen-
teista hyväksi koetun taloudellisen toimeentulon mukaan (N= 1168).

	Malli 1			Malli 2		
	β	t-arvo	p	β	t-arvo	p
Demografiset muuttajat						
Sukupuoli	.064	2.227	p=0.026	.110	3.950	p<0.001
Luokka-aste	-.212	-7.398	p<0.001	-.097	-3.421	p=0.001
Kulutusasenteet						
Vaikutuksille altis				-.194	-5.100	p<0.001
Säästäväinen				.416	13.330	p<0.001
Shoppailija				.154	3.705	p<0.001
Tiedostava				-.095	-2.537	p=0.011
Status-kuluttaja				-.002	-.059	p=0.953
R ²	.051			.220		
Korjattu R ²	.049			.215		
F-testi	31.13 ***			46.61 ***		

Taulukko 5. Lineaarinen regressioanalyysi elämäntyytyväisyyttä (SLSS) selittävistä kulutusasen-
teista vaikeaksi koetun taloudellisen toimeentulon mukaan (N= 200).

	Malli 1			Malli 2		
	β	t-arvo	p	β	t-arvo	p
Demografiset muuttajat						
Sukupuoli	.181	2.624	p=0.009	.212	3.105	p=0.002
Luokka-aste	-.182	-2.628	p=0.009	-.089	-1.337	p=0.183
Kulutusasenteet						
Vaikutuksille altis				-.047	-.472	p=0.637
Säästäväinen				.441	5.028	p<0.001
Shoppailija				.066	.555	p=0.580
Tiedostava				-.068	-.622	p=0.535
Status-kuluttaja				.050	.535	p=0.593
R ²	.074			.254		
Korjattu R ²	.064			.227		
F-testi	7.85 **			9.33 ***		

teet eivät olleetkaan tilastollisesti merkitseväsä yhteydessä elämäntyytyväisyyteen, kasvoimallin selitysaste kuitenkin 23 prosenttiin. Tuloksia tulkitessa on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota eroihin osa-aineistojen koossa, joka saattaa heijastua yhteyksien tilastolliseen merkitsevyyteen.

Pohdinta

Kuluttamisesta on tullut yhä tärkeämpi osa nuorten arkielämää ja sitä voidaan pitää keskeisenä osallistumisen muotona nyky-yhteiskunnassa. Milesin (2018) mukaan erityisesti nuoret tavoittelevat statusta kuulumalla tiettyihin, esimerkiksi virtuaalimaailmassa toimiviin kulutusyhteisöihin. Kulutus tuottaa nuorten yhteisöjä, joihin pääsy ja kuuluminen ovat monen nuoren sosiaalisen elämän kannalta tärkeitä, mutta eivät itsestään selviä taloudellisesti epävakaa elämäntilanteessa elävillä nuorilla. Erot kulutusmahdollisuuksissa luovat eriarvoisuutta ja saattavat vaikuttaa erilaisten kulutusasenteiden omaksumiseen.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on käsitelty muun muassa pienituloisuuden ja kulutusasenteiden välisen yhteyden heijastumista nuorten itsetuntoon ja elämäntyytyväisyyteen (Chaplin & Hill & John 2014; Easterbrook ym. 2014). Taloudellisen toimeentulon ja nuorten kulutusasenteiden kysymyksistä on tehty Suomessa vain muutamia tutkimuksia (esim. Wilska 2004; Raijas & Wilska 2007; Wilska 2008), mutta elämäntyytyväisyys on kotimaisessa keskustelussa uusi elementti. Tässä artikkelissa pyrittiin selvittämään, määrittääkö perheen koettu taloudellinen tilanne nuorten kulutusasenteita. Lisäksi tarkastelun kohteena oli kulutusasenteiden yhteys elämäntyytyväisyyteen koetun taloudellisen tilanteen kontekstissa. Aineistona käytettiin vuonna 2014 kerättyä Nuoret luopin alla -kyselyä, 1368 nuoren vastauksia luokka-

asteilta 5, 7 ja 9. Kulutusväittämien analysoinnissa muodostui viisi kulutusfaktoria: vaikutuksille altis, säästäväinen, shoppaileva, tiedostava ja statuskuluttaja. Elämäntyytyväisyyttä mitattiin käyttämällä Students' Life Satisfaction Scale (SLSS) mittaria (Diener ym. 1985; Huebner 1991) ja taloudellista tilannetta nuoren arviona perheensä koetusta taloudellisesta toimeentulosta.

Kulutusasenteiden tarkastelu elämäntyytyväisyyden näkökulmasta osoitti, että vaikutuksille altis kulutusasenne, jossa oli leimallista kuluttaa sosiaalisten paineiden vuoksi, yhdistyi matalampaan elämäntyytyväisyyteen. Vaikutuksille alttiin kulutusasenteen negatiivinen yhteys elämäntyytyväisyyteen voi heijastaa aiemmissa tutkimuksissa tunnistettua korostuneen materialismin kytkeytymistä lasten ja nuorten matalampaan hyvinvointiin (Schor 2004; Bottomley ym. 2010; Sweeting ym. 2012; Ku 2015). Materialismia pidetään haitallisena hyvinvoinnille, koska kuluttaminen ulkoisten motiivien vuoksi, esimerkiksi muiden arvostuksen saamiseksi, vie voimavaroja muilta hyvinvoinnille tärkeiltä asioilta, kuten psykologisten perustarpeiden tyydyttämiseltä (Easterbrook ym. 2014). Aiempi tutkimus viittaa etenkin köyhien lasten ja nuorten omaksuneen muita materialistisempia asenteita (esim. Raijas & Wilska 2007; Wilska 2008) ja kytköksen heikompaan hyvinvointiin koskevan etenkin heitä (esim. Chaplin, Hill & John 2014). Selitykseksi on tarjottu köyhien nuorten pyrkimyksiä parantaa sosiaalista asemaansa vertaissuhteissa ja paikata näin osattomuudesta johtuvaa heikompaa itsetuntoa (Chaplin & Hill & John 2014; Easterbrook ym. 2014).

Tämän tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan viittaa perheen taloudellisten vaikeuksien yhdistyvän materialistisempiin asenteisiin, vaan perheensä toimeentulon vaikeaksi kokevat arvioivat olevansa keskimäärin yhtä alttiita vaikutuksille kuin hyvän toimeentulon

ryhmän nuoret. Tulos ei saa tukea aiemmasta kotimaisesta tutkimuksesta (esim. Raijas & Wilksa 2007; Wilksa 2008), mikä saattaa liittyä esimerkiksi osa-aineiston rajoitteisiin, joihin palataan myöhemmin pohdinnassa. Lisäksi vaikutuksille altis kulutusasenne ei näyttänyt olevan yhteydessä elämäntyytyväisyyteen lainkaan niillä nuorilla, joiden perheessä oli toimeentulovaikeuksia. Samankaltaiseen havaintoon törmäsivät myös Nairn, Bottomley & Ormrod (2010), jotka huomasivat, että vastoin odotuksia, vähävaraisemmat nuoret eivät materialistisemmista asenteista huolimatta kärsineet matalammasta itsetunnosta kuten paremmin toimeentulevat materialistiset verrokkinsa. Heidän tutkimuksessaan perhedynamiikka välitti materialismin ja matalan itsetunnon välistä yhteyttä. Materialistisia asenteita omaksuneiden nuorten ja varakkaampien vanhempien välillä oli enemmän konflikteja, joita ei havaittu pienituloisemmissa perheissä. Tutkijoiden mukaan tulos heijastaa sitä, että vähävaraisemmissa perheissä myös vanhemmat olivat omaksuneet materialistisia asenteita, jotka olivat linjassa lasten omaksunien asenteiden kanssa. (Mt. 2010.) Perhesuhteiden tarkastelu ei ollut tämän tutkimuksen fokuksessa, mutta kuvastaa taloudellisen sosialisoinnin merkitystä vanhempien kulutusasenteiden mallintamisessa lapsilleen. Perheen sisäisen dynamiikan merkitys onkin potentiaalinen jatkotutkimusaihe nuorten kulutusasenteiden muodostumisessa.

Toisaalta shoppailukeskeinen kulutusasenne oli yhteydessä korkeampaan elämäntyytyväisyyteen, kun aineistoa tarkasteltiin kokonaisuutena ja perheensä toimeentulon hyväksi kokevien nuorten näkökulmasta, vaikka myös shoppailun voi ajatella heijastavan materialistista asennoitumista kuluttamiseen. Ilmiöiden välistä positiivista yhteyttä on aiemmissa tutkimuksissa selitetty siihen liittyvällä sosiaalisten suhteiden vahvistami-

sella; shoppailuun liittyy usein ystävien kanssa vietetty aika, jolla on positiivisia vaikutuksia hyvinvoinnille (Seegebarth ym. 2016). Tällaisella kuluttamisella suuntaudutaan kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa, mikä on yleensä yhteydessä korkeampaan hyvinvointiin, toisin kuin ulkoisesta pakosta juontuva motiivi kuluttamiselle (Easterbrook ym. 2014). Shoppailukeskeinen kulutusasenne ei toisin sanoen ehkä liitykään materialismiin samoin kuin vaikutuksille altis asenne.

Selvimpänä tuloksena voi kuitenkin pitää säästäväisen asenteen yhteyttä korkeampaan elämäntyytyväisyyteen, sillä yhteys säilyi tarkasteltaessa kaikkia nuoria yhdessä tai taloustilanteen mukaan erikseen. Itse asiassa säästäväisyys oli ainoa elämäntyytyväisyyteen yhteydessä oleva kulutusasenne perheen toimeentulovaikeuksia kokevilla nuorilla. Suomalaiset nuoret näyttävätkin omaksuneen säästäväisen kulutusasenteen riippumatta perheen taloudellisesta toimeentulosta. Säästäväisyyteen liittyviin väittämiin kytkeytyi osittain kotoa saatu ohjaus säästämisen tärkeydestä ja sen arvopohjasta. Tulos on yhteneväinen aiemman tutkimuksen kanssa, jossa suomalaisten nuorten on havaittu olevan asenteiltaan säästäväisiä ja harkitsevia. (Raijas & Wilksa 2007; Wilksa 2008.) Säästäväisyys onkin yksi suomalaista yhteiskuntaa leimaavan talouspolitiikan mentaliteeteista. Tällainen ajattelutapa näkyy myös tässä tutkimuksessa. Monen perheen tapa suhtautua kulutukseen ja rahankäyttöön antaa yhä viitteitä protestanttiseen talouseetokseen – kurinalaiseen elämään ja tuhlailevasta elämäntavasta pidättäytyvään elämäntyyliin liittyvästä suomalaisesta moraali-perinteestä (Heinonen 2004; Autio 2006). Kotoa opitun säästäväisen asenteen tiedetään aiempien tutkimusten perusteella olevan yhteydessä muun muassa tunnollisuuteen ja tulevaisuuteen suuntautumiseen (Webley & Nyhus 2013), joilla voi olla oma roolinsa myös elämäntyytyväisyyden näkökulmasta.

Tutkimuksen tuloksia on kuitenkin syytä tulkita varoen, sillä perheensä toimeentulon vaikeaksi kokevien nuorten määrä aineistossa on suhteellisen pieni (noin 200 nuorta), vaikka kokonaisaineisto onkin kooltaan suurehko (1368 nuorta). Lisäksi tulosten luotettavuuteen saattaa vaikuttaa muun muassa vastausten alueellinen painottuminen Varsinais-Suomeen ja Satakuntaan. Ei ole varmaa, kuinka hyvin aineisto edustaa juuri pienituloisten perheiden lapsia, mutta aineistossa toimeentulonsa vaikeaksi kokevien nuorten osuutta voi peilata valtakunnalliseen pientuloisten lapsiperheiden osuuteen. Tilastokeskuksen (2020) tulonjakotilaston mukaan lasten pienituloisuusaste on Suomessa pysytellyt hieman reilussa kymmenessä prosentissa lähes koko 2010-luvun. Tässä aineistossa vuonna 2014 perheensä toimeentulon koki vaikeaksi 14,6 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista. Osuus siis myötäilee kansallista pienituloisissa lapsiperheissä asuvien alle 18-vuotiaiden osuutta, vaikka subjektiivinen kokemus ei olekaan suoraan pienituloisuuteen verrannollinen ilmiö. Tämän lisäksi nuoret ovat vastanneet kyselyyn yhdenmukaisesti koulutunnin aikana, mikä vaikuttaa vastausten luotettavuuteen. Pienituloisten tiedetään olevan kyselytutkimuksissa vaikeasti tavoitettava kohderyhmä, joiden kulutusasenteiden tutkimuksessa pienempikin osa-aineisto tarjoaa tärkeää tutkimustietoa vähän tunnetusta aihealueesta.

Perheensä toimeentulon vaikeaksi kokevilla nuorilla oli selvästi muita nuoria matalampi elämäntyytyväisyys, mikä viittaa siihen, että perheen taloushuolet välittyvät nuorten hyvinvointiin. Kulutusyhteiskuntaan sosiaalistuneet nuoret myös vertailevat kulumahdollisuuksiaan, joita perheen tiukka taloustilanne kaventaa ja joka voi viime kädessä heijastua elämäntyytyväisyyteen. Pientuloisten nuorten kuluttamisen elämäntyytyväisyyttä välittävistä yhteyksistä ja talo-

udellisen epätasa-arvoisuuden vaikutuksista kuluttajaksi sosiaalistumiseen tarvitaankin lisätietoa. Yhä enemmän on puhuttu nuorten talousosaamisesta (Raijas ym. 2020), mutta taloudellisen eriarvoisuuden vaikutuksesta kulutusasenteiden kehitykseen ja perheiden välisten taloudellisten erojen sekä käytävissä olevan rahan vaikutuksista nuorten subjektiivisen hyvinvointiin on vähemmän tutkimustietoa (Wilksa 2008; 2014). Toisaalta pelkkä talouskasvatus ei välttämättä yksinään riitä perheessään toimeentulovaikeuksia kokevia nuoria, jos siitä puuttuu ymmärrys kuluttamisen motiiveista. Nuoret saavat tavaroilla ja kuluttamisella arvostusta vertaisryhmissään (Hakovirta & Rantalaiho 2012), joten itsemäärityksen lisääminen kulutuksen motiiveista voisi auttaa talouskasvatuksen tukena. Tarvitaan kriittistä keskustelua kuluttamisen päämääristä ja asennoitumisesta kuluttamiseen. Tässä perheen rooli kuluttajaksi sosiaalistajana on avainasemassa. Aiemmissä tutkimuksissa on korostettu perheen sisäistä toimivaa kommunikointia ja taloudenhallinnan kompetenssia avaimena kulutusasenteiden, kuten säästäväisyyden omaksumisessa (Wilksa 2008; 2014). Perheet ja nuoret tarvitsevat kuitenkin tukea vaativassa tehtävässään. Nuorten osalta toimiva malli voisi olla kouluissa tapahtuva kuluttajakasvatus niin, että nuoria itseään osallistettaisiin ja kannustettaisiin omien kulutustapojen pohtimiseen (Wilksa 2014). Tämä voisi toimia myös toisin päin: nuoret opettaisivat vanhempiaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti vastuullisista kulutustavoista.

Nuorten aikuisten taloudellisen kyvykkyyden merkitystä hyvinvoinnin näkökulmasta on tutkittu Suomessakin viime aikoina (esim. Ranta & Salmela-Aro 2018), mutta peruskouluikäisten osalta tutkimus kaipaa vahvistusta. Tämä tutkimusartikkeli tarjoaa yhden näkökulman nuorten kuluttajuuden monimuotoisuuteen ja toimii samalla avauksena muille

kuluttajuutta, taloutta ja hyvinvointia yhdistäville tutkimuksille 2020-luvun Suomessa.

Kiitokset

Enna Toikan työtä on rahoittanut Alli Paasikiven säätiö.

Viitteet

- 1 Binomiaalinen testi osoitti, että perheensä taloudellisen tilanteen vaikeaksi kokevien ryhmä, joka oli 0.14 (14 %, otos), oli hieman korkeampi aineistossa kuin odotusarvo 0.12 (12 % populaatio) ($p = .012$, 1-suuntainen analyysi). Tulos varmistettiin epäparametrisella χ^2 -testillä, joka osoitti ryhmien erojen olevan tilastollisesti erittäin merkitsevät ($p < 0.001$). Vaikka ryhmien otoskoot siis erosivat, voidaan vaikeaksi perheensä toimeentulon kokevien otoksen olettaa vastaavan suurin piirtein suomalaisten pienituloisten perheiden lukumäärää. Näin ollen kahden alaotoksen keskinäinen vertailu niiden tapauslukumäärän eroista huolimatta vastaa populaatiota.
- 2 Faktoriaalilyysin muuttujat esitetään liitteessä 2.

Lähteet

- Autio, Minna (2006) *Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 65. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Autio, Minna & Heinonen, Visa (2004) To consume or not to consume? Young People's Environmentalism in the Affluent Finnish Society. Teoksessa Tommi Hoikkala & Meri Karjalainen (toim.) *Finnish Youth Research Anthology 1999–2014*. Helsinki: Finnish Youth Research Society / Finnish Youth Research Network, publications 172, 376–393.
- Autio, Minna & Wilska, Terhi-Anna & Kaartinen, Risto & Lähteenmaa, Jaana (2009) The use of small instant loans among young adults – a gateway to a consumer insolvency? *International Journal of Consumer Studies*, 407–415.
- Baumrind, Diana (1980) New directions in socialization research. *American Psychologist*, 35 (7), 639–652.

- Bottomley, Paul A. & Nairn, Agnes & Kasser, Tim & Ferguson, Yuna L. & Ormrod, Johanne (2010) Measuring childhood materialism: refining and validating Schor's consumer involvement scale. *Psychology & Marketing* 27 (7), 717–739.
- Butler, Rose (2017) Children making sense of economic insecurity: Facework, fairness and belonging. *Journal of Sociology* 53 (1), 94–109.
- Chaplin, Lan, N. & Hill, Ronald P. & John, Deborah R. (2014) Poverty and materialism: A look at impoverished versus affluent children. *Journal of Public Policy and Marketing* 33 (1), 78–92.
- Chaplin, Lan, N., & John, Deborah, R. (2007). Growing up in the material world. *Journal of Consumer Research*, 34 (4), 480–493.
- Diamantopoulos, Adamantios & Sarstedt, Marko & Fuchs, Christof & Wilczynski, Petra, & Kaiser, Sebastian (2012) Guidelines for choosing between multi-item and single-item scales for construct measurement: a predictive validity perspective. *Journal of the Academy of Marketing Science* 40 (3), 434–449.
- Diener, Ed D. & Emmons, Raymond A. & Larsen, Randy J. & Griffin, Sharon (1985) The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment* 49 (1), 71–75.
- Easterbrook, Matthew J. & Wright, Mark L & Dittmar, Helga & Banerjee, Robin (2014) Consumer culture ideals, extrinsic motivations, and well-being in children. *European Journal of Social Psychology*, 44 (4), 349–359.
- Goldberg, Marvin E. & Gorn, Gerald J. & Peracchio, Laura A. & Bamossy Gary (2003) Understanding materialism among youth. *Journal of Consumer Psychology*, 13, 278–288.
- Haanpää, Leena & Kuula, Mirka & Hakovirta, Mia (2019) Social relationships, child poverty, and children's life satisfaction. *Social Sciences* 8 (2), 1–13.
- Haanpää, Leena & Roos, Sanna (2015) *Nuoret Luupin alla 2014 – Teemana kuluttajuus ja taloudellinen eriarvoisuus*. Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 1/2015.
- Haanpää, Leena & Toikka, Enna & af Ursin, Piia (2020) Alakoulukäisten lasten moniulotteinen elämäntyytyväisyys Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (5–6), 519–530.
- Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna (2012) *Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Helsinki: Kela.
- Hamilton, Kathy (2009) Consumer decision making in low-income families: The case of conflict avoidance. *Journal of Consumer Behavior* 8 (5), 252–267.

- Heinonen, Visa (2004) Kulutus ja eettiset kysymykset. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas (toim.) *Ihante ja todellisuus – näkökulmia kulutuksen muutokseen*. Helsinki: Tilastokeskus, 167–192.
- Hill, Jennifer, A. (2011) Endangered childhoods: how consumerism is impacting child and youth identity. *Media, Culture & Society* 33 (3), 347–362.
- Huebner, E. Scott (1991) Further validation of the students' life satisfaction scale: The independence of satisfaction and affect ratings. *Journal of Psychoeducational Assessment* 9, 363–368.
- Huttunen, Kaisa & Autio, Minna (2010) Consumer ethos in Finnish consumer life stories – agrarianism, economism and green consumerism. *International Journal of Consumer Studies*, 34, 146–152.
- John, Deborah, R. (1999) Consumer socialization of children: A retrospective look at twenty-five years of research. *Journal of Consumer Research*, 26, 183–213.
- Karvonen, Sakari & Salmi, Minna (toim.) *Lapsiköyhyyden Suomessa 2010-luvulla*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpöytä 30/2016, 74 s. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 2.6.2020.)
- Kasser, Tim & Cohn, Steve & Kanner, Allen, D. & Ryan, Richard, M. (2007) Some costs of American corporate capitalism: a psychological exploration of value and goal conflicts. *Psychological Inquiry* 18 (1), 1–22.
- Kerrane, Ben & Hogg, Margaret, K. (2013) “Shared or non-shared?” *European Journal of Marketing* 47 (3/4), 506–524.
- Ku, Lisbeth (2015) Development of Materialism in Adolescence: The Longitudinal Role of Life Satisfaction Among Chinese Youths. *Social Indicators Research* 124 (1), 1–17.
- Kuoppamäki, Sanna-Mari & Wilska, Terhi-Anna & Taipale, Sakari (2017) Ageing and consumption in Finland: the effect of age and life course stage on ecological, economical and self-indulgent consumption among late middle-agers and young adults between 1999 and 2014. *International Journal of Consumer Studies* 41 (5), 457–464.
- Main, Gill (2018) Money Matters: a Nuanced Approach to Understanding the Relationship between Household Income and Child Subjective Well-Being. *Child Indicators Research* 12, 1125–1145.
- Main, Gill & Bradshaw, Jonathan (2014) Children's necessities: Trends over time in perceptions and ownership. *Journal of Poverty and Social Justice* 22 (3), 193–208.
- Mikeska, Jessica & Harrison, Robert, L. & Carlson, Les (2017) A meta-analysis of parental style and consumer socialization of children. *Journal of Consumer Psychology* 27 (2), 245–256.
- Miles, Steven (2018) The emergence of contemporary consumer culture. Teoksessa Olga Kravets & Pauline Maclaran & Steven Miles & Alladi Venkatesh (toim.) *The SAGE Handbook of Consumer Culture*. London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore: SAGE Publications Ltd, 13–26.
- Miles, Steven (2000) *Youth lifestyles in a changing world*. Buckingham: Open University Press.
- Miller, Daniel (1987) *Material culture and mass consumption*. Oxford: Blackwell.
- Nairn, Agnes & Bottomley, Paul & Ormrod, Johanne (2010) “Those Who Have Less Want More. But Does it Make Them Feel Bad?”: Deprivation, Materialism and Self-Esteem in Childhood. Teoksessa David Buckingham & Vebjörg Tingstad (toim.) *Childhood and Consumer Culture*. London: Palgrave Macmillan, 194–208.
- Myllyniemi, Sami (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusverkosto.
- Pettersson, Anette & Olsson, Ulf & Fjellström, Christina (2004) Family life in grocery stores – a study of interaction between adults and children. *International Journal of Consumer Studies* 28 (4), 317–328.
- Quart, Alissa (2003) *Brändätyt – ostetaan ja myydään nuoria*. Helsinki: Like.
- Raijas, Anu (2016) Mistä nuorten taloudellinen hyvinvointi muodostuu? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 135–150.
- Raijas, Anu & Kalmi, Panu & Ranta, Mette & Ruuskanen, Olli-Pekka (2020) *Suomalaisten talousosaaminen: Analyysi 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella*. Suomen Pankki. Yleistajuiset selvitykset. A; Vol. 119.
- Raijas, Anu & Wilska, Terhi-Anna (2007) *Huolenpitoa ja jakamista – rahan ja ajan jakautuminen suomalaisissa lapsiperheissä*. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmä 104.
- Ranta, Mette & Salmela-Aro, Karoliina (2018) Subjective financial situation and financial capability of young adults in Finland. *International Journal of Behavioral Development* 42, 525–534.
- Ridge, Tess (2002) *Childhood poverty and social exclusion*. Bristol: Policy Press.
- Schor, Juliet, B. (2004) *Born to buy: The commercialized child and the new consumer culture*. New York: Scribner.

- Seegebarth, Barbara & Peyer, Mathias & Balderjahn, Ingo & Wiedmann, Klaus-Peter (2016) The Sustainability Roots of Anticonsumption Lifestyles and Initial Insights Regarding Their Effects on Consumers' Well-Being. *The Journal of Consumer Affairs* 50 (1), 68–99.
- Shim, Soyeon & Serido, Joyce & Barber, Bonnie, L. (2011) A Consumer Way of Thinking: Linking Consumer Socialization and Consumption Motivation Perspectives to Adolescent Development. *Journal of Research on Adolescence* 21 (1), 290–299.
- Shin, Doh & Johnson, Doh (1978) Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social Indicators Research* 5 (4), 475–492.
- Skattebol, Jen & Saunders, Peter & Redmond, Gerry & Bedford, Megan & Cass, Bettina (2012) *Making a Difference: Building on Young People's Experiences of Economic Adversity. Final Report.* Sydney: Social Policy Research Centre, University of New South Wales.
- Sletten, Mira, A. (2010) Social costs of poverty; leisure time socializing and the subjective experience of social isolation among 13–16-year-old Norwegians. *Journal of Youth Studies* 13, 291–315.
- Sweeting, Helen & Hunt, Kate & Bhaskar, Abita (2012) Consumerism and well-being in early adolescence. *Journal of Youth Studies* 15 (6), 802–820.
- Te'eni-Harari, Tali (2014) Clarifying the relationship between involvement variables and advertising effectiveness among young people. *Journal of Consumer Policy* 37 (2), 183–203.
- Tilastokeskus (2020) *Tulonjakotilasto. Väestöryhmittäiset tuloerot ja pienituloisuus 2018, 1. Pienituloisuuden kehitys Suomessa vuosina 1966–2018.* Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_kat_001_fi.html (Viitattu 2.6.2020.)
- Värri, Veli-Matti (2011) Vastuu ihmisen mittana. Kasvatusteoreettisia ja filosofisia näköaloja ekologiselle sivistysprojektille. *Tiedepolitiikka* 36 (4), 27–38.
- Webley, Paul & Nyhus, Ellen K. (2013) Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. *Economics of Education Review* 33, 19–30.
- Wilska, Terhi-Anna (2002) Me a consumer. Consumption, Identities and Lifestyles in Today's Finland. *Acta Sociologica* 45 (3), 195–210.
- Wilska, Terhi-Anna (2004) Lapset kuluttajina ja markkinoinnin kohderyhmänä. Teoksessa: Anttila, A. (toim.) *Lapsuuden muuttuva maisema.* Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino, 17–31.
- Wilska, Terhi-Anna (2008) Lasten materialistiset kulutusenteet ja kuluttajaksi soviaalistuminen. Teoksessa Raijas, A. & Wilska, T-A (toim.) *Perhe kulutusyhteiskunnassa.* Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 5. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Wilska, Terhi-Anna (2014) Kuluttajaksi soviaalistumisen haasteet ja kuluttajakasvatus jälkimodernissa kulutusyhteiskunnassa. *Aikuiskasvatus* 34 (1) 43–49.

Liite 1. Summamuuttuja SLSS:n väittämät

Nuorten elämäntyytyväisyyttä mitattiin viidellä väittämällä, joista muodostettiin elämäntyytyväisyyttä kuvaava summamuuttuja SLSS (Student's life satisfaction scale).

1. Olen tyytyväinen elämääni;
2. Elämänsäni on kaikki asiat hyvin;
3. Nautin elämästä;
4. Toivon, että minulla olisi erilainen elämä*;
5. Elämäni on juuri sellaista, kun haluan.

Asteikon vaihteluväli oli 1=Täysin eri mieltä – 5=Täysin samaa mieltä.

*Asteikko käännetty

Liite 2. Eksploratiivinen faktorianalyysi kulutusasenneväittämistä

Nuorten kulutusasenteita kuvaavat faktorit muodostettiin kaksivaiheisesti. Alkuperäisistä 22 muuttujasta lopulliseen faktorianalyysiin otettiin mukaan 19 väittämää. Eksploratiivinen faktorianalyysi (Maximun likelihood, rotaatiomenetelmä Promax, kommunaliteetti >0,3) tuotti viiden faktorin ratkaisun, jotka selittivät yhteensä 58 prosenttia havaittujen muuttujien hajonnasta.

	Vaikutuk- sille altis	Säästä- väinen	Shoppailija	Tiedostava	Status- kuluttaja	h^2
Minulle on tärkeää saada suunnilleen samat tavarat kuin mitä kavereillani on	0.84					0.57
Tuotemerkki on minulle monissa tavaroissa tärkeä	0.62					0.45
Ostaminen auttaa, jos minulla on paha mieli	0.59					0.46
Minun on yleensä helppo saada vanhempani suostumaan uutuustavaroiden ostamiseen	0.54					0.39
Mainoksia on mukava katsoa	0.49					0.32
Suosittu teini käyttää tunnettuja vaate/tavaramerkkejä	0.42					0.41
Lataan itsestäni/ostoksistani kuvia someen.	0.38					0.39
Verkkokaupoissa shoppailu on kivaa	0.36					0.47
Vanhempani tietävät mihin käytän rahojani		0.67				0.44
Käyn kaupoissa yksin tai kavereiden kanssa		0.66				0.50
Mietin usein kuluttamiseni vaikutusta ympäristöön		0.51				0.45
Olen saanut vanhemmiltani paljon neuvoja raha-asioissa		0.48				0.33
Kaupoissa kiertely on kivaa			0.65			0.49
Käyn kaupoissa yksin tai kavereiden kanssa			0.56			0.37
Emme osaa arvostaa kaikkea sitä tavaraa mitä meillä jo on				-0.62		0.42
Ihmiset ostavat liikaa tavaroita				0.52		0.42
Hankin vaatteita tai tavaroita käytettyinä esim. kirpputovereilta tai kavereilta				0.51		0.31
Haluan menestyä elämässä, jotta minulla on varaa hankkia hienoja asioita elämässäni.					0.66	0.54
Ihailen ihmisiä, joilla on hieno koti, auto tai muita asioita					0.45	0.48
Ominaisarvo	3.99	2.08	2.78	2.46	2.04	
Selitysosuus (%)	24.74	8.96	3.78	3.27	2.46	43.22

Perhe- ja yksilötekijöiden yhteys itsenäisesti asuvien nuorten taloudelliseen eriarvoisuuteen

Mette Ranta & Anu Raijas

Suomessa nuoret itsenäistyvät eli muuttavat pois lapsuudenkodistaan kansainvälisesti tarkasteltuna varhain. Perhetausta ja nuorten nykyinen taloudellinen tilanne määrittelevät nuorten mahdollisuuksia selviytyä taloudellisesti itsenäisessä elämässään. Tarkastelemme itsenäisesti asuvien nuorten taloudellista tilannetta ja tarkemmin heidän kokemustaan tulojen riittävydestä ja sitä selittäviä perhe- ja yksilötason tekijöitä, jotka eriarvoistavat nuoria taloudellisessa pärjäämisessä. Artikkelissa hyödynnetään vuoden 2015 Nuorisobarometrin aineistoa. Tutkimuksen kohteena ovat 18–29-vuotiaat itsenäisesti asuvat nuoret (N = 1 229). Kokemusta tulojen riittävydestä analysoidaan nuorten lapsuudenkodin olosuhteilla ja yksilötason tekijöillä ristiintaulukoiden ja regressioanalyysillä. Tulojen riittävyys koettiin paremmaksi, jos nuori kävi palkkatyössä ja oli parisuhteessa. Iän myötä kokemus tulojen riittävydestä heikkenee. Myös vanhempien taloudellinen tuki heikensi kokemusta tulojen riittävydestä. Tämä saattaa kertoa siitä, että vanhemmilta saadaan tukea, jos tulojen riittävyys koetaan heikoksi. Lapsuudenkodin talousongelmat näyttäisivät heijastuvan nuoren talouteen kielteisesti. Nuoren subjektiivinen näkemys taloudellisesta tilanteestaan on tärkeä nuorten elämäntilanteiden vaihdellessa. Työllistyessään nuori kokee olevansa taloudellisesti itsenäinen. Tulojen riittävyden heikentyminen vanhempien tuen myötä korostaa taloudellisen itsenäistymisen tärkeyttä nuorten keskuudessa.

Asiasanat: asuminen, itsenäistyminen, nuoret, tulot

Nuorten taloudellinen itsenäistyminen sisältää oppimista taloudelliseen päätöksentekoon ja vastuuseen. Nuoren on omaksettava aikuisen rooli ja uusia taitoja oman arjen ja talouden hallintaan. Yksilön kykyä turvata oma toimeentulo pidetään merkinä itsenäistymisestä, aikuistumisesta ja elämähallinnasta (Lee & Mortimer 2009). Työllistymisellä ja siitä koituvalla hyvällä taloudellisella tilanteella nuori saa itsevarmuutta päätöksentekoon ja tukea hyvinvointiin (Cunniën & MartinRogers & Mortimer 2009).

Muotoutuvan tai orastavan aikuisuuden (*emerging adulthood*) kehitysteorian mukaan 18–25-vuotiaiden nuoruuden elämänvaihe on pidentynyt (Arnett 2000). Tämän monitieteisen tutkimusperinteen mukaan siirtymävaihetta nuoruudesta aikuisuuteen lykätään lähemmäksi 30 ikävuotta opiskelun pidentyessä ja työelämään siirtymisen myöhentyessä. Tässä siirtymävaiheessa on keskeistä taloudellinen riippumattomuus vanhemmista ja itsenäinen taloudellinen päätöksenteko (Lee & Mortimer 2009). Lapsuudenkodista pois muuttaminen ja itsenäistyminen ovat osa psykologista aikuistumisen kehitysvaihetta, jonka nuori käy tyypillisesti läpi 20–30-vuotiaana. Taloudellinen itsenäistyminen tapahtuu vähitellen ja siihen liittyy usein samanaikaisesti muitakin elämänmuutoksia. Nämä liittyvät esimerkiksi opintoihin, työelämäsiirtymään ja sosiaalisten suhteiden painopisteen muutokseen perheestä ystäviin ja parisuhteeseen (Arnett 2000; Ranta ym. 2012).

Suomessa nuorten aikuistumiseen liittyvä itsenäistymispyrkimys on ollut tärkein syy muuttaa pois lapsuudenkodista (Kilpeläinen & Kostiaainen & Laakso 2015). Tosin nuoret itse ajattelevat, ettei kotoa pois muuttaminen tee nuoresta aikuista (Myllyniemi 2009). Suomalaisnuoret muuttavat kansainvälisesti tarkasteltuna varhain pois lapsuudenkodistaan (Mary 2012; Majamaa 2015; Ranta 2015).

Tätä on selitetty muun muassa suomalaisten individualistisella perhemallilla, joka korostaa vastuunottamista osana aikuistumista (Salonen 2005). Nuoria kannustetaan itsenäistymään varhain ja sitä tuetaan sosiaalietuuksilla, kuten opinto- ja asumistuilla sekä työttömyys-turvalla (Oinonen 2013).

Taloudellinen itsenäistyminen edellyttää talousosaamista, joka arjen tasolla tarkoittaa itsenäisen elämän vaatimien kulutusmenojen sovittamista käytettävissä oleviin epäsäännöllisiin ja pieniin tuloihin. Nuoret vasta harjoittelevat talousasioidensa itsenäistä hoitamista, ja heiltä saattaa puuttua taloudelliseen päätöksentekoon tarvittavat tiedot ja taidot. (Ranta & Salmela-Aro 2018.)

Nuoret itse kokevat itsenäistymiseen liittyvän taloudellisesti niukkojen resurssien kanssa kamppailemisen olevan osa aikuistumista (Myllyniemi & Suurpää 2009). Köyhyys, niin tulo- kuin siitä koitua kulutusköyhyys, on nuorilla kuitenkin usein ohimenevää ja pääosin elinvaiheköyhyyttä (Ylitalo 2009). Tosin esimerkiksi taloudelliset laskusuhdanteet vaikuttavat juuri taloudellisesti haavoittuvaisiin väestöryhmiin, kuten nuoriin, kaikkein eniten (Wilksa 2001; Ranta 2015).

Anu Rajaksen (2016) tutkimus nuorten taloudellisesta hyvinvoinnista osoitti sen muodostuvan tulojen riittävydestä, johon puolestaan vaikuttivat lapsuudenkodin vakaan taloudellisen tilanteen lisäksi omat palkkatulot, taloudellinen riippumattomuus ja arvio kotitalouden hyvästä toimeentulosta. Rajaksen tutkimuksessa taloudellisten resurssien lisäksi taloudellinen hyvinvointi muodostuu yksilöiden käyttäytymisestä sekä heidän subjektiivisesta näkemyksestään ja kokemuksestaan hallita omaa talouttaan. Tähän puolestaan vaikuttavat kuluttajien tiedot ja taidot, samoin kuin heidän taustansa. (ks. esim. Moen 1980.) Valdemar Kallunki (2016) on erottanut kolme tarkastelutasoa nuorten tulevaisuuden taloudellisessa pärjäämisessä.

Käsitys omista tulevaisuuden mahdollisuuksista muodostuu nykyisen elämäntilanteen ja aiempien kokemusten sekä omasta toimintaympäristöstä muodostetun tulevaisuuskuvan kokonaisuudesta. Sosiaalinen tausta toimii perustana tulevaisuuden luottamukselle. Elämänkulun valinnat vaikuttavat puolestaan nuoren nykyiseen kokemukseen pärjäämisestään. Niin nuoren henkilökohtaisilla ominaisuuksilla kuin vanhempien tai lähiympäristön tuottamalla ympäristötekijöillä on myös suuri merkitys. Kuva taloudellisesta pärjäämisestä ja tulevaisuuden mahdollisuuksista tulee opinnoissa suoriutumisesta ja työssä menestymisestä, vaikka taloudelliset voimavarat saavutetaankin usein vasta myöhemmin. Kaikkein vahvimmin luottamukseen taloudellisesta pärjäämisestä tulevaisuudessa vaikuttaa usko omaan työllistymiseen.

Paitsi että nuoret saavat lapsuudenkodistaan erilaiset lähtökohdat aloittaa itsenäistä elämäänsä, myös heidän nykyinen elämäntilanteensa vaikuttaa olennaisesti heidän taloudelliseen tilanteeseensa. Suomessa nuorten aikuisten itsenäistymisen kehityskulku ja siirtymä aikuisuuteen pitää sisällään muotoutuvan aikuisuuden piirteitä. Yhtäältä suomalaisnuoret muuttavat omilleen aikaisin, mutta samalla taloudellinen riippuvuus lapsuudenperheestä voi olla voimakasta ja monia siirtymävaiheita kohti aikuisuutta lykätään myöhemmäksi. Lisäksi nuorten yhtäläisistä itsenäistymisen mahdollisuuksista huolimatta lapsuudenperheen taloudellisten lähtökohtien vaikutus on edelleen merkittävä niin vanhempien antaman konkreettisen taloudellisen tuen kuin heidän antamansa taloudellisen mallin muodossa. On tärkeää tutkimuksen avulla paneutua siihen, kuinka nuoret itse kokevat taloudellisen tilanteensa tässä kriittisessä elämänvaiheessa kohti aikuisuutta. Tutkimme artikkelissamme itsenäisesti asuvien nuorten taloudellista tilannetta ja tarkemmin heidän kokemustaan tulojen riittävydestä. Miten

yhtäältä nuoren perhetausta ja toisaalta hänen yksilölliset tekijänsä vaikuttavat tähän kokemukseen? Seuraavaksi käsittelemme aikaisempia tutkimuksia perhetaustan ja nuoren yksilötason tekijöiden vaikutuksesta taloudelliseen tilanteeseen. Tätä seuraa käytetyn Nuorisobarometri 2015 -tutkimusaineiston esittely sekä tutkimustulosten raportointi.

Perhetaustan vaikutus nuorten taloudelliseen tilanteeseen

Elämänkulun tutkimusperinne korostaa perheen sosioekonomisen taustan vaikutuksia lasten ja nuorten kehitykseen ja hyvinvointiin (Conger & Elder 1994). Vuorovaikutuksellisen mallin (*interactionist model*) mukaan lapsuudenperheen sosioekonominen tausta on yhteydessä nuorten aikuisiän sosioekonomiseen asemaan perheessä koetun ja vanhemmilta lapsille välittyneen taloudellisen paineen ja keskinäisten sosiaalisten suhteiden laadun heikentymisen myötä (Conger & Conger & Martin 2010). Elina Pekkarisen (2016) mukaan monet arjen- ja elämänhallinnan ongelmat – kuten liiallinen alkoholinkäyttö, mielenterveysongelmat, pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet ja vakavat ristiriidat – ovat usein ylisukupolvisia eli lapsuudenperheen ongelmat toistuvat lasten omissa perheissä aikuisina. Myös Teemu Vauhkonen, Johanna Kallio ja Jari Erola (2017a) ovat osoittaneet taloudellista huono-osaisuutta ennustavien ominaisuuksien ylisukupolvisen välittymisen: vanhempien työttömyys ennustaa lasten työttömyyttä ja vanhempien pitkäaikaisella toimeentulotulla on selkeä yhteys lasten toimeentulotuen asiakkuuteen aikuisina. Lisäksi vanhempien kasautuneen huono-osaisuuden ja erityisesti toimeentulotukiasiakkuuden todettiin olevan voimakkaasti yhteydessä lasten aikuisuuden huono-osaisuuteen (Vauhkonen ym. 2017b). Vaikka Suomessa lapsiperheköyhyys on kan-

sainvälisesti vertailtuna alhaista, on sosiaalisen eriarvoisuuden ja lapsiperheköyhyyden viimeaikainen nousu hälyttävää. Eriarvoisuus ei ole vain köyhyyttä, vaan se myös jakaa lapset ja nuoret osallisuuden suhteen (Paju 2017). Perheen taloudellinen tilanne välittyy eri tavoin lasten maailmaan. Aiemmat tutkimukset ovat esimerkiksi osoittaneet lapsiperheköyhyyden ja taloudellisten vaikeuksien yhteyden nuorten kokemuksiin kiusaamisesta, syrjinnästä ja yksinäisyydestä (Tippett & Wolke 2014; Côté-Lussier ym. 2015).

Nuoren sosiaalinen ympäristö vaikuttaa merkittävästi käyttäytymismallien ja tiedon omaksumiseen (Martin & Oliva 2001). Kehitysteorioiden klassikkoihin kuuluvan Albert Banduran (2001) sosiaalisen oppimisen teorian mukaan oppiminen tapahtuu sosiaalista ympäristöä eli lapsuudenperheessä tapahtuvaa käytöstä havainnoimalla ja niiden seurauksista oppimalla. Siirtymässä aikuisuuteen kodilla ja erityisesti perheen sosioekonomisella taustalla on tärkeä rooli taloustaitojen opettamisessa nuorille, samoin kuin taloudenhallinnan ja taloudellisen käyttäytymisen mallin tarjoajana. Perhe muodostaa taloudellisen sosiaalistumisen (*financial socialization*) perustan (Peura-Kapanen 2014; Grohmann & Kouwenberg & Menkhoff 2015). Lapsuudenkoti vaikuttaa myös taloudellisten asenteiden ja käyttäytymisen muotoutumiseen (Anderson & Nevitte 2006; Webley & Nyhus 2006). Lapset omaksuvat vanhempien taloudellista käyttäytymistä havainnoimalla ja osallistumalla (Webley & Nyhus 2006; Shim ym. 2010). Paul Webley ja Ellen K. Nyhus (2013) ovat todenneet, että pienituloisissa perheissä lapset pääsevät muita harvemmin tekemisiin pankkien ja rahankäytön kanssa, mikä heikentää heillä talousasioiden omaksumista. Myös Sigrid Luhrin (2018) tutkimuksessa keskiluokkaan kuuluvat vanhemmat opettivat taloustaitoja aktiivisesti lapsilleen, kun taas työväentaustaiset vanhemmat kokivat, että heidän valmiu-

tensa opettaa taloustaitoja olivat heikot ja he olivat pikemminkin taipuvaisia suojelemaan lapsiaan talousasioilta. Tämän seurauksena keskiluokkaiset nuoret toimivat sujuvasti talousasioidensa parissa, kun taas työväenluokkaiset nuoret kokivat epävarmuutta heille annettujen puutteellisten ja usein myös ristiriitaisten talouteen liittyvien tietojen kanssa. Suomalaisen tutkimuksen mukaan (Raijas & Wilska 2007, 2008; Wilska 2008) nuoret kokevat saavansa vanhemmiltaan varsin hyvin käytännön opastusta raha-asioissa.

Nuorilla on kuitenkin eriarvoiset lähtökohdat tulevaisuuden taloudellisessa valmistautumisessa, sillä kotien valmiudet oman talouden hoitoon opastamisessa vaihtelevat merkittävästi (Allen & Oliva 2001; Raijas 2012; Peura-Kapanen 2014; Lehtonen 2017). Perheen sosioekonominen tausta vaikuttaa paitsi nuoren talousosaamiseen myös nuorten taloudelliseen käyttäytymiseen, kuten budjetoimiseen tai säästämiseen (OECD 2014). Perheen korkea tulotaso voi tosin aiheuttaa nuorilla myös ongelmallista taloudellista käyttäytymistä verrattuna alhaisen tai keskitason tulotason perheisiin, joissa säästämisen ja harkitsevan kulutuksen eetos on vahvasti läsnä arjessa (Nano & Llukani 2015). Vanhempien asettama taloudellisen käyttäytymisen malli voi siten vaikuttaa joko positiivisesti tai negatiivisesti. Objektiiivisillakin mittareilla katsottuna lapsuudenkodin tausta voi vaikuttaa niin, että velkaantuneiden nuorten suhteellinen osuus on korkea sosiaalisesti heikoista oloista tulevilla (Sistonen 2017).

Vanhemmat toimivat usein taloudellisina puskureina nuoren taloudellisen itsenäistymisen elämänvaiheessa (Peura-Kapanen 2014). Toisaalta on esitetty, että vanhempien taloudellinen tuki tuottaa taloudellista eriarvoisuutta (Kortteinen & Elovainio 2012; Peltola 2016). Tiina Kuparin (2011) tutkimus toi esiin vanhempien taloudellisen tuen merkityksen nuorten taloudessa. Noin puolet

nuorista sai taloudellista tukea asumiseensa vanhemmiltaan, eniten sitä saivat pienituloiset ja opiskelijat. Vanhempien taloudelliseen tukeen liittyy kiinnostava ristiriita. Nuoret haluavat yhä enenevässä määrin vastata itse taloudestaan siitä huolimatta, että suuri osa pyytää ja vastaanottaa vanhemmiltaan taloudellista tukea, erityisesti nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvat nuoret sekä opiskelijat. Nuoret myös kertovat olevansa vähemmän tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa, jos he ovat pyytäneet tukea vanhemmiltaan. (Myllyniemi 2016; Peltola 2016.) Nuoren taloudellinen riippuvuus omista vanhemmista voi olla muille tai itselle merkki siitä, ettei nuori ole vielä yhteiskunnan täysivaltainen jäsen (Peltola 2016). Tosiasiassa tasapainoilu vanhempiin tukeutumisen ja samalla omien itsenäistymispyrkimysten korostamisen välillä on hyvin yleistä 18–30-vuotiaiden keskuudessa (Lehtinen & Leskinen 2005).

Tutkimus osoittaa lapsuudenkodin taloudellisilla olosuhteilla olevan siis laaja-alaisesti vaikutusta nuorten itsenäisen elämän muotoutumiseen.

Yksilötekijöiden vaikutus nuorten taloudelliseen tilanteeseen

Raha-asiat ovat perinteisesti olleet hyvin sukupuolittuneita. Panu Kalmin ja Olli-Pekka Ruuskasen (2016) taloudellisen lukutaidon tutkimuksessa ilmeni, että naisilla oli miehiä enemmän aukkoja taloudellisessa tietämyksessä, mutta taloudellisessa käyttäytymisessä naisilla oli miehiä vähemmän ongelmia. Nuorten osalta nuoret miehet kokevat hallitsevansa talousasioita naisia paremmin (Puttonen 2017). Tosiasiassa niin nuorilla miehillä kuin naisillakin esiintyy keskimääräistä useammin ongelmia taloudellisessa

käyttäytymisessä elämäkokemuksen puuttuessa (Kalmi & Ruuskanen 2016).

Nuorten elämäntilanteet ja sitä myötä tulotaso ja -lähteet vaihtelevat suuresti. Lisäksi taloudelliset laskusuhdanteet vaikuttavat nuorten taloudelliseen asemaan nuorisotyöttömyyden kasvun ja sosiaaliturvaleikkausten vuoksi (Wilska 2003; Autio & Paju 2005). Koko väestöllä on tulotaso keskimäärin heikon talouskehityksen aikoja lukuun ottamatta nousnut, mutta alle 29-vuotiaiden kotitalouksien tulokehitys on jäänyt muista kotitalouksista jälkeen talouden laskusuhdanteiden seurauksena (Ylitalo 2009; Suomen virallinen tilasto 2018a). Taloudellisten ongelmien riski kasvaa taloudellisen itsenäistymisen koittaessa 20-vuotiaana ja riski on erityisen suuri 25. ikävuoden jälkeen (Asiakastieto 2019). Nuorten matala koulutus- ja tulotaso luovat riskin talousongelmien syntymiselle (Kalmi & Ruuskanen 2016). Toisaalta on todettu, että 15–30-vuotiaat ovat yleisesti ottaen vastuullisia rahankäytössään ja taloudellisten asioiden hoitamisessa. He myös näkevät usein oman taloutensa myönteisemmässä valossa kuin Suomen tai muiden talouden (Suomen virallinen tilasto 2020a).

Heikko yhteiskunnallinen taloudellinen tilanne on johtanut nuorten aikuisten kotitalouksien suhteellisen kulutusaseman heikentymiseen. Tällä viitataan nuorten aikuisten kotitalouksien kulutusmenoihin suhteessa kaikkien kotitalouksien keskimääräisiin kulutusmenoihin (Ylitalo 2009). Taloudellinen liikkumavara on pienituloisuudesta johtuen vähäinen ja suhteellisesti suuri osa tuloista kuluu välttämättömyysmenoihin, kuten asumiseen ja ruokaan (Suomen virallinen tilasto 2018b). Tiukasta taloudesta kertoo myös se, että vuonna 2015 jopa 41 prosenttia 18–24-vuotiaista ja 38 prosenttia 25–34-vuotiaista ilmoitti, ettei selviäsi yllättävästä menosta. Koko väestössä näin oli 29 prosentilla (Suomen virallinen tilasto 2020b).

Suomalaisnuoret muuttavat varsin varhain lapsuudenkodistaan, mikä voi myös olla riski taloudelliselle pärjäämiselle. Esimerkiksi Timo Kauppinen ym. (2014) ovat havainneet tämän kasvattavan köyhyysriskiä sekä Atte Oksanen ym. (2017) ovat todenneet varhaisen muuton lisäävän myös velkaongelmia. Maantieteelliset erot Suomessa korostavat pääkaupunkiseudun asumisen kalleutta ja työssäkäynti on yleistä korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa (Saari 2015). Vuonna 2014 Suomessa yleisin muuttoikä oli 18–20 vuotta, sillä tuon ikäisistä kaksi kolmesta oli muuttanut omilleen. Naiset muuttavat omilleen miehiä aikaisemmin. Vuonna 2014 lapsuudenkodissaan asui 18–29-vuotiaista 18 prosenttia. (Kilpeläinen ym. 2015.)

Nuoret muuttavat lapsuudenkodista useimmiten yksin asumaan, vaikka avoliitossa asuminen onkin yleistynyt. Vuonna 2015 useampi kuin joka neljäs 20–29-vuotiaista asui yksin (Suomen virallinen tilasto 2020c). Yksinasumisen kustannukset ovat aina kimpapa-asumista suhteellisesti korkeammat, mikä vaikuttaa suoraan taloudelliseen tilanteeseen. Taulukosta 1 nähdään, että nuorilla yhden hengen talouksilla jää muita kotitalouksia harvemmin rahaa säästöön ja yllättävistä menoista on vaikeampaa selvittää.

Lapsuudenkodin lisäksi nuoren itsenäisen elämän alkuvaiheita määrittelevät siis hänen elinolosuhteensa ja työmarkkina-asema. Varhainen muutto lapsuudenkodista on keskeinen riskitekijä taloudelle, ja siihen voi usein liittyä muitakin taloudellista tilannetta heikentäviä elämäntilanteita.

Taulukko 1. Kotitalouksien säästökyky ja yllättävistä menoista selviäminen vuonna 2015, % kotitalouksista (Suomen virallinen tilasto 2020b)

	Kaikki kotitaloudet	Yhden hengen taloudet, alle 35 vuotta	Lapsettomat parit, alle 35 vuotta
Rahaa jää säästöön	56	49	70
Selviää yllättävistä menoista	68	44	69

Nuorisobarometri tutkimusaineistona ja käytetyt menetelmät

Tässä tutkimuksessa analysoidaan vuoden 2015 Nuorisobarometrin aineistoa (N = 1 894). Nuorisobarometri on vuosittain tehtävä kysely manner-Suomessa asuville 15–29-vuotiaille nuorille. Tutkimusaineisto kerätään suomeksi ja ruotsiksi puhelinhaastatteluilta. Vuoden 2015 aineiston haastattelut toteutettiin joulukuun 2014 ja helmikuun 2015 välillä. Haastatteluja varten kerätään 15–29-vuotiaista satunnaisotannalla näyte väestötietojärjestelmästä. Aineisto kiintiöidään sukupuolen, ikäryhmien (15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaat), suuralueen ja äidinkielen mukaan niin, että se vastaa näiden muuttajien osuuksia perusjoukossa. Tästä huolimatta tutkimusaineisto on valikoinut, sillä haastateltavien rekrytointi on haastavaa. Vuonna 2015 nuorista 6 582 kieltäytyi osallistumasta haastatteluihin. (Myllyniemi 2016.)

Nuorisobarometri sisältää vuosittain toistuvia sekä muuttuvia teemoja. Vuoden 2015 Nuorisobarometrin teemana oli arjenhallinta, jota lähestyttiin taloudellisesta, sosiaalisesta ja käytännön arjen sujumisen näkökulmista. Lisäksi tarkasteltiin lapsuudenkodin vaikutusta käytännön arjessa selviytymiseen. Arjen talouden hallintaa kartoitettiin kysymyksillä talousosaamisesta ja elämäntavoista sekä konkreettisesti muun muassa tulojen ja menojen tasapainottamisesta, laskujen maksamiskäytännöistä tai veroilmoituksen tekemisestä. (Mt.)

Tämän tutkimuksen kohteena ovat 18–29-vuotiaat itsenäisesti asuvat nuoret (N = 1 229), jotka rajattiin koko aineistosta. Tutkimus eroaa samaan Nuorisobarometriin pohjautuvasta artikkelista (Raijas 2016) aineiston rajauksen ja tutkimuskysymyksen osalta. Tässä artikkelissa tutkitaan itsenäisesti asuvia nuoria, jotka pääsääntöisesti vastaavat itse taloudestaan, joten odotettavissa olevat tulokset ovat erilaiset.

Tutkimuksessa käytetyt muuttujat ja niiden jakaumat esitellään liitteessä 1. Naisia ja miehiä oli aineistossa suurin piirtein yhtä paljon: 51 prosenttia vastaajista on naisia ja 49 prosenttia miehiä. Vastaajien keski-ikä oli 24,5 vuotta ja mediaani 25 vuotta. Vastaajajoukosta yli puolella (57 prosentilla) oli ylioppilastutkinto. Ammatillinen perustutkinto oli varsin yleinen: se oli 39 prosentilla vastanneista. Sekä ammattikorkeakoulu- että yliopistotutkintojen osuudet olivat 13 prosenttia. Vastaajilta kysyttiin kaikkia loppuun suoritettuja tutkintoja eli heillä voi olla niitä useampia. Siksi muodostimme malliin kaksi erillistä muuttujaa koulutuksesta: toinen ammatillisesta perustutkinnosta (1=on ammatillinen perustutkinto, 0=ei ole ammatillista perustutkintoa) ja toinen yliopistotutkinnosta (1=on yliopistotutkinto, 0=ei ole yliopistotutkintoa). Naiset olivat miehiä korkeammin koulutettuja ($p<0.01$).

Vastaajat muuttivat lapsuudenkodistaan pois keskimäärin 19-vuotiaana (26 prosenttia vastaajista). 20-vuotiaana 85 prosenttia vastaajista oli jo muuttanut lapsuudenkodistaan. Aineistossa naiset olivat muuttaneet miehiä keskimäärin noin vuotta aikaisemmin pois lapsuudenkodistaan.

Vastaajat asuivat pääsääntöisesti joko yksin tai lapsettomassa parisuhteessa. Sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero näissä ryhmissä: naiset olivat miehiä useammin parisuhteessa ja miehet puolestaan asuivat naisia useammin yksin. Soluasunnossa tai kämppiksen kanssa asuminen oli yleisintä nuorimmilla

ja iän myötä perustetaan perheitä ($p<0.001$).

Vastaajat olivat pääasialliselta toiminnaltaan joko palkkatyössä tai yrittäjiä (45 prosenttia vastaajista) tai opiskelijoita (39 prosenttia vastaajista). Työttömiä oli vajaa kymmenesosa, miehiä hieman naisia enemmän. Naiset olivat miehiä useammin opiskelijoita ja äitiys- tai vanhempainvapaalla. Miehillä puolestaan korostui palkkatyössä oleminen. ($p<0.001$.)

Nuorten tulot koostuivat palkkatulojen lisäksi opintotuesta eli opintorahasta tai sen asumislisästä tai opintolainasta ja vanhempien antamasta rahallisesta tuesta. Yli puolella, 54 prosentilla, palkkatulot olivat pääasiallinen tulonlähde. Miehillä oli naisia yleisemmin palkkatuloja, koska he olivat naisia useammin työmarkkinoilla. Palkkatulojen osuus kasvaa iän myötä työssäkäynnin yleistyessä. Palkkatulojen jälkeen pääasiallisena tulonlähteenä tulivat opintotuet (opintoraha tai -laina), jota sai 27 prosenttia vastaajista. Pääasiassa muilla tulonsiirroilla eli 14 prosenttia vastaajista. Sukupuolittain tarkasteltuna huomataan, että naisilla oli miehiä enemmän opintotukia ja tulonsiirtoja. Tämä johtui naisten edellä todetusta elämäntilanteesta. ($p<0.001$.)

Yli puolet, 58 prosenttia vastaajista, arvioi kotitaloutensa keskituloiseksi. Kotitaloutensa varakkaaksi tai hyvin toimeentulevaksi arvioi viidennes vastaajista ja saman verran heikosti toimeentulevaksi tai köyhäksi. Miehet kokivat kotitaloutensa paremmin toimeentulevaksi kuin naiset ($p<0.01$). Pääasiallisen toiminnan mukaan tarkasteltuna parhaimmaksi toimeentulonsa kokivat yrittäjät, huonoimmaksi työttömät ($p<0.001$).

Nuoren itsenäinen asuminen ei välttämättä tarkoita taloudellista itsenäisyyttä. Vastaajista 57 prosenttia ilmoitti vanhempien tukeneen heitä taloudellisesti viimeisen puolen vuoden aikana. Vanhemmiltaan taloudellista tukea saivat merkitsevästi enemmän naiset ($p<0.01$), nuoremmat sekä opiskelijat ja työttömät ($p<0.001$).

Vastaajien nuoruuden ja lapsuudenkodin olosuhteisiin liittyviä muuttujia otimme malliin mukaan kaksi: kiusatuksi tuleminen ja perheen pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet peruskouluiässä. Kolmasosa ilmoitti tulleen kiusatuksi ja 22 prosentilla oli perheessä pitkäaikaisia taloudellisia vaikeuksia. Lapsuudenkodin taloudellisten ongelmien voi ajatella heijastuvan kokemukseen tämänhetkisestä toimeentulosta, sillä perheessään taloudellisia vaikeuksia kokeneet pitävät tämänhetkistä kotitalouttaan heikommin toimeentulevana kuin vaikeuksia kokemattomat ($p < 0.001$).

Tutkimusaineistoa analysoidaan tarkemmin logistisella regressioanalyysillä. Logistinen regressioanalyysi ennustaa todennäköisyyttä, jolla tarkasteltava ilmiö tapahtuu tai pätee. Logistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja voi saada vain kaksi arvoa. Analyysin tulokset kertovat, vaikuttavatko selittävät muuttujat jonkun ilmiön todennäköisyyteen ja kuinka suuri vaikutus on.

Tutkimme mallillamme sitä, mitkä tekijät nuorilla vaikuttavat menojen kattamisen helppouden todennäköisyyteen eli kokemukseen tulojen riittävydestä. Mallissamme selitettävä muuttuja oli siis menojen kattamisen helppous, johon yhdistimme vastauskategoriat *melko helppoa*, *helppoa* ja *hyvin helppoa*. Tämä sai mallissamme arvon 1 ja muut vastausvaihtoehdot (*melko hankalaa*, *hankalaa* ja *erittäin hankalaa*) yhdistettyinä arvon 0.

Tulojen riittävyyden kokemusta selittävät tekijät

Seuraavaksi haimme logistisen regressioanalyysin avulla perhe- ja yksilötason tekijöiden yhteyksiä vastaajien kokemuksille tulojen riittävydestä (ks. myös liite 1).

Taulukossa 2 esitetty Nagelkerke R^2 osoittaa, että mallin selittävät muuttujat selittävät 31 prosenttia tulojen riittävyyden vaihtelusta.

Mallin testi (*Omnibus Tests of Model Coefficients*) osoittaa mallin olevan tilastollisesti erittäin merkitsevää.

Tulojen riittävyyttä tilastollisesti merkitsevät selittävät muuttujat ovat hyvin ymmärrettäviä ja luonnollisia. Negatiivinen regressiokerroin osoittaa lapsuudenkodin pitkäaikaisen taloudellisten vaikeuksien heikentävän todennäköisyyttä tulojen riittävydestä. Lapsuudenkodin taloudelliset ongelmat siis heikentävät nuoren kokemusta taloudellisesta pärjäämisestä. Vanhempien taloudellinen tuki vähentää nuorilla kokemisen todennäköisyyttä tulojen riittävydestä. Tässä kohtaa voidaan miettiä sitä, joutuuko nuori tukeutumaan vanhempien apuun siksi, että tulot eivät riitä vai hämärtyykö nuoren oman talouden hallinnan kokemus vanhempien avun myötä.

Ikä-muuttujan negatiivinen regressiokerroin osoittaa, että vanhemmat vastaajat kokevat nuoria todennäköisemmin tulojen riittävyyden heikoksi. Tämä johtunee siitä, että iän myötä kulutustarpeet ja menot nousevat ja siksi tulojen riittävyys tuottaa haasteita. Sukupuoli, koulutustaso, kiusaamisen kohteeksi joutuminen peruskouluiässä ja lapsuudenkodista poismuuttamisikä eivät olleet mallissa tilastollisesti merkitseviä selittäviä tekijöitä. Yksinasuviin verrattuna yhdessä asuminen parantaa todennäköisyyttä kokea tulojen riittävän helposti.

Palkkatyössä tai yrittäjänä toimivat nuoret kokevat tulojen riittävyyden parhaimmaksi, kun heitä verrataan opiskelijoihin. Palkkatyö tuo luottamusta taloudelliseen selviytymiseen. Tulojen riittävyys koetaan myös sitä parempana, mitä paremmaksi nuori arvioi oman kotitaloutensa toimeentulon. Tämän osoittaa mallissa regressiokertoimen negatiivinen etumerkki. Kun nuorella on varmuus oman taloutensa toimeentulosta, voi hän olla varma tulojensa riittävydestä.

Taulukko 2 Menojen helppoa kattamista tuloilla selittävät tekijät (N = 1 229)

Selittävät muuttujaryhmät	Selittävät muuttujat	B
Perhetason tekijät		
Perhetaustan selittävät tekijät	Perheen pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet peruskouluikässä (kyllä=1, ei =0)	-,592 **
	Vanhempien taloudellinen tuki (kyllä=1, ei =0)	-,818 ***
Yksilötason tekijät		
Demografiset taustatekijät	(ref. Nainen) Mies	,137
	Ikä	-,063 *
	Ammatillinen perustutkinto (on=1, ei ole =0)	,043
	Yliopistotutkinto (on=1, ei ole=0)	,228
	Henkilökohtaiset tekijät	Kiusaamisen kohteeksi joutuminen peruskouluikässä (kyllä=1, ei =0)
Henkilökohtaiset tekijät	Lapsuudenkodista poismuuttamisikä	,052
	(ref. Asuu yksin tai soluasuunnossa/kämpin kanssa) Avio- tai avoliitossa, lapseton	,645 ***
	Avio- tai avoliitossa, lapsia tai yksinhuoltaja	-,193
	Muu	,218
	Toimeentuloon liittyvät tekijät	(ref. Opiskelija) Palkkatyössä tai yrittäjä
Työtön		,082
Äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla		1,003
Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai -kokeilussa		-,651
(ref. Säännöllinen palkkatyö, tilapäistyö, oma yritys, freelancer-tulot, pääomatulot) Opintoraha tai sen asumislisä tai opintolaina		-,399
Tulonsiirrot		-,380
Muu		-,314
Arvio kotitalouden toimeentulosta (varakas=1,..., köyhä=5)		-,971 ***
Vakio		4,924 ***
Nagelkerke R²		,312

*** p < 0.001; **p < 0.01; *p < 0.05

Palkkatyön suuri merkitys

Selvitimme tutkimuksessaamme itsenäisesti asuvien 18–29-vuotiaiden nuorten kokemusta tulojen riittävydestä ja sitä selittäviä tekijöitä. Tulojen riittävyys kuvaa nuoren arvioita omasta kyvystään hallita talouttaan, mihin liittyy taloudellisten resurssien lisäksi keskeisesti myös nuoren taloudellinen osaaminen (Ranta & Salmela-Aro 2018). Objektiviset

olosuhteet kuvaavat nuoren elämän taloudellisia reunaehtoja, mutta subjektiivinen näkemys taloudellisesta tilanteesta on tärkeä ja mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska nuorten elämäntilanteet ja kulutustarpeet vaihtelevat merkittävästi (Ranta 2015). Lisäksi nuorten lähtökohdat taloudellisessa itsenäistymisessä vaihtelevat suuresti. Valitsimme nuorten taloudellista tilannetta eriarvioistavien tekijöiden tarkasteluun nuoren lapsuuteen

ja tämänhetkiseen elämäntilanteeseen liittyviä tekijöitä. Käytimme tutkimuksessamme Nuorisobarometri 2015 -kyselytutkimusaineistoa.

Nuorten siirtymä aikuisuuteen sisältää useita samanaikaisia muutoksia, jotka liittyvät paitsi koulutukseen ja työelämään myös asumistilanteeseen ja sosiaalisiin suhteisiin kuten parisuhteeseen ja perheen perustamiseen (Arnett 2000). Taloudellinen itsenäistyminen liittyy näihin muutoksiin keskeisesti (Ranta 2015; Lee & Mortimer 2019). Tutkimuksemme tulokset osoittavat nuorten pärjäävän taloudellisesti paremmin, jos he ovat menestyneet näissä nuoruuden siirtymävaiheissa. Työllistyminen, parisuhde ja taloudellinen riippumattomuus vanhemmista parantavat nuorten kokemusta tulojen riittävydestä.

Analyysimme osoittavat, että tulojen riittävyys koetaan sitä parempana, mitä paremmaksi nuori arvioi oman kotitaloutensa taloudellisen tilanteen ja jos nuori on palkkatyössä opiskelun sijaan. Työllisyys siis parantaa näkemystä taloudellisesta pärjäämisestä (vrt. Kallunki 2016) ja oletettavasti sen varmuudella on suuri merkitys niin nuoren arjen taloudessa kuin myös esimerkiksi tulevaisuuden taloudellisissa sijoituksissa. Työllisyyden myötä nuori voi kokea olevansa taloudellisesti itsenäinen ja riippumaton vanhemmistaan. Merkinä taloudellisen itsenäisyyden arvostamisesta ja pärjäämisen eetoksesta vanhempien taloudellinen tuki heikentää näkemystä tulojen riittävydestä. Tutkimus tukee aiemman tutkimuksen tuloksia nuorten tyytymättömyydestä taloudelliseen tilanteeseensa, jos he ovat pyytäneet apua vanhemmiltaan (Myllyniemi 2016; Peltola 2016). Tutkimuksessamme kokemus tulojen riittävydestä heikkenee iän myötä: usein perhemuoto muuttuu ja kulutustarpeet suurenevät. Jos tulot eivät muutu samassa suhteessa, lisää se riskiä taloudellisessa selviytymisessä (Asiakastieto 2019).

Parisuhde ja yhdessä asuminen näyttävät parantavan nuorten taloudellista tilannetta,

kuten aiemminkin on todettu (Suomen virallinen tilasto 2020b). Yhdessä asuminen laskee suhteellisia asumiskustannuksia ja tukee muutenkin nuorten hyvinvointia (Mernitz & Dush 2016). Aiempi tutkimus on osoittanut nuorten taloudessa vaihtelua sukupuolten välillä ja eri koulutustasoilla (esim. Kalmi & Ruuskanen 2016), mutta tutkimuksemme ei vahvista tätä tulosta. Myöskään varhainen muutto lapsuudenkodista ei näyttäydä tutkimuksessamme riskinä taloudelle (Kauppinen ym. 2014; Ranta 2015). Tämä on mielenkiintoinen tulos ja poikkeaa esimerkiksi Oksanen ym. (2017) rekisteriaineiston tutkimuksen löydöksistä. Tämä saattaa johtua siitä, että tutkimusaineiston nuoret kokevat yleisesti menojen kattamisen kotitalouden tuloilla suhteellisen helpoksi.

Koska lapsuudenkodin taloudelliset ongelmat näyttävät heikentävän nuorten taloutta, tutkimuksemme tukee aiempien tutkimusten tuloksia perhetaustan vaikutuksesta taloudellisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen (ks. Anderson & Nevitte 2006; Webley & Nyhus 2006). Perheen taloudelliset ongelmat voivat estää lasten rahankäytön opettelua, mikä voi heikentää laajemminkin talousasioiden omaksumista (Webley & Nyhus 2013; Lehtonen 2017). Aiempi tutkimus (Pekkarinen 2016; Vauhkonen ym. 2017a, 2017b) on myös tuonut esille taloudellisten ongelmien ylisukupolvisuuden, joka on tärkeää tunnistaa. Lapsuudenperheen sosiaalistavat vaikutukset taloudenhallinnassa vaikuttavat pitkälle aikuisuuteen. Tätä näkökulmaa painottava tutkimus kiistatta korostaa vanhempien mallin ja vuorovaikutuksen tärkeyttä lasten taloudelliselle käyttäytymiselle ja tietämykselle (Grohmann ym. 2015). Niin vanhempien kuin oppilaitosten tulisi osoittaa vastuuta ikäsidonmaisesta ja tehokkaasta taloudellisten taitojen opettamisesta (Allen & Oliva 2001).

Jos nuoret saavat kotoaan vaihtelevat eväät oman talouden hallintaan, on taloustaitojen

opetus kaikilla opetustasoilla ensiarvoisen tärkeää talousongelmien ennaltaehkäisyssä, kuten tuore ammattikorkeakoulutusta koskeva blogikirjoitus painottaa (Peltola 2020). Tuoreet PISA 2018 -tulokset nostavat esiin erityisenä huolenaiheena perheen sosioekonomisen taustan vaikutuksen talousosaamiseen, mikä on Suomessa kansainvälisittäin vertailtuna korkealla tasolla (OECD 2020). Talousopetuksen avulla nuorten välisiä eroja talouden hallinnassa voidaan kaventaa. Tutkimuksemme tuloksia voi pitää yhteiskunnallisesti merkittävänä erityisesti tarkasteltaessa haastavien poikkeusolojen, kuten koronapandemian, seurauksia. Vanhempien työllisyystilanteella ja sen myötä tuloilla on vaikutusta koko perheeseen vanhemmista lapsiin välittyneen taloudellisen paineen myötä, kuten artikkelimme alussa toimme vuorovaiikutuksellisen mallin avulla esiin (Conger ym. 2010). Perheen koettu taloudellinen ahdinko voi määritellä pitkäksikin aikaa lasten sosiaalisia suhteita ja korostaa kulutuksen sosiaalista painetta. Lisäksi taloudelliset laskusuhdanteet iskevät usein rajuimmin nuorten työllistymiseen ja sitä kautta tulojen laskuun. Nuorten asema talouden taantumissa on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, joka koronapandemiassa on realisoitunut työllistymisvaikeuksina. Näin ollen nuoren talous usein nähdään herkästi haavoittuvana, koska taloudellinen varautuminen esimerkiksi yllättäviin kriisitilanteisiin on vähäistä (Emmons & Noeth 2013; Lusardi, Hasler & Yakoboski 2020). Toimeentulo-ongelmat heijastuvat usein henkiseen jaksamiseen ja voivat aiheuttaa syrjäytymistä. Tuore kyselytutkimus (Ranta, Silinskas & Wilska 2020; Wilska ym. 2020) osoittaa erityisesti nuorten olevan huolissaan koronapandemian vaikutuksista henkiseen hyvinvointiin ja omaan taloudelliseen toimeentuloon. Toisaalta nuoret kykenevät sopeutumaan vallitseviin olosuhteisiin esimerkiksi siirtymällä joustavasti elämäntilanteesta

toiseen (Blossfeld ym. 2005). Lapsuudenkodin epäedulliset olosuhteet tai haastava yhteiskunnallinen tilanne voivat edistää nuorten oman talouden hoitoa nuorten aktiivisesti tavoitellessa oman tilanteen parantamista. Tämä vaatii kuitenkin paitsi taloudellisen osaamisen vahvistamista, niin myös laaja-alaista nuorten taloudellisen itsenäistymisen ja työelämään kiinnittymisen tukemista muutosten keskellä.

Kiitokset

Tutkimusta rahoitti strategisen tutkimuksen neuvosto, joka toimii Suomen Akatemian yhteydessä (#327237, #327242).

Viitteet

- 1 Tutkimuksessa taloudellista käyttäytymistä tutkittiin seuraavilta alueilta: ostopäätösten harkinta, laskujen ajallaan maksaminen, tulevaisuuden taloudelliset tavoitteet, budjetointi, säästäminen, finanssituotteen valinta ja sen tietolähde sekä varojen riittävyys menoihin.

Lähteet

- Allen, Martin & Oliva, Juan Carlos (2001) Teaching Children about Money: Applications of Social Learning and Cognitive Learning Developmental Theories. *Journal of Family and Consumer Science* 93 (2), 26–29.
- Anderson, C. Leigh & Nevitte, Neil (2006) Teach your Children Well: Values of Thrift and Saving. *Journal of Economic Psychology* 27 (2), 247–261.
- Arnett, Jeffrey (2000) Emerging Adulthood. A Theory of Development from the Late Teens through the Twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.
- Asiakastieto (2019) *Maksuhäiriötilastot*. https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastietogroup_paymentdefaultstatisticssh1-2019.pdf. (Viitattu 31.3.2020.)
- Autio, Minna & Paju, Petri (toim.) (2005) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 62; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 32; Sosiaali- ja ter-

- veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes.
- Bandura, Albert (2001) Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology* 52, 1–26.
- Blossfeld, Hans-Peter & Klijzing, Erik & Mills, Melinda, & Kurz, Karin (2005). *Globalization, Uncertainty and Youth in Society*. London: Routledge.
- Conger, Rand D. & Conger, Katherine T. & Martin, Monica J. (2010) Socioeconomic Status, Family Processes, and Individual Development. *Journal of Marriage and Family* 72 (3), 685–704.
- Conger, Rand D. & Elder, Glen H., Jr. (toim.) (1994) *Families in Troubled Times: Adapting to Change in Rural America*. Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.
- Côté-Lussier, Carolyn & Barnett, Tracie A. & Kestens, Yan & Tú, Mai Thanh & Séguin, Louise (2015) The Role of the Residential Neighborhood in Linking Youths' Family Poverty Trajectory to Decreased Feelings of Safety at School. *Journal of Youth and Adolescence* 44 (6), 1194–1207.
- Cunnie, Keith A. & MartinRogers, Nicole & Mortimer, Jeylan T. (2009) Adolescent Work Experience and Self-Efficacy. *International Journal of Sociology and Social Policy* 29 (3/4), 164–175.
- Emmons, Williams R. & Noeth, Bryan J. (2013) Economic Vulnerability and Financial Fragility. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review* 95 (5).
- Grohmann, Antonia & Kouwenberg, Roy & Menkhoff, Lukas (2015) *Childhood Roots of Financial Literacy*. Discussion papers, 1504. DIW Berlin, German Institute for Economic Research.
- Kallunki, Valdemar (2016) Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyys ja luottamus tulevaisuuden taloudelliseen pärjäämiseen. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisosaiaian neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 151–162.
- Kalmi, Panu & Ruuskanen, Olli-Pekka (2016) Suomalaiset pärjäävät taloudellisessa tietämyksessä ja käyttäytymisessä hyvin suhteessa muihin maihin. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1/2016, 6–21. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2016/03/kalmi_ruuskanen.pdf. (Viitattu 31.3.2020.)
- Kauppinen, Timo & Angelin, Anna & Lorentzen, Thomas & Bäckman, Olof & Salonen, Tapio & Moisio, Pasi & Dahl, Espen (2014) Social Background and Life-Course Risks as Determinants of Social Assistance Receipt Among Young Adults in Sweden, Norway and Finland. *Journal of European Social Policy* 24 (3), 273–288.
- Kilpeläinen, Päivi & Kostiaainen, Eeva & Laakso, Seppo (2015) *Toiveet ja todellisuus. Nuorten asuminen 2014*. Suomen ympäristö 2/2015, Asuminen, 116. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko (2012) Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Manipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127; Nuorisosaiaian neuvottelukunta, julkaisuja 46, 153–167.
- Kupari, Tiina (toim.) (2011) *Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010*. Helsinki: Suomen Ympäristö.
- Lee, Jennifer C. & Mortimer, Jeylan T. (2009) Family Socialization, Economic Self-Efficacy, and the Attainment of Financial Independence in Early Adulthood. *Longitudinal and Life Course Studies* 1 (1), 45–62.
- Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2005) Irtiottoa ja riippuvuutta – Velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon välimaastossa. Teoksessa Minna Autio ja Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 62; Nuorisosaiaian neuvottelukunta, julkaisuja 32; Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes, 92–101.
- Lehtonen, Emma (2017) *Lapsuudenkodin vaikutus talousosaamiseen aikuisena*. Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201703263715>. (Viitattu 12.5.2020.)
- Luhr, Sigrid (2018) How Social Class Shapes Adolescent Financial Socialization: Understanding Differences in the Transition to Adulthood. *Journal of Family and Economic Issues* 39, 457–473.
- Lusardi, Annamaria & Hasler, Andrea & Jakoboski, Paul J. (2020) Building up Financial Literacy and Financial Resilience. *Mind & Society*. <https://doi.org/10.1007/s11299-020-00246-0>. (Viitattu 3.12.2020.)
- Majamaa, Karoliina (2015) *Who Receive Parental Help? Parental Financial Support and Practical Help for Adult Children from the Perspectives of Givers and Receivers*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, 4. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/152713>. (Viitattu 12.5.2020.)
- Mary, Aurelie (2012) *The Illusion of the Prolongation of Youth. Transition to Adulthood among Finnish and French Female University Students*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 130. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8927-3>. (Viitattu 12.5.2020.)

- Mernitz, Sara E. & Dush, Claire Kamp (2016) Emotional Health across the Transition to First and Second Unions Among Emerging Adults. *Journal of Family Psychology* 30 (2), 233–244.
- Moen, Phyllis (1980) Developing Family Indicators: Financial Hardship, a Case in Point. *Journal of Family Issues* 1 (1), 5–30.
- Myllyniemi, Sami (2009) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97; Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 41, Opetusministeriö.
- Myllyniemi, Sami (2016) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174.
- Myllyniemi, Sami & Suurpää, Leena (2009) Nuoret aikuiset itsellisyys ja riippuvuuden noidankehässä. *Hyvinvointikatsaus* 1/2009, 2–4.
- Nano, Dorjana & Llukani, Teuta (2015) Does Students' Financial Behavior Differ Based on their Family Income? *European Journal of Economic and Business Studies* 1 (1), 76–82.
- OECD (2014) *PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century*. Volume VI. Pariisi: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en>. (Viitattu 2.4.2020.)
- OECD (2020) *PISA 2018 Results: Are Students Smart about Money?* Volume IV. Pariisi: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en>. (Viitattu 14.5.2020.)
- Oinonen, Eriikka (2013) Nuorten kotoa muuttamisen trendit Euroopassa. *Hyvinvointikatsaus* 4/2013, 28–32.
- Oksanen, Atte & Aaltonen, Mikko & Majamaa, Karoliina & Rantala, Kati (2017) Debt problems, home-leaving, and boomeranging: A register-based perspective on economic consequences of moving away from parental home. *International Journal of Consumer Studies* 41 (3), 340–352.
- Paju, Petri (2017) *Best Childhood Money Can Buy. Child Poverty, Inequality and Living with Scarcity, the Finnish Case*. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/julkaisut/best-childhood-money-can-buy/>. (Viitattu 12.5.2020.)
- Pekkarinen, Elina (2016) Arjen- ja elämänhallinnan ongelmat lapsuudenperheessä – lastensuojelun näkökulma. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 163–179.
- Peltola, Marja (2016) Sukupolvisuhteet, taloudellinen riippuvuus ja kuuluminen tunteet. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 227–233.
- Peltola, Sari (2020) *Henkilökohtaista taloustaitojen opetusta tarvitaan myös ammattikorkeakouluihin*. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://www.humak.fi/blogit/henkilökohtaisten-taloustaitojen-opetusta-tarvitaan-myos-ammattikorkeakouluihin/>. (Viitattu 31.3.2020.)
- Peura-Kapanen, Liisa (2014) *Nuorten talousosamisen edistäminen. Opas toimijoille*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Puttonen, Milla (2017) *Inflaatio vie ja korko tuo. Tutkimus opiskelijoiden talouden lukutaidosta Laurea-ammattikorkeakoulussa*. Opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201701101257>. (Viitattu 16.4.2020.)
- Raijas, Anu (2012) Lapsuudenkodin vaikutus perheen taloudelliseen päätöksentekoon. *Hyvinvointikatsaus* 1/2012, 64–67.
- Raijas, Anu (2016) Mistä nuorten taloudellinen hyvinvointi muodostuu? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 54; Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 174, 135–150.
- Raijas, Anu & Wilska, Terhi-Anna (2007) *Huolenpitoa ja jakamista – raha ja ajan jakautuminen suomalaisissa lapsiperheissä*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 104/2007.
- Raijas, Anu & Wilska, Terhi-Anna (2008) Kulutus päätökset perheissä: kuka päättää mistäkin? Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas & Adriaan Perrels & Jussi Simpura & Liisa Uusitalo (toim.) *Kulutuksen pitkä kaari. Niukuudesta yksilöllisiin valintoihin*. Helsinki: Gaudeamus, 241–264.
- Ranta, Mette (2015) *Pathways to Adulthood: Developmental Tasks, Financial Resources and Agency*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 527. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/46161>. (Viitattu 12.5.2020.)
- Ranta, Mette & Punamäki, Raija-Leena & Tolvanen, Asko & Salmela-Aro, Katariina (2012) The Role of Financial Resources and Agency in Success and Satisfaction Regarding Developmental Tasks in Early Adulthood. Teoksessa Sampson E. Blair (toim.) *Economic Stress and the Family. Contemporary Perspectives in Family Research* 7. Bingley: Emerald, 187–233.
- Ranta, Mette & Salmela-Aro, Katariina (2018) Subjec-

- tive Financial Situation and Financial Capability of Young Adults in Finland. *International Journal of Behavioral Development* 42 (6), 525–534.
- Ranta, Mette & Silinskas, Gintautas & Wilska, Terhi-Anna (2020) Young Adults' Personal Concerns During the COVID-19 Pandemic in Finland: An Issue for Social Concern. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 40(9/10), 1201–1219.
- Saari, Juhani (2015) *Toimeentuloa eri elämäntilanteissa. Helsingin yliopiston opiskelijoiden kokemuksia toimeentulon järjestämisestä opiskelijabarometrin aineistossa*. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, Työpapereita 2/2015.
- Salonen, Riitta (2005) Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa Sinikka Aapola & Kaisa Ketokivi (toim.) *Palkuja ja poikkeamia. Aikuisuutta etsimässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 66–99.
- Shim, Soyeon & Barber, Bonnie L. & Card, Noel A. & Xiao, Jing Jian & Serido, Joyce (2010) Financial Socialization of First-Year College Students: The Roles of Parents, Work, and Education. *Journal of Youth and Adolescence* 39 (12), 1457–1470.
- Sistonen, Laura (2017) *Tuhansien murheellisten lainojen maa. Nuorten velkaantumisen laajuus, siihen johtaneet syyt ja vanhempien taloudellisen avun laajuus*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017120455249>. (Viitattu 12.5.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (2018a) *Tulonjakotilasto* [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/tjt/>. (Viitattu 8.5.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (2018b) *Kotitalouksien kulutus* [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/ktutk/2016/ktutk_2016_2018-03-13_tie_001_fi.html. (Viitattu 21.4.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (2020a) *Kuluttajien luottamus* [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/kbar/tau.html>. (Viitattu 5.5.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (2020b) *Elinolotilasto* [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/eot/tau.html>. (Viitattu 5.5.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (2020c) *Perheet* [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/perh/tau.html>. (Viitattu 5.5.2020.)
- Tippett, Neil & Wolke, Dieter (2014) Socioeconomic Status and Bullying: A Meta-Analysis. *American Journal of Public Health* 104, 48–59.
- Vauhkonen, Teemu & Kallio, Johanna & Erola, Jani (2017a) Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (5), 501–512.
- Vauhkonen, Teemu & Kallio, Johanna & Kauppinen, Timo & Erola, Jani (2017b) Intergenerational Accumulation of Social Disadvantages in Young Adulthood. *Research in Social Stratification and Mobility* 48, 42–52.
- Webley, Paul & Nyhus, Ellen K. (2006) Parents' Influence on Children's Future Orientations and Savings. *Journal of Economic Psychology* 27 (1), 140–164.
- Webley, Paul & Nyhus, Ellen K. (2013) Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. *Economics of Education Review* 33 (C), 19–30.
- Wilska, Terhi-Anna (2001) Nuorten toimeentulo ja kulutus. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 52–59.
- Wilska, Terhi-Anna (2003) Nuorten kulutus ja taloudellinen asema 1966–2001. Teoksessa Veli-Matti Ritakallio & Pauli Forma & Juho Saari & Kaarina Nurmi (toim.) *Riskit, instituutiot ja tuotokset. Esseitä hyvinvointitutkimuksesta professori Olli Kankaan täyttäessä 50 vuotta*. Turku: Sosiaalipoliittinen yhdistys, julkaisuja Nr. 59. Turku Center for Welfare Research, julkaisuja Nr. 1, 229–250.
- Wilska, Terhi-Anna (2008) Lasten materialistiset kulutusasenteet ja kuluttajaksi soisaalistuminen. Teoksessa Anu Raijas & Terhi-Anna Wilska (toim.) *Perhe kulutusyhteiskunnassa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 33–50.
- Wilska, Terhi-Anna & Nyrhinen, Jussi & Tuominen, Jesse & Gintautas, Šilinskas & Rantala, Eero (2020). *Kulutus koronan aikaan – ja sen jälkeen. Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ylitalo, Marko (2009) Nuorten kotitalouksien asema kulutuksessa. *Hyvinvointikatsaus* 1/2009 – Nuoret. Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_003.html. (Viitattu 31.3.2020.)

Liite 1. Vastaajajoukon (N = 1 229) jakaumien frekvenssit ja prosenttiosuudet

Perhetason tekijät		
Perheen pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet peruskouluiässä		270 (22 %)
Vanhempien taloudellinen tuki		701 (57 %)
Yksilötason tekijät		
Sukupuoli	Nainen	627 (51 %)
	Mies	602 (49 %)
Ikä	Keskiarvo	24,5 vuotta
Koulutus	Ylioppilastutkinto	701 (57 %)
	Ammatillinen perustutkinto	479 (39 %)
	Ammattikorkeakoulututkinto	160 (13 %)
	Yliopistotutkinto	160 (13 %)
	Ei mitään mainituista	98 (8 %)
Kiusaamisen kohteeksi joutuminen peruskouluiässä		406 (33 %)
Lapsuudenkodista poismuuttamisikä	Keskiarvo	18,9 vuotta
Asumismuoto	Asuu yksin tai soluasunnossa/kämpin kanssa	578 (47 %)
	Avio- tai avoliitossa, lapseton	467 (38 %)
	Avio- tai avoliitossa, lapsia tai yksinhuoltaja	184 (15 %)
Pääasiallinen toiminta	Palkkatyössä tai yrittäjä	553 (45 %)
	Opiskelija	479 (39 %)
	Työtön	111 (9 %)
	Äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla	37 (3 %)
	Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai -kokeilussa	12 (1 %)
	Muu	37 (3 %)
Pääasiallinen tulonlähde	Säännöllinen palkkatyö, tilapäistyö, oma yritys, freelancer-tulot, pääomatulot	664 (54 %)
	Opintoraha tai sen asumislisä tai opintolaina	332 (27 %)
	Tulonsiirrot	172 (14 %)
	Muu	61 (5 %)
Arvio kotitalouden toimeentulosta	Varakas (1)	24 (2 %)
	Hyvin toimeentuleva (2)	221 (18 %)
	Keskituloinen (3)	714 (58 %)
	Heikosti toimeentuleva (4)	221 (18 %)
	Köyhä (5)	49 (4 %)

Omaan kotiin? Kulttuuriset ihanteet ja elämäntyyli nuorten asumiskuluttajuudessa

Anna Varis & Eliisa Kylkilahti

Nuoret tuntevat yhtenäiskulttuurin ihanteet omistusasumisesta ja omakotitalosta hyvin, mutta heidän asumiskuluttajuutensa kietoutuu erilaisiin elämäntyyliin. Tämä tutkimus tarkastelee nuorten asumiskuluttajuuden eli asumisen haaveiden ja valintojen rakentumista suhteessa elämäntyyliin ja rahankäyttötapoihin. Tuloksia tulkitaan kahden kuluttajaksi kasvamisen teorian, kuluttajasosialisaation ja kaupallisen enkulturaation, kautta. Tutkimusaineisto koostuu kymmenestä 18–27-vuotiaan eri puolilla Suomea asuvan nuoren teemahaastattelusta, jotka on toteutettu syksyllä 2018. Nuorten keskuudessa asumisella ilmennetään erilaisia elämäntyyliä, vaikka asumista kehystävätkin rajalliset tulot. Analyysissa nuorten puheesta muodostetaan kolme elämäntyyliasumisen kuluttajatyyppejä. Suunnitelmalliselle asumisen kuluttajalle omistusasuminen näyttyy taloudellisesti järkevänä ja tavoiteltavana vaihtoehtona. Spontaanille asumisen kuluttajalle vuokra-asuminen on ensisijainen valinta ja rahaa käytetään mieluummin elämiseen kuin asuntosäästämiseen. Elämäntilanteen ohjaamalle asumisen kuluttajalle asumisratkaisut ovat taloudellisesti tai sosiaalisesti rajattuja. Asumiseen liittyvät arvostukset muodostuvat sekä kuluttajaksi sosiaalistumisen että enkulturaation prosesseissa normien, perheen, kavereiden ja median myötävaikutuksesta. Nuorille avautuvia erilaisia asumispolkuja kehystävät yhtäältä kulttuurisesti vakiintuneet arvostukset talouden hallinnasta ja omistusasuntoon säästämistä ja toisaalta kyky mukautua muuttuviin elämäntilanteisiin.

Asiasanat: asumiskuluttajuus, nuoret aikuiset, kaupallinen enkulturaatio, kulttuurinen ihanne, kuluttajasosialisaatio

Asuminen on kuluttamista, jonka avulla ilmennämme elämäntyytlejä ja johon käytämme noin kolmanneksen kulutusmenoistamme. Nuorten kohdalla asumismenojen suhteellisen osuuden on todettu olevan muita ikäluokkia korkeampi, mutta asuintilaa heillä on muita vähemmän (Kauppinen ym. 2015, 12). Toisin kuin useissa muissa kulutuksen kohteissa, asumisessa tulotaso ja elämänvaihe määrittelevät kuluttamista erityisen vahvasti (Purhonen ym. 2014, 245). Pienituloisten nuorten käytettävissä olevista tuloista asuminen viekin lähes puolet (Kauppinen ym. 2015, 27).

Asuminen rytmittää siirtymiä elämänvaiheesta toiseen. Aikuistuvien nuorten elämässä muutto omaan kotiin on merkityksellinen itsenäistymisen askel. Nuoruudessa asumiseen liittyy väliaikaisuutta ja vakiintumattomuutta (Filandri & Bertolini 2016, 149). Jussi Partasen (2016, 60) mukaan nuoret muodostavatkin asuntomarkkinoiden aktiivisimman ryhmän erilaisista syistä tapahtuvien muuttojen vuoksi. Lisäksi kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on todettu, että asumisen kallistuminen, asuntolainaehtojen tiukentuminen, työmarkkinoiden muuttuminen epävakammiksi sekä kumppanin löytämisen ja perheen perustamisen myöhentyminen näkyvät nuorten asumisratkaisujen monimutkaistumisena (Coulter 2017, 313). Monimutkaistuminen ilmenee muun muassa siten, että asumisratkaisut joutuvat sukupolvien välisen neuvottelun kohteeksi, kun vanhemmat tulevat taloudellisesti nuorten asumista (Druta & Ronald 2017, 784).

Suomalaisia asumisen ihanteita on pidetty jokseenkin muuttumattomina. Asumisessa vallitsee tietynlainen yhtenäiskulttuuri (Lapintie 2008, 30), sillä asumistoiveet – omakotitalosta, omistusasunnosta ja rauhallisesta asuinalueesta – toistuvat samankaltaisina tulo- ja koulutustasosta riippumatta (Kortteinen & Tuominen

& Vaattovaara 2005, 123; Strandell 2017, 86). Mervi Ilmonen ja Jukka Hirvonen (2008, 105) ovat luonnehtineet Suomea kodinomistusyhteiskunnaksi, jossa omistusasuminen nähdään sosiaalisena ihanteena. Asunnon omistamisen on nähty tekevän ihmisestä täysivaltaisen kansalaisen ja yhteiskunnan jäsenen (Juntto 1990, 320). Suomessa ihanteen muodostumisen taustalla on joukko pitkään jatkunutta asuntopoliittista ohjausta (Juntto 1990, 272; Kettunen & Ruonavaara 2015, 35), mutta kansainvälisestäkin omistusasumiseen on liitetty tietynlaista normatiivisuutta: asunnon omistaminen nähdään osana elämäntilaa (Rowlands & Gurney 2000, 126). Toisin sanoen asumisen kuluttajina nuorten on oletettu sosiaalistuvan aiempien sukupolvien rakentamiin asumisen ihanteisiin.

Nuoret kuluttajat tuntevat hyvin yhteiskunnassa vallalla olevat käsitykset tavoiteltavasta asumisesta. Esimerkiksi nuorten vuokra-asunnon valintaa rajaavat kuitenkin niukat taloudelliset resurssit ja liian vähäinen pienten ja edullisten asuntojen, kuten opiskelija-asuntojen, tarjonta (McKee ym. 2017, 326; Laakso & Kostiainen 2013). Suuri osa nuorista on pienituloisia esimerkiksi opiskelun vuoksi, jolloin myös asumiskustannuksilta toivotaan kohtuullisuutta. Asunnon ostaminen ei ole kaikille mahdollista, vaikka vuokramarkkinat koettaisiin epävarmoiksi, kalliiksi ja epähoukuttelevaksi vaihtoehdoksi (Mackie 2016). Mediakeskustelua seurattaessa vaikuttaisi kuitenkin siltä, että myös nuoret itse pitävät yllä velattoman omistusasunnon ihannetta. Esimerkkinä ihanteen ylläpitämisestä mainittakoon ”Somevaikuttaja Linda, 22”, joka osti itselleen 105-neliöisen ensiasunnon, käsitteli asuntosäästämistä ja -sijoittamista näkyvästi omilla sosiaalisen median kanavillaan ja jonka tarina nousi myös perinteisen median otsikoihin (ks. esim. Me Naiset 21.8.2019). Tutkimusta nuorten asumisen kulttuurisista ihanteista on kuitenkin niukasti.

Tiedämme varsin vähän siitä, millaisia asumisen ihanteita nuoret itse ylläpitävät ja rakentavat omilla elämäntyyleillään. Tämän tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä nuorten asumiskuluttajuudesta. Kysymme, millaisten kulutustapojen ja elämäntyylien kehystämänä nuorten asumiskuluttajuus rakentuu? Lopuksi reflektimme asumiskuluttajuuden rakentumista suhteessa kahteen eri kuluttajaksi kasvamisen teoriaan: kuluttajaksi sosiaalistumiseen ja kaupallisen enkulturaatioon.

Nuorten aikuisten asumiskuluttajuuden rakentuminen

Yhteiskunnallisesti rakentuneilla asumisen ihanteilla on merkitystä nuorten kuluttajien asumistoiveisiin ja -ratkaisuihin. Vallalla olevan näkemyksen mukaan asumisessa on vahvoja sukupolvien välisiä jatkuvuuksia, jotka rakentuvat muun muassa asumishistorian, perhetaustan ja sosiaalisen ympäristön vaihtuessa asumistoiveiden muodostumiseen (Kempainen & Uusitalo & Kuoppamäki 2017; Juntto 1990; Hasu 2010). Usein esimerkiksi päädytään ainakin jossain vaiheessa elämää asumaan samanlaisille alueille, joista itse on kotoisin (Juntto 1990, 286). Kulttuurisena normina omistusasuminen siirtyy sukupolvelta toiselle (Filandri & Bertolini 2016, 151). Lisäksi vanhemmat vaikuttavat taloudellisen tukensa kautta esimerkiksi asuntolainan takaamalla siihen, millaisia ratkaisuja nuoren on mahdollista tehdä (Coulter 2018, 218). Asumisen valintoihin vaikuttavat myös sosiaalisesti rakentuneet ihanteet ja normit aikuistumisesta. Esimerkiksi muuttaminen lapsuudenkodista omilleen tiettyssä elämänvaiheessa kuuluu kulttuurisesti määrittynneeseen normiin odotusten mukaisesti eletystä

nuoruudesta (Piensoho & Kylkilahti 2013, 53). Toisin sanoen asumiskuluttajuuden on nähty rakentuvan kuluttajaksi sosiaalistumisen prosesseissa.

Kuluttajaksi sosiaalistuminen ajatellaan prosessiksi, jossa lasten ja nuorten ajattelu, tietoisuus ja itsensä ilmaisu kuluttajana sekä kulutukseen liittyvät motiivit ja arvot muuttuvat ja kehittyvät (John 1999, 187). Nuorten kuluttajuuden nähdään kehittyvän niin yhteiskunnan, lähipiirin ja vanhempien kuin mediankin vaikutuksen alla (Rowlands & Gurney 2000, 121). Kuluttajaksi sosiaalistuttaessa opitaan markkinoiden toimintaa ja päätöksentekotaitoja (John 1999, 203) sekä omaksutaan kulutukseen liittyviä normeja ja ihanteita. Teoreettisessa keskustelussa kuluttajaksi sosiaalistumisen lähestymistapaa on kuitenkin kritisoitu, sillä sen taustalla olevat oletukset on nähty ongelmallisina (esim. Cook 2010, Ekström 2006). Ongelmallisina on pidetty muun muassa lähestymistapaan sisäänrakennettuja oletuksia siitä, että aikuistuessamme omaksuisimme ikään kuin automaattisesti järkevät kulutuksen tavat ja kaikki aikuiset kuluttajat hallitsisivat talouttaan hyvin. Lisäksi kritiikkiä on kohdistettu siihen, että teoria kohtelee nuoria vasta tulevaisuuden kuluttajina. Teoria ei siis tunnista nuoria aktiivisina kuluttajina erilaisine elämäntyyleineen nykyisessä elämänvaiheessaan vaan varaa aktiivisen kuluttajuuden aikuisille.

Asumisen tutkimuksessa on perinteisesti puhuttu asumisurasta, johon liittyy samankaltainen ajattelu etenevästä prosessista kuin kuluttajaksi sosiaalistumisen teoriassa. Asumisura-ajattelun kautta asuminen hahmottuu portaittain etenevänä urana, jolla kotitaloudet saavuttavat tiettyjä asumiseen liittyviä tavoitteita muuttamalla aikaisempaa parempaan asuntoon tai naapurustoon (Juntto 2010; Clapham 2002, 64). Nuorten aikuisten asumisuran ajatellaan alkavan siitä, kun he muuttavat lapsuudenkodista

omilleen, Pohjoismaissa verrattain aikaisin, ja aikuistumiseen kuuluu muuttoja vuokralta kohti omistusasuntoa, jonka hankinta tulee ajankohtaiseksi elämäntilanteen vakiinnuttua, yleensä 25–30 vuoden iässä (Junnto 2007, 10; Junnto 2008, 44; Arundel & Ronald 2016). Esimerkiksi vuonna 2018 Suomessa ostettiin ensiasunto keskimäärin 28,8 vuoden iässä (Tilastokeskus 2020). Asumisuramalli jäsentääkin elämäntilanteisiin kulttuurisesti liitettäviä normeja ja ihanteita, mutta yksittäisten nuorten asumistilanteita kuvaamaan se ei sovellu.

Kuluttajaksi sosiaalistumisen teorian tilalle on tarjottu kaupallisen enkluturaation lähestymistapaa (Cook 2010), jossa lähtökohdaksi otetaan se, että nuoret itse luovat kulutuksen ihanteita, normeja ja merkityksiä ja monet heistä osaavat luovia oman elämänsä kannalta olennaisilla kulutuksen alueilla. Tässä teoriassa tunnustetaan myös se, että nuoret ovat keskenään erilaisia kuluttajia, joilla on monenlaisia elämäntilanteita ja -tyylejä, sekä kulutusta mahdollistavia erilaisia taloudellisia resursseja ja osaamista. Asumisuramallia paremmin enkluturaatioajattelun rinnalle sopivatkin asumispolun (Clapham 2002) ja kulttuuristen asumistarpeiden (Ruonavaara 2011) käsitteet.

Asumispolun käsite jäsentää asumista siten, että se huomioi myös asumiseen liittyviä sosiaalisia merkityksiä ja suhteita. Asumispolku koostuu jatkuvasti muuttuvista suhteista ja vuorovaikutuksesta, jotka liittyvät asumisen kulutukseen ja se huomioi moninaisemmin asumistilanteiden sidonnaisuuden erilaisiin elämäntilanteisiin, joita ihmiset saattavat kohdata elämässään vaihtelevassa järjestyksessä (Clapham 2002, 64). Asumispolkuajattelussa tunnustetaan, että asumistaso ei parane jokaisen muuton myötä, vaan esimerkiksi opiskelun päätyttyä saatetaan palata asumaan lapsuudenkotiin tai parisuhteen päättyessä muuttaa pienempään asuntoon tai omistus-

asunnosta vuokralle. Kuitenkin myös asumispolkumallia on pidetty riittämättömänä kuvaamaan nuorten aikuisten monimutkaisia ja muuttuvia asumisolosuhteita (Arundel & Ronald 2016, 900), ja siihenkin liittyy vahvasti ajatus polulla etenemisestä.

Koska enkluturaation näkökulmasta tunnustetaan, että erilaiset elämäntyyli-tyylit ovat läsnä kaikissa elämäntilanteissa, tarkastelemme tässä tutkimuksessa nuorten asumiskulutusta *elämäntyyli-asumisena*. Elämäntyylin käsitteellä tarkoitetaan eri elämänalueilla ilmaistujen asenteiden, suuntautumistapojen ja kulutustottumusten johdonmukaista kokonaisuutta, jonka mukaisesti yksilö tai ryhmä toimii (Purhonen ym. 2014, 210). Elämäntyyli-tyylit ovat vuorovaikutteisessa suhteessa kulttuuristen asumistarpeiden kanssa. Kulttuurisilla asumistarpeilla viitataan ihmisten tarpeeseen ilmaista identiteettiään, kulttuuriin kuulumistaan ja sosiaalista statustaan asumisensa kautta (Ruonavaara 2011, 260). Elämäntyyli-tyylit vaikuttavat kuluttajan asumisvalintoihin, mutta toisaalta tietynlaiset asumisratkaisut voivat myös muokata kuluttajan elämäntyyliä ja kulutustapoja. Elämäntyyli-tyylit muuttuvat elämäntilanteen ja perhetilanteen mukaan (Purhonen ym. 2014, 346) ja työssäkäyvillä perheellisillä ja yksin asuvilla opiskelijoilla on usein erilaisia toiveita asuinympäristön suhteen. Myös saman elämänvaiheen sisällä on erilaisia elämäntyyli-tyylejä, jotka määrittelevät asunnolle ja asuinympäristölle asetettavia vaatimuksia (Strandell 2017, 105).

Vapaa-ajanviettotavat, kulutus, matkailu, asuminen ja asuinpaikka, liikkuminen, auton käyttö ja kiintymys asuinpaikkaan kertovat kuluttajan elämäntyylistä (Jetzkowitz & Schneider & Brunzel 2007, 158). Kulutuksen ja elämäntyylien on nähty olevan keskeisesti vuorovaikutussuhteessa keskenään (Giddens 1991). Koska kulutuksella ja elämäntyyli-tyylillä on sekä yksilöllinen että kulttuurinen ulottuvuutensa, voimme näitä tutkimalla

ymmärtää paremmin yksityisen ja julkisen toiminnan dynamiikkaa (Wahlen & Laamanen 2015). Steven Miles (2015, 102) toteaa, että länsimaiset nuoret ovat jopa pakotettuja rakentamaan omaa toimijuuttaan suhteessa kulutusyhteiskuntaan. Nuorten on nähty perustavan elämäntyyliinsä kuluttamiselle erityisen vahvasti (Autio 2004, 388). Nuorten elämäntyyliessä vahva suhde kuluttamiseen voi kuitenkin saada monenlaisia muotoja, se voi tarkoittaa esimerkiksi kriittistä kuluttamista (Yates 2011) tai kestäväää kulutusta (Autio & Heinonen 2004). Asumisura-ajattelussa asumisen on nähty muuttuvan tarpeesta oman identiteetin ja statuksen luomisen välineeksi vasta, kun taloudelliset mahdollisuudet sen sallivat – Anneli Juntto (1990, 299) kutsuu ilmiötä elämäntapa-asumiseksi (Ilmonen & Hirvonen 2008, 81; Hasu 2010, 66). Taloudelliset resurssit pitävät sisällään muutakin kuin kulutukseen käytettävissä olevat tulot, kuten vaihtelevat taloudelliset taidot ja osaamisen. Myös nuorten kulutustavat ovat monimuotoisia: osa on suunnitelmallisia ja harkitsevia kuluttajia, kun taas toiset ovat spontaaneja ja jopa tuhlaavaisia kulutukseensa (Autio 2006). Nämäkin tekijät ovat osa asumisessa läsnä olevia elämäntyyliä.

Väliaikaisista ja muuttuvista elämäntilanteista huolimatta nuorilla on tunnistettu vaihtelevia elämäntyyliisuuntauksia (Knox & Pinch 2010). Paul Knoxin ja Steven Pinchin (2010, 262) mukaan kaupunkikulttuurissa tunnistetaan elämäntyyliisuuntauksina perhekeskeinen, urakeskeinen ja kulutuskeskeinen elämäntyyli. Perhekeskeisille kuluttajille koti on tärkeä ja perheenjäsenten tarpeet ohjaavat valintoja, urakeskeiset ovat valmiita muuttamaan varsinkin työn perässä ja he suosivat hyviä asuinalueita ja kulutuskeskeiset taas haluavat asua kaupunkien keskustoissa lähellä kulttuurista ja palveluita. Samaan tapaan Karen M. Gibler ja Tanja Tyvimaa (2014) ovat tunnistaneet neljä kuluttajatyyppeä, koti-

keskeiset, aktiiviset, erakot ja hauskanpitäjät, jotka eroavat asuinalueiden, asuntojen ja vapaa-ajanviettotapojen suhteen. Kotikeskeiset ja luonnonläheisyyttä arvostavat kuluttajat saattavat valita mieluummin omistetun omakotitalon ja elämäntyyliiltään aktiiviset, joustavat ja liikkuvaiset kuluttajat suosivat usein vuokra-asumista (Jetzkowitz & Schneider & Brunzel 2007, 163).

Tutkimuksen menetelmät

Puhe asumisesta heijastaa asumisen ihanteita (Kempainen & Uusitalo & Kuoppamäki 2017, 44). Koska tarkoituksenamme on tutkia nuorten asumisen ihanteiden ja asumiskulttuurisuuden rakentumista ja päästä asumista kuvaavien käsitteiden taakse saadaksemme selville niiden takana olevia merkityksiä (Lapintie 2008, 31), käytämme tutkimuksessa laadullisia tutkimusmenetelmiä. Teemahaastattelu sopii aineiston keruumenetelmäksi, kun halutaan tuoda tutkittavien eli nuorten aikuisten ääni esille ja selvittää heikosti tiedotettuja asioita, kuten arvostuksia ja ihanteita (Metsämuuronen 2008, 41).

Tutkimuksen aineisto koostuu kymmenestä teemahaastattelusta, jotka on kerätty syksyllä 2018 (tarkemmin ks. Varis 2019). Haastateltavat henkilöt tavoitettiin Facebookissa jaetun tutkimuskutsun ja tutkijoiden omien verkostojen kautta. Tutkimuskutsussa kerrottiin haastattelun aihepiiriin liittyvän asumiseen ja ajatuksiin ja toiveisiin asumisesta. Haastateltavat ilmoittautuivat tutkimukseen e-lomakkeella, jossa kysyttiin taustatietoina ikää ja asuinpaikkakuntaa. Haastatteluun ilmoittautui kaikkiaan 11 henkilöä, joista lopulta tavoitettiin ja haastateltiin kymmenen (ks. taulukko 1). Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastatteluista seitsemän toteutettiin kasvotusten ja kolme puhelimitse. Haastattelujen kesto oli 31 minuutista

Taulukko 1. Haastateltavien taustatiedot

Tunnus	Sukupuoli, ikä	Asuinpaikka	Nykyinen asumismuoto	Elämäntilanne
H1	N, 24	Helsinki	Yksin vuokralla	Korkeakouluopiskelija, töissä
H2	N, 20	Espoo	Yksin vuokralla	Välivuosi, töissä
H3	N, 25	Tampere	Puolison kanssa yhdessä omistetussa asunnossa	Korkeakouluopiskelija, töissä
H4	M, 23	Helsinki	Soluasunnossa vuokralla	Korkeakouluopiskelija, töissä
H5	N, 22	Oulu	Puolison kanssa vuokralla	Korkeakouluopiskelija
H6	N, 22	Espoo	Puolison kanssa vuokralla	Toisen asteen opiskelija
H7	M, 18	Kuopio	Lapsuudenkodissa vanhempien kanssa	Toisen asteen opiskelija
H8	N, 25	Helsinki	Puolison kanssa tämän omistamassa asunnossa	Korkeakouluopiskelija
H9	N, 21	Espoo	Lapsuudenkodissa vanhempien kanssa	Välivuosi, lukee pääsykokeisiin
H10	M, 27	Oulu	Puolison kanssa itse omistamassaan asunnossa	Insinööri/AMK

49 minuuttiin. Litteroitua materiaalia kertyi haastatteluista noin 90 sivua.

Haastatteluissa käytettiin etukäteen laadittua teemahaastattelurunkoa. Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin taustatietoina ammatti tai koulutustaso, parisuhdetilanne, omistaako lemmikkejä ja tulonlähteet (työssäkäynti/opiskelu) sekä tulotaso. Haastattelurungon teema-alueita olivat haastatellun asumishistoria, nykyinen asuminen, asumiseen liittyvät ajatukset ja arvostukset, näkemykset omistus- ja vuokra-asumisesta sekä tulevaisuuden suunnitelmat ja haaveet. Kaikki teema-alueet käytiin läpi kunkin haastateltavan kanssa, mutta tarkemmat kysymykset ja niiden järjestys vaihtelivat sen mukaan, mitä haastateltava kertoi itse ja mihin suuntaan johdatti puhetta.

Pääasiassa haastatteluissa keskusteltiin siitä, miten haastateltavat asuivat ja miksi eli mitä heidän asumisvalintojensa taustalla oli sekä siitä, mitä he arvostivat asumisessa ja toivoivat siltä. Lisäksi keskusteltiin vuokra-

ja omistusasumisen eroista sekä siitä, mikä asunnon hallintamuoto oli haastateltaville mieluisin ja miksi. Taloudellisuus oli keskeinen perustelu. Yleisemmin käytiin läpi myös sitä, millaisia rahankäyttäjää ja kuluttajia haastateltavat kokivat olevansa, miten he viettivät vapaa-aikaansa, millaisena he näkivät tulevaisuutensa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä niin asumisen kuin muiden elämän osa-alueiden suhteen ja millaisia haaveita heillä oli.

Opintojen ja työssäkäynnin suhteen haastateltavat olivat erilaisissa elämäntilanteissa ja heidän asumisratkaisunsa olivat erilaisia. Tutkimusaineiston rajoitteena voi nähdä sen, että nuoret tulivat samankaltaisista taustoista tai lähtökohdista ja heidän tulevaisuudennäkymänsä olivat samankaltaisia esimerkiksi työllistymisen kannalta. Muun muassa työttömien ja/tai asunnottomien nuorten ääni jäi tutkimusaineistossa kuulumattomiin. Kukaan haastateltavissa ei myöskään todennäköisesti ollut valmistumassa matalapalkkaisille aloille, mikä saattoi vaikuttaa heidän näkemyksiinsä

asumisesta. Haastateltavat asuivat eri puolilla Suomea kasvukeskuksissa, joissa myös vuokra-asuntojen ja palvelujen tarjonta oli laajempi kuin pienillä paikkakunnilla. Pienissä kunnissa tai kaupunkien ulkopuolella asuvien nuorten puhe jäi tästä aineistosta puuttumaan.

Jo haastattelujen aikana oli mahdollista tunnistaa seikkoja, jotka olivat yhteneväisiä aiempien aiheeseen liittyvien tutkimusten tulosten kanssa. Esimerkiksi haastateltavien toiveet asunnon ja asuinympäristön suhteen olivat pääosin samankaltaisia kuin suomalaisilla on perinteisesti asumistutkimuksissa havaittu olevan. Osittain taustakirjallisuuden perusteella muodostuneet ennakkokäsityksemme kuitenkin muuttuivat monivaiheisen analyysiprosessin aikana. Analyysi onkin tehty aineistolähtöisesti.

Varsinainen analyysi alkoi lukemalla litteroitu aineisto kahteen kertaan läpi eli perehtymällä siihen, mitä aineisto kokonaisuudessaan sisältää. Tämän jälkeen haastattelijä eli tämän artikkelin ensimmäinen kirjoittaja koodasi ja teemoitteli aineiston. Koodausvaiheessa aineistosta etsittiin sisällöllisiä yhteneväisyyksiä ja eroja, samankaltaisia ilmauksia ja ajatuksia, mutta myös haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia, jotka poikkesivat siitä, miten muut haastateltavat olivat niitä ilmaisseet. Aineisto oli jo valmiiksi järjestynyt teemahaastattelurungon teemojen mukaisesti, mutta koodauksen jälkeen se teemoiteltiin vielä yksityiskohtaisempien teemojen alle sen mukaan, millaisia aihealueita koodattu aineisto sisälsi. Tässä vaiheessa aineisto järjestettiin Excel-taulukkoon, kukin teema omalle välilehdelle. Teema-alueita muodostui kaikkiaan yksitoista: asumishistoria ja muutot, nykyinen asuminen, asumisen toiveet ja arvostukset, kodin merkitys, asumisvalintojen tausta, omistusasuminen ja asuntolainat, vuokra-asuminen, ulkomailla asuminen, kulutustavat, tulevaisuuden suunnitelmat ja

haaveet sekä unelma-asunto. Teema-alueet osoittautuivat limittäisiksi: osa aineistosta sopi useamman teema-alueen alle, jolloin sama osa aineistosta liitettiin Excel-taulukossa usealle välilehdelle.

Seuraavassa vaiheessa päätimme jatkaa analyysia tyypittelyn avulla. Tyypittelyn tavoitteena oli syventää analyysiä teemoittelun jälkeen ja muodostaa kuvauksia, joissa yhdistyvät haastatteluissa ilmenneet yleiset ja tyypilliset sekä epätyypilliset ilmaukset tai rakenteet. Tyypittelyn tuloksena muodostimme nuorten puheesta kolme erilaista asumisen kuluttajatyyppejä, joita analysoimme tässä tutkimuksessa. Tarkastellessamme teemoittelussa aineistossa ilmeneviä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia havaitsimme, että suunnitelmallisuus, säästäväisyys puhetapa, kotikeskeisyys sekä toiveet ja tavoitteet omistusasumiseen liittyen liittyivät vahvasti yhteen (suunnitelmallinen asumisen kuluttaja). Toisaalta spontaanisuus, harkitsematon kulutus, vakiintumattomuus ja kokemushakuisuus yhdistyivät toisiinsa kuluttajien puheessa (spontaani asumisen kuluttaja). Lisäksi aineistosta oli tunnistettavissa kuluttajatyyppejä, josta haastateltavat etäännyttivät itseään (elämäntilanteen ohjaama asumisen kuluttaja). Suunnitelmalliset, spontaanit ja elämäntilanteen ohjaamat asumisen kuluttajat ovat osin päällekkäisiä tyyppejä, jotka rakentuvat nuorten puheessa – samalla kuluttajalla voi olla piirteitä useista tyypeistä ja toisaalta tyyppi voi olla puheessa rakentuva idea, johon ei kuitenkaan asemoiduta yksilötasolla.

Suunnitelmalliset, spontaanit ja elämäntilanteen ohjaamat asumisen kuluttajat – elämäntyyliasumisen tyypit

Analyysissa muodostamamme suunnitelmalliset, spontaanit ja elämäntilanteen ohjaamat asumisen kuluttajatyypit eroavat toisistaan erityisesti asumisen suunnitelmallisuuden ja vakiintuneisuuden osalta sekä asumistoiveiden toteuttamismahdollisuuksien suhteen (ks. taulukko 2).

Suunnitelmalliset asumisen sijoittaja-kuluttajat

Suunnitelmallinen asumisen kuluttaja tekee asumiseen liittyviä päätöksiä harkiten ja tietoon perustuen. Hän on suunnitellut asumistaan joitakin vuosia eteenpäin tavoitteenaan omistusasunnon hankinta. Omistusasuntoa saatetaan ajatella varallisuuden kerryttäjänä, kauaskantoisena sijoituksena, jonka nähdään tuovan turvaa eläkepäivien varalle ja jonka voi siirtää edelleen omalle jälkikasvulle. Suunnitelmalliselle asumisen kuluttajalle omistusasuminen näyttääytyy taloudellisesti järkevämpänä kuin vuokra-asuminen ja siten parempana vaihtoehtona. Asuntomarkkinoita ja asuntojen tarjontaa seurataan pitkään ennen varsinaista omistusasunnon etsimistä. Asumiseen liittyvää tietoa etsitään ja haetaan eri lähteistä, kuten uutisista ja asuntojen myynti- ja vuokrausilmoituksista. Oman asunnon ostoa harkitsevat nuoret seuraavat esimerkiksi asuntolainojen korkotasoa sekä asuntojen ja eri asuinalueiden arvon kehitystä. He tutustuvat potentiaalsiin asuinpaikkoihin ja haaveilevat mahdollisista tulevaisuuden asunnoista.

Suunnitelmalliseen asumisen kuluttamiseen kuuluu myös muiden kuin asumiseen liittyvien kulutus päätösten tekeminen

harkiten, ennakoiden ja järkiperusteisesti (ks. taulukko 2). Suunnitelmallisen asumisen puhetapaa käytettäessä itseä kuvaillaan säästäväiseksi rahankäyttäjäksi; suunnitelmallinen kuluttaja seuraa talousasioita sekä yleisellä että henkilökohtaisella tasolla ja katsoo hintoja kaupassa. Säästäväisyys näyttääytyy tavoiteltavana hyveenä (Autio & Huttunen & Puhakka 2010, 106). Näin haastateltava kuvaa itseään vastuullisena rahankäyttäjänä:

Semmonen aika vastuullinen, että en käytä heti niitä saamiani rahoja, että säästän aika paljon. Ja sitten myös katon kaikkii hintoja, vertailen silleen ja esim. ruokakaupassaki niin katon kilohinnat ja muut aika useesti tarkkaan läpi sitten, että en osta ihan mielin määrin vaan mitä haluan. (H7)

Suunnitelmallinen asumisen kuluttaja on hinta- ja taloustietoinen, mutta niukkuudesta tai erityisen tiukasta taloudenpidosta ei välttämättä ole kyse – rahaa voi kyllä käyttää esimerkiksi matkusteluun ja ulkona syömiseen, mutta harkitusti. Säästäväisyys ja suunnitelmallisuus ovat osa kuluttajan elämäntyyliä ja se tarkoittaa ensisijaisesti oman talouden hallintaa ja tulevien menojen enakoimista; he huolehtivat siitä, että heillä on yllättävien menojen varalta ”vähintään kolmen vuokran koko(n)en summan tilillä jatkuvasti” (H5). Lapsuudenkodissa saatetaan asua niin pitkään kuin mahdollista, sillä se on useimmille taloudellisesti järkevää. Suunnitelmallisen asumisen puhetapaan kuuluu kuitenkin olennaisesti myös tavoitteellinen eteneminen kohti asumisen haaveita:

Ehkä se jotenki tulee tämmöisist yhteiskunnan stereotyyppioista, et on se järjestys (...) et opiskelee, sitte sen jälkeen pääsee töihin, asettuu aloilleen. (H5)

Edellä haastateltava H5 pohtii kulttuurista odotusta asumisen vakiintumisesta aikuistumisen myötä ja viittaa samalla nuorten tuntemaan aikuistumisen uramalliin (Hoikkala

Taulukko 2. Asumisen kuluttajatyypin vertailua

	Suunnitelmallinen asumisen sijoittaja-kuluttaja	Spontaani asumisen elämäntyylikuluttaja	Elämäntilanteen ohjaama asumisen kuluttaja
Tyypillinen elämäntilanne	Opiskelija tai korkeakoulu- tettu, vakituinen työ ja hyvät tulot, parisuhde, lemmikkejä	Opiskelija tai valmistunut, vakituiset tai määräaikaiset työt, ei parisuhdetta	Heikossa asemassa taloudellisesti ja/tai parisuhteessa/perheellinen
Elämäntyyli	Suunnitelmallinen, sitoutunut, ennakoiva, koti- ja perhekeskeinen	Spontaani, joustava, aktiivinen, liikkuvainen, ystävät läheisiä	Vaihtelee, mutta elämäntilanne rajoittaa elämäntyylin toteuttamista
Rahankäyttö- ja kulutustavat	Harkitseva, säästäväinen, järkipäätöksellinen, hintatietoinen, tasapainoinen	Huoleton, tuhlaavainen, ei tarvetta säästää rahaa, vaihteleva	Vaihtelevat, pakotetusti suun- nitelmallinen
Asumiseen liittyvä päätöksenteko	Järkipäätöksellinen, taloudelliset hyödyt huomioiva	Tunneperäinen, lyhyen aikavälin suunnittelu, sitomattomuus tärkeää	Muista riippuvainen, epäitsenäinen
Haaveet ja toiveet elämässä	Korkeakoulututkinto, hyvä työpaikka, puoliso, perhe, omistusasunto	Elämykset, kokemukset, hyvä työura, ehkä myöhemmin oma perhe	Tavallinen elämä, toimeentulo, hyvä taloudellinen tilanne
Unelma-asunto ja tulevaisuus- perspektiivi	Omistusasunto, omakotitalo rauhallisella sijainnilla tai kerrostaloasunto palvelujen läheisyydessä Lähellä, realistiset haaveet	Ei osata kuvailla, keskeinen sijainti voi olla vuokra-asunto, omistusasunto ehkä joskus tulevaisuudessa Ei lähitulevaisuutta	Sellainen, josta saa itse vapaasti päättää Kaukainen, tavoittamaton

1993, 239, 250). Suunnitelmalliselle asu-
misen kuluttajalle pienessä vuokra-asunnossa
asuminen näyttyytyy nuoruuden elämäntilanteeseen
kuuluvana (ks. myös Hasu 2017,
131). Vuokra-asumisesta puhuttaessa yleinen
ilmaus on, että siinä ”heitetään rahaa huk-
kaan”, kun taas omistusasunnon lainaa pois
maksassa ”tavallaan maksaa itelleen sitä koko
ajan niin tuntuu kuitenkin paljon fiksum-
malta” (H1). Omistusasunto on säästäväiselle
ja suunnitelmalliselle asumisen kuluttajalle
taloudellisen hyödyn maksimoinnin väline
(Autio & Huttunen & Puhakka 2010, 106).
Omistaminen sopii suomalaisen säästäväi-
syyden hyveeseen ja ilmentää taloudellista
osaamista (Autio & Heinonen 2004, 138).
Suunnitelmalliset asumisen kuluttajat ovatkin

saattaneet ehtiä jo nuorella iällä ostamaan
oman asunnon tai ainakin aloittaneet asun-
tosäästämisen:

Tuntu ihan turvalliselta ruveta säästää ASP-tilille
ja sit sitä kautta ottaa sit se asuntolainaa että, sain
semmosen fiiliksen, että mä en joudu ongelmiin
sitte. Mut muuten velanotto tavallaan on kyl ehk
pelottavaa silleen et (...) tai mä en oo ottanu esi-
merkiks opintolainaa, (...) niin on se vähän sellanen
mörkö. (H1)

Omaa asuntoa varten saatetaan alkaa säästää
varhain, jopa ennen korkeakouluopintojen
aloittamista. Haastatelluista neljällä oli tai
oli ollut ASP- eli asuntosäästöpalkkiotili,
jolle säästettiin esimerkiksi kesätyörahoja ja
aikomus avata tällainen tili lähiaikoina oli

myös neljällä. Ajoissa avatun asuntosäästötilin nähtiin mahdollistavan oman asunnon ostaminen mahdollisimman pian opinnoista valmistumisen jälkeen. Suunnitelmalliselle asumisen kuluttajalle säästäminen on tavoitteellista toimintaa ja siten palkitsevaa, jopa nautinnollista. Suhtautuminen velkaan on sen sijaan ristiriitainen. Suunnitelmallisen taloudenpidon myötä ollaan kuitenkin valmiita sitoutumaan asuntolainan maksamiseen. Velanottoon saatetaan suhtautua kielteisesti, velka saattaa näyttytyä pelottavana ja ahdistavanakin. Asuntovelan ja opintolainan tai kulutusluoton välille tehdään kuitenkin selkeä ero – asuntolainan on hyväksyttävää velkaantumista, joka ilmentää vastuullisuutta ja vakaata taloudellista tilannetta. Myös Kaisa Huttunen ja Minna Lammi (2009, 95) ovat tunnistaneeet vastaavaa jaottelua lainojen moralisoitavuudessa: Suomessa asunto-, kesämökki- ja autolainat eivät kuulu moralisoitavan velan piiriin, toisin kuin vaikkapa kulutusluotot.

Suunnitelmallinen asumisen kuluttaminen kytkeytyy usein tavoitteeseen korkeakoulututkinnosta, ja sen myötä odotuksiin vakaasta tulotasosta (ks. taulukko 2). Perhekeskeisyys, lapsuuden perheen ja muiden läheisten tärkeänä pitäminen, lemmikkien omistaminen sekä varhainen vakiintuminen parisuhteeseen ovat tyypillisiä suunnitelmalliselle asumisen kuluttajalle. Perhekeskeisyys, parisuhteet ja lemmikit vaikuttavat myös siihen, että nuoret haluavat vakiintua ja perustaa oman perheen Suomessa. Omistusasunto näyttytyy suunnitelmallisille asumisen kuluttajille taloudellisesti järkevänä ja luonnollisena vakiintuneeseen elämänvaiheeseen kuuluvana ratkaisuna, joka halutaan saavuttaa heti, kun elämäntilanne, työtilanne ja tulotaso sen sallivat:

Kaveripiirissä rupee olee ihmisii jotka miettii sitä omistusasunnon hankkimista tai on jo hankkinu.

Ja muutenki et yksiö ei enää oo oikeen kellään hakusessa tai sen pitää olla vähintääkin sit semmonen joku yli 30 neliön yksiö että, että tavallaan kasvetaan aikuisiksi tässä koko ajan et ei enää ihan semmoset opiskelijaboksit sitte kelpaa. (H1)

Koska suunnitelmallinen asumisen kuluttaja on suunnitellut tulevaisuuden asumistaan huolellisesti, hän osaa kuvailla unelma-asuntoaan hyvin yksityiskohtaisesti (ks. taulukko 2). Usein tiedossa on jokin tietty alue tai sijainti ja kriteereitä asunnolle. Suunnitelmallisen asumisen kuluttajan ihanteellisin asumismuoto peilautuu lapsuudenaikaisista kokemuksista ja muistikuvista (Junto 1990, 286). Kaikki haastateltavat, jotka olivat asuneet lapsuutensa omakotitaloissa tai muissa pientaloissa, toivoivat omakotitaloa tulevaisuuden asumismuodokseen, vaikka tämänhetkinen asunto olikin kerrostalossa. Kerrostaloissa varttuneet taas näkivät vahvemmin hyviä puolia kerrostaloasumisessa, kuten haastateltava H5 kertoo:

Mä en haluis asua tulevaisuudessa omakotitalossa missään vaiheessa. Et se on ehkä semmonen mikä, et kyl kerrostaloelämä on mulle aivan loistavaa. (...) sijainti on tärkeä ja mä tiään et musta ei itseni oo mikskään pihanhoitajaks, tai mä en tunne mielekkääks hoitaa pihaa ja kolata lumia, musta on kivempi et joku muu tekee ne. (H5)

Suunnitelmallinen asumisen kuluttaja muistuttaa Knoxin ja Pinchin (2010) perhekeskeistä ja Giblerin ja Tyvimaan (2014) kotikeskeistä tai erakkoa kuluttajaa. Kodin merkitys ja ajatus sen pysyvyydestä ilmenee niin, että asunnosta halutaan tehdä omannäköinen ja sen eteen ollaan valmiita näkemään vaivaa. Suunnitelmalliset asumisen kuluttajat ovat kotikeskeisiä ja aktiivisia asujia, joille kodin ylläpito ja kotiin liittyvä vaivannäkö on luonnollinen osa elämää. Myös vuokra-asuntojen sisustamiseen panostetaan. Asuntoon ollaan valmiita kuluttamaan rahaa, koska kotona vietetään paljon aikaa ja sen toivotaan ole-

van viihtyisiä. Kotona olemiseen liittyy omia rutiineja ja tapoja, jolloin vieraat tavat saavat kodin tuntumaan asunnolta kodin sijaan. Tällöin esimerkiksi vieraiden ihmisten kanssa yhteiseen soluasuntoon muuttaminen näyttäytyy arpapelinä, jossa ei voi etukäteen tietää kuinka asumisen tavat sopivat yhteen:

Solu ei oo ikinä ollu mulle vaihtoehto... että [asuisin] vieraiden ihmisten kanssa. (...) vaikka se ois hyvä kaveri ja periaattees tuntis nii ei ne silti kaikki ne arjen tavat ja miten jaetaan koti, niin siinä on aina eroja kuitenkin. (H1)

Toisaalta asumisessa pyritään säästäväisyyteen varsinkin asumisuran alkuvaiheessa esimerkiksi asunneliöistä tai asunnon varustelusta tinkimällä. Elämäntyyliin voi sopia asuminen myös kauempana kaupunkien keskustoista ja palveluista, sillä palvelujen kaukaisuus edellyttää suunnitelmallisuutta (Koistinen & Tuorila 2008, 23).

Spontaanit asumisen elämäntyylikuluttajat

Spontaani asumisen kuluttaja on elämäntyyliään huoleton, ja se näkyy myös asumisen valinnoissa. Spontaani asumisen kuluttaja kerää monipuolisia elämäkokemuksia ja mukauttaa asumistaan muuttuviin elämäntilanteisiin joustavasti. Hänelle on tyypillistä asua yksin, vuokra-asuminen on ensisijainen valinta ja nuoruuden asumisratkaisuihin suhtautumista kehystää ajatus väliaikaisuudesta. Spontaanille asumisen kuluttajalle vuokralla asumisen joustavuus ja sitomattomuus voitavat omistusasumisen taloudelliset hyödyt. Vuokran maksamiseen suhtaudutaan kuin mihin tahansa muuhun kulutukseen: rahaa vastaan saa jonkin tavaran tai palvelun, tässä tapauksessa katon päänsä päälle. Spontaanit asumisen kuluttajat eivät halua tehdä isoja taloudellisia sitoumuksia, kuten ottaa asun-

tolainaa, sillä se vaikeuttaisi joustavan elämäntyylin mukaista elämää.

Rahankäyttötavoiltaan spontaani asumisen kuluttaja on harkitsemattomampi kuin suunnitelmallinen asumisen kuluttaja (ks. taulukko 2). Hän ei näe syytä jättää rahaa säästöön, jos sille on mielekkäitä käyttökohteita. Hedonistisuus näkyy kulutustyyliissä. Kulutus päätöksiä tehdään nopeasti ja tunneperusteisesti ilman tarkkaa harkintaa. Näin yksi nuorista kuluttajista kuvailee rahankäyttöään:

No kyl mä säästän, mut se on tosi pieniä summia. Et aika mukavuudenhaluinen mä oon silleen, et jos on rahaa niin miksei sit tuhlaais sitä. (H2)

Haastateltava kuvailee säästävänsä satunnaisesti, mutta hän ei varsinaisesti pyri säästäväisyyteen. Säästämiseksi ei ole mitään tiettyä kohdetta tai tavoitetta, joten rahat voi yhtä hyvin kuluttaa. Nuoret ovat valmiita karsimaan kulutusmenojaan taloudellisesti tiukassa tilanteessa. Spontaanit asumisen kuluttajat eivät ilmaise potevansa huonoa omaatuntoa kulutuksestaan tai kokevansa tarvetta muuttaa rahankäyttötapojaan. Tuhlaamista ei nähdä paheena (ks. myös Autio 2006, 79). Elämysten ja elämäkokemusten hankkiminen näyttää spontaanille kuluttajalle houkuttelevampana kuin rahan tavoitteellinen säästäminen esimerkiksi omaa asuntoa varten.

Nuoret aikuiset ovat usein elämänvaiheessa, jossa asunnon ympäristö ja sijainti ovat erityisen tärkeitä (Kempainen & Uusitalo & Kuoppamäki 2017, 39). Hyvä sijainti liitetään perinteisesti helppoon siirtymiseen itselle olennaisiin paikkoihin, nuorten aikuisten tapauksessa opiskelupaikkojen, työpaikkojen, harrastusten sekä perheen ja ystävien asuinpaikkojen välillä. Hyvä elinympäristö liittyy suurella määrällä asuinympäristöön ja sen tarjoamiin palveluihin (Koistinen & Tuorila 2008, 16). Sijainti voi kuitenkin olla myös merkityksellistä itsessään:

Se [sijainti] että on keskustassa. Mä tykkään tuntee sen et mä oon lähellä kaikkee. Et siis mä oon siellä kaiken ytimessä. (H4)

sit muuten vaan sosiaalista elämää muualla niin sit mä oon vaan ehkä ollu koko ajan poissa ja sit käyny kotona vaan nukkumassa. (H4)

Asumisvalintoja tehdään kokonaisuudesta, jonka asunto ja sen ympäristö muodostavat (Kyttä & Pakkasalo & Vaattovaara 2010, 114). Asuinalueen ja ympäristön ominaisuuksille saatetaan antaa jopa enemmän painoarvoa asumisen valinnoissa kuin itse asunnon ominaisuuksille. Tämä pätee spontaaneihin asumisen kuluttajiin, jotka eivät vietä kotona aikaa kovinkaan paljon. Spontaani asumisen kuluttaja on elämäntyyliään liikkuvainen ja aktiivinen (ks. taulukko 2) ja muistuttaakin Knoxin ja Pinchin (2010) ura- ja kulutuskeskeistä kuluttajaa ja Giblerin ja Tyvimaan (2014) aktiivista tai hauskanpitäjä -kuluttajatyyppejä. Opiskelu, työt, ystävien ja läheisten kanssa vietetty aika sekä harrastukset ovat tärkeitä, joten kotona oleskelulle jää vain vähän aikaa. Vaikka nuoret aikuiset viettävät usein paljon aikaa muualla kuin kotona, koti koetaan omaksi alueeksi ja asumiselta toivotaan yksityisyyttä (Kempainen & Uusitalo & Kuoppamäki 2017, 40; Fox O'Mahony 2013, 161). Asuminen on passiivista, ja asunto saattaa toimia vain nukkumapaikkana ja tavaroiden säilytyspaikkana. Kokemus kodista on usein erilainen kuin suunnitelmallisilla asumisen kuluttajilla, koska asuntoon ei olla sitouduttu yhtä vahvasti:

Viime vuodenvaihteessa muutin Kumpulaan. Kumpulassa asuin kaverin kanssa kimppekämpässä, kun hän tarvitsi kämpäkaverii niin mä menin sinne, mut se oli ihan vaan puolen vuoden verran. Aika sen jälkeen lähin lomanviettoon Italiaan ja loman jälkeen syksyllä muutin tänne Malmille. (...) No jos lasketaan kodiks se, jossa mä asun eli nyt tää mun Malmin asunto, niin se on siis paikka jossa rauhoittua, levätä, (...) paikka jossa varastoida mun asiat, tavarat. Paikka, jossa nukkua. Mul on siis monesti ollu elämäntilanne sellanen et en mä oo välttämät kotona ollu muuten ku nukkumassa. Eli jos mul on ollu paljon opiskelu- tai työhömmä tai

Spontaanit asumisen kuluttajat asuvat yleensä vuokralla eivätkä ole suunnitelleet omaa asumistaan kovin pitkälle (ks. taulukko 2). Asunnot saattavat olla jaettuina ja vuokrasuhteet lyhytaikaisia. Asunnot voivat vaihtua lyhyelläkin varoitusaikalla. Spontaaneilla asumisen kuluttajilla saattaakin olla jo asumisuransa alussa useita muuttoa. Toisaalta spontaanit kuluttajat muuttavat myös erilaisin perustein kuin suunnitelmalliset kuluttajat. Muuttopäätöksen tekeminen ei edellytä tarkkaa harkintaa, ja sen taustalla voi olla esimerkiksi vain se, että ystävä tarvitsi väliaikaisen alivuokralaisen, kuten haastateltava H4 edellä kertoo. Hänellä muuttoa tapahtuikin useita lyhyehkön ajan sisällä. Muuttoalttius liittyy pitkälti elämäntyyliin ja asunnon hallintamuotoon (Knox & Pinch 2010, 254). Väliaikaisista asumisratkaisuista huolimatta spontaanit asumisen kuluttajat ovat tyytyväisiä asumiensa. Suunnittelemattomuus mahdollistaa myös spontaaniuden: on mahdollista tarttua erilaisiin työtarjouksiin, muuttaa tietyn alan opiskelupaikan perässä muualle Suomeen tai lähteä opintojen aikana ulkomaille vaihtoopiskelemaan, harjoitteluihin tai töihin.

Spontaanit asumisen kuluttajat osaavat harvoin kertoa, millainen heidän unelmasuuntonsa olisi. He eivät suunnittele elämäänsä kovin pitkälle tulevaisuuteen. Opiskelu ja työuralla alkuun pääseminen näyttävät spontaaneille kuluttajille tärkeimpinä kuin oman perheen perustaminen ja vakiintuminen. Spontaanit asumisen kuluttajat näkevät elämässään seuraavan viiden tai kymmenen vuoden aikavälillä paljon erilaisia avoimia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia. Elämää ei joko haluta tai ei ole edes mahdollista suunnitella pitkällä tähtäimellä. Spontaanit asumisen kuluttajat eivät näe ostavansa asuntoa mah-

dollisimman pian opintojen jälkeen, koska eivät vielä tiedä, missä haluavat asua:

Kyl mä haluisin omistaa, mut niin et se ei oo ainakaan lähitulevaisuuden asioita niin sitä on vaikee, ei osaa kuvitella niin kauas. (H9)

Etäällä siintävän unelma-asunnon ajatellaan kuitenkin olevan omistusasunto, ainakin jos rahaa olisi käytettävissä niin paljon kuin haluaa. Kun omistusasunnon hankkiminen kuuluu vasta kaukaisempiin elämäntavoitteisiin tai ei ole suunnitelmassa ollenkaan, pitkäjänteistä säästämistä asuntoa varten ei myöskään koeta tarpeellisenä. Rahaa käytetään mieluummin johonkin muuhun. Spontaanit kuluttajat eivät koe vuokran maksamista tuhlaamisena tai rahan hukkaan heittämisenä samalla tavalla kuin suunnitelmalliset kuluttajat. He eivät ole valmiita tinkimään kokemuksien ja elämyksien tavoittelusta ja sitoutumaan asuntoon ainakaan nuoruudessaan.

Elämäntilanteen ohjaamat asumisen kuluttajat

Elämäntilanteen ohjaamalle asumisen kuluttajalle valinnanmahdollisuudet asumisen suhteen ovat rajattuja ja asumisratkaisut tuotetaan ainakin osittain ulkoapäin. Hänen itsenäisiä asumisen ratkaisujaan rajoittaa riippuvaisuus muista. Nuorten asumista ohjaavat syyt ovat usein taloudellisia, mutta ne voivat olla myös sosiaalisia.

Taloudelliset resurssit määrittelevät asumista esimerkiksi siten, että nuoren vuokramaksukyky on riippuvainen tulonsiirroista ja/tai perheeltä saadusta taloudellisesta tuesta. Vaikka nuorten asumistoiveet ja -valinnat saavat vanhemmilta vaikutteita, itse asunnon hankinnassa ja asumiskustannuksissa halutaan kuitenkin pärjätä pääosin itse. Asuminen on suomalaisessa yhteiskunnassa oman yrittämisen ja selviämisen aluetta, ja myös nuorten ole-

tetaan hoitavan asumismenonsa itse (Juntto 1990, 371). Nuoret kokevat taloudellisen riippuvaisuutensa vanhemmista usein kielteisesti, mikä on havaittavissa nuorten puheessa:

En oo onneks joutunut pyytää, paitsi kerran tässä vuosi sitten, mut seki oli pieni avustus vaan. Ja siis, onneks mulla ei oo ollu tarvetta, oikeestaan melkeen koskaan, niin en oo sit pyytäny (...) mulle se on oikeesti aika viimeinen resurssi. (H4)

Vaikka vanhemmat mielellään auttaisivat esimerkiksi vuokranmaksussa, kun nuori asuu omillaan, moni nuori on valmis turvautumaan vanhempien tai suvun taloudelliseen apuun vain pakon edessä. Nuoret kokevat tärkeänä omien menojensa rahoittamisen itse, ja se vaikuttaa heidän kokemukseensa itsenäisyydestä (Piensoho & Kylkilähti 2013, 55). Nuorten keskuudessa pyrkimys taloudelliseen riippumattomuuteen onkin erityisen korostunut (Raijas 2015, 146). Rahallista avustusta vanhemmiltaan saavat nuoret nähdään vähemmän itsenäisinä kuin muut nuoret (Stone & Berrington & Falkingham 2014, 271). Avun pyytäminen vanhemmilta nähdään epätoivottuna ja nuoret pyrkivät välttämään siihen turvautumista. Nuoret kokevat, että jos he joutuvat turvautumaan muihin taloudellisesti, he eivät pysty kuluttamaan vapaasti eivätkä myöskään asumaan oman elämäntyylinsä mukaan.

Vanhemmilta voidaan silti hyväksyä vakuudet tai takaus asuntolainaan, varsinkin jos vanhemmat ovat kannustaneet nuorta ostamaan oman asunnon. Haastateltava H8 kertoi saavansa vanhemmiltaan käsirahan oman asunnon hankintaan, ja tämä tuntui hyväksyttävältä siksi, että vanhemmatkin olivat saaneet omilta vanhemmiltaan apua asunnon ostoon. Kyseessä oli eräänlainen jatkumo, suvun perinne. Samoin haastateltava H3 toteaa halunsa hankkia omistusasunto varhain juontuvan vanhemmilta: ”ne on pitäny sitä

silleen itsestäänselvyytenä”. Haastateltavan vanhemmat ovatkin aktiivisesti mahdollistaneet omistusasumisen kannustamalla lastaan asunnon ostoon ja takaamalla asuntolainan, vaikka hänen opintonsa ovat vielä kesken eikä hänellä ole säännöllisiä tuloja. Vaikka vanhemmat auttaisivat aikuista lastaan asunnon ostossa, lasta ei nähdä riippuvaisena vanhemmistaan vaan vastuullisena ja itsenäisenä kuluttajana omistusasumisen myötä (Druta & Ronald 2017, 785).

Sen lisäksi, että haastateltavat nuoret eivät halunneet olla muista taloudellisesti riippuvaisia, he myös etäännyttivät itseään tällaisista kuluttajista:

Sillon kun mä asuin viel just lapsuudenkodissa tai nuorempana ennen ku se oli ajankohtasta itelle miettii omaa asumisjärjestelyä, nii ehkä silloin jotenki ajatteli et ne varsinki perheet jotka asuu vuokralla nii niitä sit jotenki... kauheen kuulosta sanoo näin mut aatteli et ne on sitte varmaan vähän niinku huono-osaisia ihmisiä. (H1)

Pitkään jatkuva vuokra-asuminen nähtiin taloudellisesti arveluttavana asumisratkaisuna. Omaa perhettä, lähipiiriä ja ystäviä eroteltiin asumisen suhteen niistä, jotka olivat tehneet tai joutuneet tekemään heistä poikkeavia asumisen ratkaisuja. Ne, jotka asuivat pitkään vuokralla, esitettiin etäisinä ja tuntemattomiksi jääneinä henkilöinä. Nuorten puheessa oli kuitenkin havaittavissa, että tietynlaiset asumisvalinnat tulkitaan olosuhteiden pakottamina tehdyiksi. Asunnon omistaminen liitetäänkin turvallisuudentunteeseen ja jatkuvuuteen (Fox O’Mahony & Overton 2015, 394). Omistusasumisen nähtiin nimenomaan turvallisena asumismuotona, jossa oma elämäntilanne on hallinnassa.

Asumistilannetta ohjaavat sosiaaliset tekijät (ks. taulukko 2) voivat liittyä esimerkiksi puolison tai perheen elämäntilanteeseen tai omaan mielenterveyteen ja pärjäämiseen. Sosiaaliset tekijät saattavat kytkeytyä myön-

teisiinkin merkityksiin, kun puolison tai perheitilanteen myötä asumisen valinnoissa voi päätyä tekemään kompromisseja tai sellaisia ratkaisuja, joita ei itsenäisesti tekisi. Asunnon valinnassa perheenjäsenillä on erilaiset roolit, ja eri osapuolet saattavat kiinnittää huomiota erilaisiin asioihin asunnossa, sen hinnassa ja sijainnissa (Levy & Murphy & Lee 2008, 278). Kuluttajat tekevätkin kompromisseja toiveiden ja pakkojen sekä ihanteiden ja arjen välillä (Ilmonen & Hirvonen 2008, 83). Kompromissit voivat liittyä itse asuntoon, kaupunkiin, asuinmaahan, -alueeseen tai asunnon hallintamuotoon. Esimerkiksi asunnon ostamisen esteenä voi olla puolison epävarma työtilanne tai toiveet ulkomaille muuttamisesta. Osa haastateltavista oli valmis joustamaan omista toiveistaan ja muuttamaan esimerkiksi ulkomaille, vaikka se ei ollut omalla haaveena:

Mä en oo kyl semmonen et mä oisin koskaan hirveesti unelmoinu siitä, että saisi ulkomailla asuu, mutta kyl mä voisin kuvitella silleen et jos ois joku tämmönen lyhyempi oikeesti, et ois joku määräaika, että esimerkiks vaik se [avopuolison] tutkijavaihto, niin kyl mä voisin sen ajaks mennä. (H3)

Ohjaavat tekijät asumisen valinnoissa voivat siis olla väliaikaisia, kuten esimerkiksi puolison työtilanne. Joillekin se on kuitenkin pysyvä tilanne. Tällaiset elämäntilanteen ohjaamat asumisen kuluttajat eivät välttämättä pysty noudattamaan yhteiskunnassamme vallalla olevia normeja ja käsityksiä siitä, millaista asumisen pitäisi missäkin elämänvaiheessa olla, vaikka haluaisivat. Omistus- tai unelmasunnot saattavat tuntua heille tavoittamattomalta. Asumiseen joudutaan sopeutumaan ja omia asumisen tapoja suhteuttamaan asumisratkaisuun. Tällaisen muista riippuvaisen kuluttajan rooli näyttäytyi haastatelluille nuorille epätoivottuna ja vältettävänä.

Nuorten asumistoivepuhe: kulttuurisia ihanteita ja elämäntyyliasumista

Edellä olemme tarkastelleet nuorten asumistoiveita ja -valintoja ja tunnistanee niiden kytköksiä elämäntyyliin ja kuluttajuuteen. Muodostimme tässä tutkimuksessa kolme elämäntyyliasumisen tyyppiä, jotka eroavat toisistaan asumisen ja muun kulutuksen ja rahankäyttötapojen suunnitelmallisuuden, elämäntyylien vakiintuneisuuden, elämäntavoitteiden ja asumistoiveiden taloudellisten toteuttamismahdollisuuksien suhteen. Kotikeskeiset suunnitelmalliset asumisen kuluttajat tekevät asumisvalintoja harkittujen elämäntavoitteidensa mukaisesti; he panostavat kotiin ja tavoittelevat omistus-asuntoa tai ovat jo sen hankkineet. Koke-mushakuiset spontaanit kuluttajat puolestaan panostavat muuhun kulutukseen, elämyksiin ja kokemuksiin, suhtautuvat asumiseen väliaikaisena vaihtoehtona ja valitsevat usein vuokra-asunnon. Elämäntilanteen ohjaamat asumisen kuluttajat puolestaan ovat ainakin väliaikaisesti tilanteessa, jossa heidän asumisensa rakentuu epäitsenäisyyden kautta. Toisin sanoen nuorten asumiskuluttajuus ei pelkisty Junton (1990) esittämäksi elämäntapa-asumiseksi eli siihen, että elämäntyyliä siirryttäisiin toteuttamaan asumisessa vasta, kun taloudelliset mahdollisuudet sen sallivat. Tietenkin nuorten taustalla on erilaisia lähtökohdita ja resursseja (Coulter 2018, 218) ja tässä tutkimuksessa analysoitavana ollut pienehkö haastatteluaineisto ei yllä kuvaamaan nuorten asumiskuluttajuuden rakentumista täydessä kirjossaan.

Nuorten asumistoivepuheessa ilmenee normatiivisuutta, jonka voi tulkita kertovan asumisihanteisiin sosiaalistumisesta, mutta tuloksia voidaan tulkita myös enkulturaatiokehityksen kautta eli miten nuoret itse ra-

kentävät asumiskuluttajuuttaan oman elämänsä lähtökohdista. Kuluttajasosialisaation prosesseissa asumiseen liittyviä ajattelutapoja ja ihanteita siirretään sukupolvelta toiselle. Esimerkiksi asunnon omistamisen tavoittelu alkaa monella varhain, kun vanhemmat tai pankkien tarjoamat ASP-tilit johdattelevat nuoria ajattelemaan asuntoa sijoituksena. Nuorten sosiaalistuminen asumisen normeihin ja ihanteisiin tulee esiin siten, että asumisen kulttuurisia ja sosiaalisia normeja esitetään yksilöllisinä käsityksinä siitä, mitä ovat oikeat ratkaisut asumisessa.

Asumiskuluttajuuden rakentumisesta enkulturaation prosesseissa puolestaan kertoo se, miten yleisten asumisihanteiden ja -valintojen taustalta paljastuu normeista poikkeavia haaveita ja näkemyksiä (ks. myös Kemppainen & Uusitalo & Kuoppamäki 2017). Nuoret toivatkin esiin vastaavassa elämäntilanteessa olevien ystävien ja omien kokemusten kautta muun muassa oman rauhan ja kerrostaloasumisen huolettomuuden merkitystä asumisessa. Nuorille koti on ensisijaisesti vapaana olemisen ja rentoutumisen paikka ja siksi asunnon jakaminen, varsinkin tunteettomien kanssa, tuntui monelle mahdottomalta asumisratkaisulta. Koska nuoret ovat usein pienituloisia esimerkiksi opiskelun vuoksi, asumiskustannusten oli kuitenkin pysyttävä kohtuullisina. Asumisessa tehtiin tällöin kompromisseja, mikä nuorten kohdalla johti usein esimerkiksi siihen, että tingittiin asunnon koosta hyvän sijainnin vuoksi. Keskeinen sijainti ja asumisen huolettomuus houkuttivat nuoria kerrostaloasumiseen myös tulevaisuudessa, eikä omakotitaloasumisen ihanne saanut osakseen varauksetonta vahvistamista. Erilaiset elämäntyyliä asumisessa antavat viitteitä siitä, että kaikki nuoret eivät olisi suomalaisen omistusasumisen normin mukaisesti tavoittelemassa omaa asuntoa heti työpaikan ja säännöllisten tulojen myötä, vaan enkulturaatioajattelun mukaisesti heidän

asumiskuluttajan polkunsa voivat rakentua monin eri tavoin.

Tuloksiin on syytä suhtautua varauksella. Taloudelliset resurssit vaikuttavat asuminen valintoihin, ja haastateltavien talouden suurinta menoerää kysyttäessä lähes kaikki mainitsivat asumiskulut. Siihen nähden haastateltavat toivat melko vähän esille asumisen hintaa tai asumiskulujen vaikutusta asumisen valintoihin. Semi Purhosen ym. (2014, 346) mukaan esimerkiksi kodin omannäköisyydestä puhumalla kierretään sitä, että tosiasiaassa asumisvalinnat määrittyvät vahvasti taloudellisten resurssien mukaan. Seikan saattoi havaita myös tämän tutkimuksen aineistossa. Esimerkiksi vuokran suuruutta vahvemmin erilaiset kodin ja asuinympäristön ominaisuudet mainittiin syinä tietynlaisille asumisvalinnoille. Talouspuhe nousi esiin vuokra- ja omistusasumisesta keskusteltaessa: hallintamuotoja vertailtiin ensisijaisesti taloudellisten tekijöiden näkökulmasta. Taloudesta ja rahankäytöstä puhuttiin myös, kun haastateltavat kuvailivat itseään kuluttajina. Muuten talouspuhe jäi tutkimusaineistossa taustalle – voi olla, että haastateltavat pitivät tulojen rajallisuutta ja sen vaikutusta asumiseen tietynlaisena itsestäänselvyytensä nuoruuden elämänvaiheessa eivätkä he siksi tuoneet sitä esille. Haastattelija ei nostanut erikseen esiin asumisen hintaa tai taloudellisten resurssien vaikutusta asumisen valintoihin, ja haastateltavat toivat näitä asioita esiin vaihtelevassa laajuudessa. Jatkotutkimuksissa voitaisiin keskittyä enemmän tulojen merkitykseen asumisratkaisuisissa ja analysoida sitä, missä määrin nuorten asumisvalinnat ovat taloudellisten resurssien sanelemia ja missä määrin omia ihanteita, mieltymyksiä ja elämäntyylejään vastaavia valintoja.

Lähteet

- Arundel, Rowan & Ronald, Richard (2016) Parental co-residence, shared living and emerging adulthood in Europe: semi-dependent housing across welfare regime and housing system contexts. *Journal of Youth Studies* 19 (7), 885–905.
- Autio, Minna (2004) Finnish young people's narrative construction of consumer identity. *International Journal of Consumer Studies* 28 (4), 388–398.
- Autio, Minna (2006) *Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1066 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 65.
- Autio, Minna, Huttunen, Kaisa & Puhakka, Elina (2010) Keskiluokkainen ja ekonomistinen eetos kulkuskerronnassa: ansaittua ja laskelmoitua hedonismia. Teoksessa Minna Lammi & Liisa Peura-Kapanen & Päivi Timonen (toim.) *Kulutuksen määrät ja tyylit talouden muutoksissa*. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirjoja 6, 95–115.
- Clapham, David (2002) Housing Pathways: A Post Modern Analytical Framework. *Housing, Theory and Society* 19 (2), 57–68.
- Cook, Daniel T. (2010) Commercial enculturation: Moving beyond consumer socialization. Teoksessa David Buckingham & Vebjorg Tingstad (toim.) *Childhood and Consumer Culture*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 63–79.
- Coulter, Rory (2017) Social Disparities in Private Renting Amongst Young Families in England and Wales, 2001–2011. *Housing, Theory and Society* 34 (3), 297–332.
- Coulter, Rory (2018) Parental background and housing outcomes in young adulthood. *Housing Studies* 33 (2), 201–223.
- Druta, Oana & Ronald, Richard (2017) Young Adults' Pathways into Homeownership and the Negotiation of Intra-Family Support: A Home, the Ideal Gift. *Sociology* 51 (4), 783–799.
- Ekström, Karin (2006) Consumer socialization revisited. Sarjassa Russell W. Belk (toim.) *Research in Consumer Behavior*, volume 10. Oxford & Amsterdam & San Diego: JAI Press, Elsevier, 71–98.
- Filandri, Marianna & Bertolini, Sonia (2016) Young people and home ownership in Europe. *International Journal of Housing Policy* 16 (2), 144–164.
- Fox O'Mahony, Lorna (2013) The meaning of home: from theory to practice. *International Journal of Law in the Built Environment* 5 (2), 156–171.
- Fox O'Mahony, Lorna & Overton, Louise (2015) Asset-based Welfare, Equity Release and the

- Meaning of the Owned Home. *Housing Studies* 30 (3), 392–412.
- Gibler, Karen M. & Tyvimaa, Tanja (2014) The Potential for Consumer Segmentation in the Finnish Housing Market. *The Journal of Consumer Affairs* 48 (2), 351–379.
- Hasu, Eija (2010) Asumisen päätöksiä – järjellä vai tunteella? Teoksessa Anneli Juntto (toim.) *Asumisen unelmat ja arki*. Helsinki: Gaudeamus, 59–90.
- Hasu, Eija (2017) *Asumisen valinnat ja päätöksenteko paljastettuina*. Aalto-yliopiston julkaisusarja. Doctoral Dissertations 43/2017. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeäkö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, Kaisa & Lammi, Minna (2009) Suomalainen säästäväisyys: säästäväisyyden puhuvat suomalaisissa kuluttajaelämäkerroissa. *Historiallinen aikakauskirja* 107 (1), 84–98.
- Ilmonen, Mervi & Hirvonen, Jukka (2008) Avainryhmien asuminen pääkaupunkiseudulla. Teoksessa Markku Norvasuo (toim.) *Asuttaisiinko toisin? Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, 71–108.
- Jetzkowitz, Jens & Schneider, Jörg & Brunzel, Stefan (2007) Suburbanisation, Mobility and the ‘Good Life in the Country’: A Lifestyle Approach to the Sociology of Urban Sprawl in Germany. *Sociologia Ruralis* 47 (2), 148–171.
- John, Deborah Roedder (1999) Consumer Socialization of Children: A Retrospective Look at Twenty-Five Years of Research. *Journal of Consumer Research* 26 (3), 183–213.
- Juntto, Anneli (1990) *Asuntokysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopolitiikkaan*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Juntto, Anneli (2007) *Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Juntto, Anneli (2008) *Asumisen muutos ja tulevaisuus. Rakennetarkastelu. Erilaistuva asuminen, osaprojekti I*. Suomen ympäristö 33/2008. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Juntto, Anneli (2010) Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus. Teoksessa Anneli Juntto (toim.) *Asumisen unelmat ja arki*. Helsinki: Gaudeamus, 17–47.
- Kauppinen, Timo M. & Hannikainen-Ingman, Katri & Sallila, Seppo & Viitanen, Veera (2015) *Pienituloisten asuinolot*. Työpäperi 22/2015. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kempainen, Tiina & Usitalo, Outi & Kuoppamäki Sanna-Mari (2017) Asumisnormit vai yksilölliset haaveet? Asumistoiveet eri elämänvaiheissa. *Kulutustutkimus*. Nyt 11 (1), 33–47.
- Kettunen, Hanna & Ruonavaara, Hannu (2015) Hyllätty ja unohdettu vuokrien sääntely. Teoksessa Jouni Häkli, Risto Viikko & Leena Vähäkylä (toim.) *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*. Helsinki: Gaudeamus, 31–44.
- Knox, Paul & Pinch, Steven (2010) *Urban Social Geography. An Introduction*. 6. painos. Essex: Prentice Hall.
- Koistinen, Katri & Tuorila, Helena (2008) *Millainen olisi hyvä elinympäristö – asukkaiden näkemyksiä elinympäristöstä, asumisesta ja palveluista eri elämänvaiheissa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Kortteinen, Matti & Tuominen, Martti & Vaattovaara, Mari (2005) Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2), 121–130.
- Kyttä, Marketta & Pahkasalo, Katariina & Vaattovaara, Mari (2010) Asuminen – eletty unelma. Teoksessa Anneli Juntto (toim.) *Asumisen unelmat ja arki*. Helsinki: Gaudeamus, 91–120.
- Laakso, Seppo & Kostiaainen, Eeva (2013) *Tavallisen pienituloisen ihmisen kohtuuhintainen vuokra-asuminen Helsingin seudulla*. Helsinki: Y-säätiö.
- Lapintie, Kimmo (2008) Ilmastonmuutos ja elämän virta. Kestävä kehitys vastaan asumispreferenssit. *Yhdyskuntasuunnittelu* 46 (1), 24–39.
- Levy, Deborah, Murphy, Laurence & Lee, Christina K. C. (2008) Influences and Emotions: Exploring Family Decision-making Processes when Buying a House. *Housing Studies* 23 (2), 271–289.
- Mackie, Peter K. (2016) Young people and housing: identifying the key issues. *International Journal of Housing Policy* 16 (2), 137–143.
- McKee, Kim, Moore, Tom, Soaita, Adriana & Crawford, Joe (2017) ‘Generation Rent’ and The Fallacy of Choice. *International Journal of Urban and Regional Research* 41 (2), 318–333.
- Metsämuuronen, Jari (2008) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: International Methelp.
- Miles, Steven (2015) Young people, consumer citizenship and protest: The problem with romanticizing the relationship to social change. *Young* 23 (2), 101–115.
- Partanen, Jussi (2016) *Tampereen korkeakouluopiskelijoiden asuminen 2016*. Tampere: Tampereen kaupunki.
- Piensoho, Annu & Kylkilähti, Eliisa (2013) ”Tää on nyt tilapäinen ratkaisu”: Vanhempien luona asuvien nuorten perusteluja asumistilanteelleen. *Nuorisotutkimus* 31 (2), 53–58.
- Purhonen, Semi & Gronow, Jukka & Heikkilä, Rie & Kahma, Nina & Rahkonen, Keijo & Toikka, Arho

- (2014) *Suomalainen maku: kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Raijas, Anu (2015) Mistä nuorten taloudellinen hyvinvointi muodostuu? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto, 135–150.
- Rowlands, Rob & Gurney, Craig M. (2000) Young Peoples' Perceptions of Housing Tenure: A Case Study in the Socialization of Tenure Prejudice. *Housing, Theory and Society* 17 (3), 121–130.
- Ruonavaara, Hannu (2011) Mitä asumisen sosiologia on – ja mitä se voisi olla? *Sosiologia* 48 (3), 359–262.
- Stone, Juliet & Berrington, Ann & Falkingham, Jane (2014) Gender, Turning Points, and Boomerangs: Returning Home in Young Adulthood in Great Britain. *Demography* 51 (1), 257–276.
- Strandell, Anna (2017) *Asukasbarometri 2016 – kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä*. Suomen ympäristö 19/2017. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Tilastokeskus (2020) *Asunnot ja asuinolot. Yleiskatsaus 2018*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/asas/2018/01/asas_2018_01_2019-10-10_tie_002_fi.html (Viitattu: 1.10.2020.)
- Varis, Anna (2019) *Oma koti kalkan kallis? Nuorten kuluttajien asuminen ja asunnon hallintamuodon valinta*. Kuluttajaekonomian maisterintutkielma. Taloustieteen osasto. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Vilkama, Katja & Vaattovaara, Mari & Dhalmann, Hanna (2013) Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (5), 484–497.
- Wahlen, Stefan & Laamanen, Mikko (2015) Consumption, lifestyle and social movements. *International Journal of Consumer Studies* 39 (5), 397–403.
- Yates, Luke (2011) Critical consumption: boycotting and buycotting in Europe. *European Societies*, 13 (2), 191–217.

Toivon politiikan peräänkuuluttaja, nuorisotyön ja turvapaikanhakijanuorten silloittaja, maahanmuutto- ja geopolitiikan aktivistitutkija

Maria Pisania haastattelivat Sofia Laine ja Maaria Hartman.

Maltalainen nuorisotutkija Maria Pisani oli NUORI2020-tapahtuman kutsupuhujana tammikuussa 2020 Tampereella. Pisani on tehnyt monipuolisen uran nuorisotyössä, kansalaisjärjestötoiminnassa ja ministeriöissä sekä tutkijana. Tampereella hän luennoi toivon politiikasta ja nuorisotyöstä turvapaikanhakijoiden parissa. Päivää myöhemmin yliopistotutkija Sofia Laine vei Maria Pisanin Paloheinään Helsinkiin hiihtämään sateisesta säästä huolimatta – ja samalla toteutettiin tämä haastattelu hiljaisessa hiihtomajan kahvilassa. Maaria Hartman purki haastattelun ja kirjoitti sen ensimmäisen version. Haastattelua täydennettiin ja päivitettiin kolmisin lokakuussa 2020, koronapandemian toisen aallon aikana, sähköpostitse.

Sofia Laine: Kertoisitko ensin jotakin taustastasi kansalaisjärjestöissä ja aktivismistasi? Kerroit eilen luennoillasi, että aloitit urasi kansalaisjärjestöstä.

Maria Pisani: Urani alkoi nuorisotyöntekijänä eli olin saanut ammattitutkintoni valmiiksi ja työskentelin yhteisönuorisotyöntekijänä päihdeyksikössä 2000-luvun alussa. Turvapaikanhakijoita alkoi saapua Maltalle ja työskentelin tuolloin kansalliselle virastolle, joka vastasi hyvinvointikysymyksistä. Minulle kerrottiin viraston avaavan yksikön, joka kes-

kittyisi turvapaikanhakijoista huolehtimiseen. Hain välittömästi, ja sain paikan ensimmäisen avoimen keskuksen käynnistäjänä Maltalla. Olin hyvin tietämätön aiheesta: halusin työskennellä turvapaikanhakijoiden kanssa, mutta en ollut koskaan tavannut turvapaikanhakijaa. Kukaan Maltalla ei ollut tavannut. Se oli todella kiinnostavaa aikaa ja oppimiskäyräni oli erittäin jyrkkä.

Vuonna 2003 pyöritin jo avointa keskustusta, jossa oli noin 150 nuorta miestä. Alussa minulla ei ollut edes tiimiä. Vietin päiväni

kulkien vanhassa rakennuksessa huoneesta toiseen. Aluksi vain istuin kahvilla keskuksessa turvapaikanhakijoiden kanssa. He keittivät minulle kahvia tai teetä, minä istuin ja kuuntelin. Olin todella etuoikeutettu. Tuohon aikaan he olivat kaikki nuoria miehiä Kongosta, Somaliasta, Eritreasta... Se oli kesää 2004, kun tulijoita alkoi saapua selvästi enemmän. Sitten tuli laiva, jossa oli naisia ja lapsia... Se oli humanitaarista toimintaa sanan varsinaisessa merkityksessä. Kuulet, että laiva on tulossa ja yhtäkkiä sinun täytyy valmistaa tyhjistä kaikkea tarpeellista vauvoille, lapsille, äideille... Mutta aloin myös oppia enemmän säilöönoton politiikasta, rasismista, resurssipulasta, investointien riittämättömyydestä ja maan hallitukseen yhteydessä olemisesta. Mikään ei ollut maan politiikassa muuttumassa, mutta peräänkuulutin muutosta ja vaadin, että on investoitava enemmän – ja että säilöönoton politiikkamme on järkyttävää. Menin käymään vankilassa, paikassa, jonne kukaan työntekijöitä lukuun ottamatta ei päässyt sisälle. Siellä olivat asiat todella huonosti ja olosuhteet kamalat. Ihmiset viettivät siellä jopa kaksi vuotta sisään suljettuina. Koska olin työsuhteessa ministeriöön, enkä voinut puhua julkisesti, irtisanouduin vuoden 2004 lopussa. Perustin *Integra*¹-nimisen kansalaisjärjestön, jonka tarkoituksena oli ensisijaisesti olla poliittisen vuoropuhelun äänitorvi turvapaikanhakijoiden puolesta. Tästä käynnistyi toinen jyrkkä oppimiskäyräni.

Taustani nuorisotyön koulutuksessa tähtäsi siihen, että luodaan nuorille tilaa puhua omasta puolestaan. Mutta nyt työskentelin sellaisten nuorten kanssa, jotka eivät voineet puhua omasta puolestaan. He olivat joko vangittuja, eivät osanneet kieltä tai pelkäsivät todella paljon rasismia. He kohtasivat niin paljon ongelmia päivittäin, että heidän prioriteettinsa oli selviytyminen. Eivätkä he edes tienneet kenelle puhua. Meidän siis piti puhua heidän puolestaan. Se oli minulle uusi

Maria Pisani.

oppimiskokemus nuorisotyöntekijänä, turvapaikanhakijoiden parissa. Ajattelin että hyvä on, minulla on tämä koulutus, olen valmistautunut, olen työskennellyt monenlaisten nuorten kanssa aiemmin – pitkäaikaistyöttömien, yksinhuoltajaäitien, huumeita käyttävien – mutta mikään ei ollut valmistanut minua tähän. Ei mikään. Yksi pysäyttävän eroavuus noina aikoina oli tämä: Kun työskentelin marginalisoitujen nuorten kanssa, jotkut heistä tulivat kannustavista kodeista, joillakin oli rahaa, ja he päätyivät käyttämään huumeita. Heillä ei ollut toivoa. Turvapaikanhakijoilla ei ollut yhtään mitään. Ja silti he olivat täynnä toivoa. Oli mielenterveysongelmia, oli traumoja, oli masennusta, mutta oli myös toivoa. Tämä oli minusta hyvin kiinnostavaa.

Vapaaehtoisorganisaatiomme alkoi käsitellä turvapaikanhakijanuorten perustarpeita, kuten englannin tuntien tarjoamista, ja otin uudelleen käyttöni aiemmin hankkimiani taitoja englannin opettamisesta jalkapallon ja ajotuntien avulla. Muistan erään päivän kun meitä oli noin kymmenen autossani, emme ajaneet minnekään, mutta kaikki olivat sulloutuneina sisään. Simuloin ajamista

ja selitin että tässä on ”gearstick”, tässä on ”steering wheel”, ja kaikki toistivat sanat, koska monet heistä olivat ammatiltaan mekaanikkoja ja heidän täytyi tietää nämä sanat nyt englanniksi.

Päivät olivat täynnä jatkuvaa improviointia ja hauskanpitoa, voimavarojen ja pääoman jakamista, uusien ystävien löytämistä, ajan tappamista, turhautumisen purkamista jalkapallon kautta. Tein maisterintutkintoani samaan aikaan, ja sitten väitöskirjaa, joten opiskeluaiheeni vaihtoivat suuntaa nuorisotyöhön ja turvapaikanhakijoihin. Samaan aikaan työskentelin kentällä. Tarvitsin myös rahaa, koska olin neljän lapsen yksinhuoltajaäiti. Siksi otin toimen Maltaan kansainvälisestä maahanmuutto-organisaatiosta (IOM²) kuudeksi vuodeksi. Vastasin muun muassa kansallisesta asutusohjelmasta sekä virkistykseen tarjoamisesta keskuksissa. Tämä tarkoitti sitä, että suuri osa työstäni tapahtui suurlähetystöjen, ministerien ja ministeriöiden kanssa, ja altisti minut maahanmuuttopolitiikan näkökulmille sekä kansainvälisille ja geopoliittisille näkökulmille. Vietin vähemmän aikaa keskuksissa ja enemmän

toimistoissa. Kun katson taaksepäin, olen hyvin kiitollinen tästä näkökulmasta, vaikka monella tapaa inhosin sitä.

SL: Mutta opit paljon ja opit tuntemaan ihmiset?

MP: Juuri näin. Kuusi vuotta sinnittelin, ja sitten minulla oli väitöskirja-aihe. Otin pitkän vapaan saattaakseni tohtorintutkintoni loppuun. Väitöskirjani fokus kääntyi noiden vuosien aikana turvapaikkaa hakevien naisten epävirallisten koulutustarpeiden tutkimiseen. Tulin tuolloin paljon tietoisemmaksi sukupuolittuneista prosesseista ja nuorten naisten kokemuksista. Tulin myös paljon huolestuneemmaksi kielteisen päätöksen saaneista turvapaikanhakijoista. Ihmisistä, jotka tulivat jopa Somaliasta ja Eritreasta saakka. He, joiden hakemus oli hylätty, joutuivat limboon. Heitä ei tultaisi karkottamaan, mutta he olivat olleet jo vuosia ilman konkreettista tulevaisuutta.

Väittelin vuonna 2012. Asiat myös muuttuivat maani politiikassa ja Euroopan politiikassa. Irtisanoutumiseni jälkeen käynnistin uudelleen kansalaisjärjestön, joka on toiminut siitä lähtien. Sain vakinaisen työpaikan Maltaan

Maria Pisani (toinen vasemmalta) Spark 15 -aktivistien kanssa ryhmäkuvassa.

yliopistosta vuonna 2013. Kiitos upean vapaaehtoisten tiimin, jatkoimme työskentelyä ja yhteistyötä muiden kansalaisjärjestöjen kanssa. Meillä on päiväkeskus, tarjoamme siellä muun muassa englannin keskustelutunteja, ohjaamme tarpeen mukaan muihin palveluihin, ja yksinkertaisesti tarjoamme turvallisen tilan, jossa pääasiassa nuoret miehet voivat rentoutua, nauttia olostaan ja saada uusia ystäviä. Tuemme myös Spark 15 -järjestöä³, joka on nuorten johtama pakolaisjärjestö. Tuimme heitä alkuun ja nykyään Spark 15 puhuu mediassa, matkustaa ulkomaille konferensseihin ja järjestää itsenäisesti tapahtumia.

Tilanne Maltalla on kehittynyt 16 vuodessa. Jotkut asiat ovat onneksi parantuneet hieman. Valitettavasti kansainvälisesti asiat ovat kääntyneet paljon pahemmalle tolalle. Emme tiedä, mitä tämä vuosi 2020 tuo tullessaan. Viime vuonna aivan liian monilta laivoilta kiellettiin pääsy satamaan, samalla suuri osa huomiostamme suuntautui tähän⁴. Viime vuonna tapahtui myös väkivaltainen turvapaikanhakijan salamurha. Todella hirveä viharikos: mies tapettiin, koska hän oli musta. Vuosi 2019 oli erityisen paha vuosi. Säilöönottopolitiikkamme on ottanut enemmän askelia taaksepäin kuin parantunut. Odotamme viimeisimpiä tilastoja, mutta oletan että vuonna 2019 Malta oli kärjessä, kun lasketaan tulijoiden määrä suhteutettuna asukaslukuun. Myös solidaarisuuden puute Euroopan jäsenvaltioiden välillä on hyvin huolestuttavaa. Vuosien ajan EU:n lähestymistapa on ollut rajoittaminen, yritys estää ihmisiä saavuttamasta Euroopan Unionia. Rajoittamispolitiikka on käynnissä.

SL: Niin, ja Turkin sopimus

MP: EU:n ja Turkin välisen sopimuksen vahvistamispyrkimykset ovat tapa estää turvapaikanhakijoiden saapumiset Eurooppaan. ”Meidän”, jolla tarkoitan EU:n jäsenvaltioita, strategia ei näytä olevan selviytyminen turvapaikanhakijoiden kokemusten kanssa

vaan turvapaikanhakijoiden saapumisen estäminen. Se on ”meidän” prioriteettimme.

SL: Kyllä, se on ongelmallista, ja kuten eilen NUORI2020-kutsupuheenvuorossasi kerroit, Euroopan neuvosto kyllä vahvasti asemoituu ihmisoikeuksien puolelle, mutta viime kädessä heillä ei ole poliittista vaikutusvaltaa.

MP: Euroopan neuvosto luo kyllä tilaa puhua, ja toivotan sen tervetulleeksi. Todellisuudessa turvapaikka-asioista ja turvapaikanhakijoista linjataan ministerineuvostossa. Tilanne on Euroopassa pahenemassa, ei paranemassa. Haasteista huolimatta, varsinkin kun koostimme yhdessä kirjaa (Pisani & Bello & Basarab & Laine 2019), oli erittäin kiinnostavaa nähdä aloitteita ympäri Eurooppaa. Mitä nuorisotyöntekijät tekevät ja kuinka he kohtaavat monia haasteita turvapaikanhakijanuorten parissa. Minulla ei ole epäilystäkään, etteikö nuorisotyö olisi tehnyt todella paljon, mutta se voisi tehdä vielä enemmän nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla. Aidosti uskon, että nuorisotyössä on jotakin erityistä ja ainutlaatuista. Nuorisotyön kentällä Euroopassa alkaa jo olla kokemusta, tietoa, kehitystä, sitoutumista, rohkeutta ja voimaa. Minulle tämä kaikki on toivon lähde.

SL: Onko Euroopassa olemassa turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevien nuorisotyöntekijöiden verkostoa?

MP: En usko. Tai se on epävirallinen verkosto. Esimerkiksi viime vuonna kehitettiin GloBall-työkalupakki⁵. Se oli Euroopan komission aloite. Se toi tutkijoita yhteen, ja siksi sanoisinkin, että on olemassa väljä verkosto, mutta mielestäni sitä on tarvetta kehittää edelleen ja luoda jotakin järjestäytyneempää, joka tuo toimijat yhteen. Olen ajatellut tätä aika paljon: kun opetan nuorisotyötä, opetan itseasiassa humanitaarista toimintaa. Ei siis ainoastaan nuorten turvapaikanhakijoiden parissa työskentely vaan laajemmin kaikki se, mitä nuorisotyö professiona voi osaltaan tuoda humanitaariselle kentälle, kiehtoo mi-

nuu. Tämä on mielestäni ajallemme hyvin oleellinen keskustelu, joka pitäisi käydä. Ajattelen pakolaisleiriolosuhteita Maltalla, Kreikassa tai esimerkiksi Kakumassa⁶, jossa vierailin jokin aika sitten. Varsinkin Kakumassa tulini todellakin tietoiseksi jälleen siitä, kuinka ainutlaatuinen nuorisotyö on kenttänä: asiantuntemuksen, taitojen ja kykyjen kokonaisuutena. Niitä voidaan ja pitäisi kehittää humanitaarisissa konteksteissa.

SL: Tuo on tärkeää, ja siitä puhutaan liian vähän.

MP: Yksi pääkriteikistäni valtavirtaista nuorisotyön teoriaa kohtaan on ollut se, mitä kutsun kansalaisoletukseksi⁷. Tarkoitani tällä oletusta siitä, että kaikilla nuorilla on kansalaisoikeudet. Todellisuudessa kuitenkin yhä useampi nuori, myös Euroopassa, mutta varsinkin globaalisti, putoaa kansalaisuuden ulkopuolelle. Ja tällä on kuolettavia seurauksia. Myös paperittomien maahanmuuttajien ja kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden määrä kaupungeissamme kasvaa. Tämän pitäisi olla merkittävä yhteinen huolenaihe muillekin kuin nuorisotyöntekijöille. Tarkoitani, että kyseessä on äärimmäinen ulossulkeminen, nämä nuoret ovat täysin järjestelmän ulkopuolella.

Tämä on itseasiassa myrkyllistä koko yhteiskunnalle. Tarkastelkaamme intersektionaalisesti nuoruuden leikkauspisteessä rotua ja etnisyyttä, sosioekonomista asemaa, koulutusastetta, mutta myös lainmukaisia asemia. Mitä nämä kaikki tarkoittavat nuorten pakolaisten, paperittomien maahanmuuttajien tai kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden näkökulmista, mutta myös miten tämä kaikki vaikuttaa yhteiskuntaan yleisesti?

Toinen tärkeä kysymys minulle on ollut siirtymä. Kuten sanoin eilen kutsuluenossani, nuorten siirtymät pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden keskuudessa ovat tutkimusaihe, jota todella pitäisi tarkastella perusteellisemmin.

SL: Tähän teemaan liittyy niin paljon suurta epäoikeudenmukaisuutta, että siitä ei edes haluaisi lukea, ei haluaisi nähdä. Kuten sanoit eilen puheessasi, sitä vain haluaa ikään kuin sulkea korvansa.

MP: Niinpä, huomaan empatian ja myötätunnon sekä rakkauden puutetta. Varmaan ymmärrät mitä tarkoitan, kun puhun rakkaudesta ja rakkauden tärkeydestä tutkimustyössämme.

SL: Kyllä, olen lukenut bell hooksin (2016) hienon kirjan, jossa hän käsittelee rakkautta ja toivoa, sympatiam ja ymmärrystä. Se tulee lähelle tätä.

MP: Toivon politiikkaa, kyllä. Toivo on poliittista toimintaa, ja kyynisyys tai uskomus siitä, että mikään ei muutu – se on alistumista. Ajatteluni kehittyy tällä hetkellä epistemologisella tasolla. Mielestäni pitäisi katsoa kohti innovaatioita, toisaalta neoliberalistista agendaa, pahenevaa ilmastonmuutosta ja ekokatastrofia. Näissä globaaleissa kriiseissä valtion rajoilla ei yhtäkkiä olekaan ollut väliä. Keskustelu on ikään kuin siirtynyt toiselle tasolle. Hieman samoin on teknologisten muutosten kanssa. Tämä kaikki johdatti minun kriittisen posthumanistisen tutkimuksen kentälle, erityisesti Rosi Braidotti (2013) on vaikuttanut ajatteluuni viime vuosina. Ajatteluuni keskittyikin tällä hetkellä kysymykseen siitä, miten nuorisotyötä voitaisiin juurruttaa posthumanistiseen lähestymistapaan. Nuorisotyön perusperiaatteet, kuten dialogisuus, kunnioitus ja vastuullisuus, pysyvät oleellisina nuorisotyön arvoina. Ajattelen, että nämä arvot pitää artikuloida selvästi ja rohkeasti.

SL: Nuorisotyö lähestyy tulevaisuustutkimusta, koska työskentelemme niiden sukupolvien kanssa, joilla pitäisi olla paljon vuosia edessään. Ja nyt ilmastonmuutoksen vuoksi tulevaisuuden näkymät lapsille ja nuorille ovat lyhenemässä, tulevaisuuden mahdollisuudet ovat heikentymässä.

MP: Niin, muutos on nyt nopeaa, haasteet globaaleja ja koskettavat kaikkia. Mitä

peräänkuulutan tässä ajassa, on jotakin, mikä perustuu paljon enemmän vastuullisuuteen ja eettiseen lähestymistapaan tämän päivän ja tulevaisuuden nuorisotyötä kohtaan. Kaikkien kohtaamiemme haasteiden kohdalla, katsoimme paitsi turvapaikanhakijoita tai kodittomuutta Helsingissä, voimme kysyä, miten tämä asettuu suurempaan kuvaan suhteessa kapitalismiin ja globaalilla tasolla. Lisäksi on kysyttävä, miten tämä liittyy ilmastonmuutokseen sekä pakolais- ja pakkosiirtolaisuusliikehdintään. Se kaikki on osa samaa kuvaa. Minun kokemustani maailmasta ei voi verrata juuri Välimeren ylittäneen turvapaikanhakijan kokemukseen, joten nämä rakenteet, joista puhuimme aiemmin, rotu, ikä, kyvyt ja vammat, seksuaalinen suuntautuminen, nämä rakenteelliset esteet säilyvät, ja meidän täytyy yhä edelleen osoittaa ja käsitellä niitä, mutta niitä täytyy käsitellä osana suurempaa kuvaa.

SL: Kyllä. Tarvitsemmeko uuden oppiaineen nuorisotutkimukseen?

MP: Se, mihin tähtään, on uusi porras teoreettisessa paradigmassa, sellainen, joka perustuu posthumanistiseen lähestymistapaan. Sitä olen edistämässä. Uusi linssi, jolle luoda perusta. Teoria on tärkeä nuorisotyössä. Teorian täytyy informoida, se on käytäntö, ja tarkastelen posthumanismia teoreettisena linssinä nuorisotyön edistämiseksi ja kehittämiseksi.

SL: Tuuli Hirvilampi (2015) kirjoitti erinomaisen väitöskirjan kehittämänsä kestävästä hyvinvoinnin teoriaan pohjautuen. Hän on jatkanut aiheen tutkimista ja on tehnyt Suomessa tutkimusta nuorista yrittäjistä, jotka yrittävät löytää hiilineutraaleja elämäntapoja. Tämän kautta hän pyrkii kehittämään ajatusta siitä, mitä kestävä hyvinvointi voisi tarkoittaa, sellainen elämäntapa, jossa planeetan kantokykyä ei ylitetä. Teoriassa on asioita, joita voitaisiin soveltaa turvapaikanhakijoiden kohdalla. Minä käytän käsitettä 'sustainable wellbeing' ja hän puolestaan 'sustainable welfare'. Mielestäni hän on kehittämässä hyvin kiinnostavaa teoriaa,

mutta sitä on hyvin vaikea tuoda käytäntöön.

MP: Haasteet ovat valtavia, kuten on myös kipu. Mutta aina voi katsoa jokapäiväistä, voi katsoa paikallista. Kun teimme kirjaa (Pisani ym. 2019), ihmiset vastasivat kukin tahollaan kirjoittajakutsuun, kertoivat, miten olivat kohdanneet kriisejä ja tunnistaneet tarpeita. Sitteen jälkeinpäin teimme linkit tekstien välille. Kirjahankkeessa oli paljon yhteisöllisyyttä ja myös ainutlaatuisuutta. Joskus sitä ei vain näe metsää puilta. Ihmiset liittyvät yhteen, tapahtuu hyviä asioita ja sitoudutaan, ja se on toivon lähde. Mutta mielestäni tällä hetkellä, ennemmin kuin tieteen harjoittajia, me tarvitsemme uusia teorioita ymmärtääksemme ja kehittääksemme nuorisotyön käytäntöjä paikallisesti ja globaalisti.

Meidän täytyy, tiedätkö, vastata rohkeudella, päättäväisyydellä ja energialla. Ja toivolla!

Minun nuorin tyttäreni, hän valmistui juuri psykologiasta ja nyt, minä rohkaisen häntä, pakko myöntää, hän on suuntautumassa tekoälyyn psykologiassa. Ajattelen, että se on kenttä, jossa on nyt tapahtumassa hyvin paljon. Kävin juuri keskustelun hänen kanssaan tänä aamuna. Hänelle tekoäly on totaalinen dystopia, ja minun täytyy myöntää, että iso osa siitä on minullekin melko dystoopista, mutta näen että siellä on myös hyviä asioita.

Olin kuuntelemassa Tomi Kiilakosken esitelmää eilen. Työryhmässä puhuttiin virtuaalitetellisuuksista ja siitä, miten se voi muuttaa paljon asioita joidenkin nuorten ihmisten kohdalla, mutta samalla se tarkoittaa, että alamme elää virtuaalitetellisuuden kautta. Se on vähän pelottavaa.

Koska maailmantilanne muuttui radikaalisti haastattelun toteutusajankohdan jälkeen koronaviruspandemian myötä, kysyimme

lokakuussa 2020 Maria Pisanin käsityksiä muuttuneiden olosuhteiden vaikutuksista nuoriin turvapaikanhakijoihin.

Pisani kertoi, kuinka kansalaisjärjestöt, kuten Integra, ovat lakanneet järjestämästä kasvotusten tapahtuvia palveluita Maltalla. Useat järjestön vapaaehtoistyöntekijöistä ovat palanneet kotiin johtuen pandemian puhkeamisesta, joten järjestöt työskentelevät tällä hetkellä rajatuilla resursseilla (Pisani 23.3.2020 *Times of Malta* -lehdessä). Pandemia on myös muuttanut myönteisellä tavalla joitakin toimintakäytäntöjä.

Maria Pisani: COVID-19:n vuoksi me olemme joutuneet sulkemaan kansalaisjärjestön drop-in-pisteen, joten siirsimme tilan virtuaaliseksi. Se on ollut todella mielenkiintoista, uusi tapa työskennellä, ja vastaanotto on ollut todella hyvää! Ajattelen, että niin meillä Maltalla kuin muuallakin pandemia on todella paljastanut yhteiskunnan syviä rakenteellisia murtumia. Maltan hallitus on käyttänyt hyväkseen pandemiaa oikeuttaakseen ihmisoikeusrikkomukset. Tämä tulee varsin selvästi ilmi satamien sulkemisessa etsintä- ja pelastusveneiltä, laittomassa säilöönottopolitiikassa ja eristetyn *Hal Far*-avoimen keskuksen olosuhteissa, jotka eivät mahdollista koronavirukselta suojautumista (Pisani *Times of Malta* -lehdessä 17.4.2020 ja 27.4.2020). Me näemme edelleen nuorten ihmisten tulevan laittomasti pidätetyksi, kesällä turvapaikanhakijoita pidätettiin viikkokausiksi myös merellä, paahtavassa kuumuudessa. Myös hengenmenetyksiin johtaneet laittomat käännättämiset takaisin Libyaan oikeutettiin ”kansallisten turvallisuushuolien” perusteella.

Onkin kiireellinen tarve tarjota turvapaikanhakijoille ja pakolaisille sellaiset resurssit ja tuki, joiden avulla he voivat reagoida COVID-19:n tuhoisiin vaikutuksiin. On mobilisoitava heidän omia vahvuuksiaan ja kykyään, tuettava heidän osoittamaansa sin-

nikkyyttä (ks. myös Pisani *Times of Malta*-lehdessä 17.4.2020). Sen sijaan EU-jäsenvaltiot kääntävät selkensä ja perääntyvät, jokainen suojellen omaa etuaan. EU-jäsenvaltioiden toiminnan oikeutus irrottautuu kaikista laillisen ja moraalisen vastuullisuuden muodoista, samalla etäännyttäen itsensä Välimeren hukkuneiden brutaalista todellisuudesta (Pisani *Times of Malta* -lehdessä 27.4.2020).

Tämä ei ole ensimmäinen kerta, kun viitataan Hannah Arendtin kirjaan *The Origins of Totalitarianism* (1951, suom. *Totalitarismin synty*), jossa hän keskustelee käsitteestä ”oikeus oikeuksiin” (engl. ”right to have rights”). Hän dokumentoi, miten käsitys ihmisoikeuksista haastettiin ensimmäistä maailmansotaa seuraavina vuosina, erityisesti suhteessa miljoonien ihmisten siirtämiseen⁸. Aikana, jolloin monet valtiot välittivät vain omasta edustaan. Arendtin analyysi paljasti häiritsevän totuuden ihmisoikeuksista – ne eivät merkitse mitään tullessaan vastakkain nationalismin ja rasismien kanssa. (Pisani *Times of Malta* -lehdessä 27.4.2020.) Koronaviruksen vaikutukset ovat erityisen huolestuttavia post-traumaattisesta stressihäiriöstä jo valmiiksi kärsivien ihmisten henkisen hyvinvoinnin kannalta. Siirtolaiset, jotka ovat menettäneet kaiken, mukaan lukien rakastamansa ihmiset, taistelevat nyt tämän uuden epävarmuuden ja kriisin keskellä uudessa kotipaikassaan. (Pisani *Times of Malta* -lehdessä 23.3.2020.)

Kun ihmisiltä puuttuu taloudellisia ja sosiaalisia resursseja, heistä tulee haavoittuvampia. Koronapandemian puhkeaminen on todella saanut meidät kaikki ymmärtämään hieman enemmän siitä, mitä tarkoittaa olla omillaan. Länsimaisen yhteiskunnan vastauksen pitää perustua solidaarisuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja huolenpitoon, ei kansallisuuteen tai kansalaisuuteen. (Pisani *Times of Malta* -lehdessä 23.3.2020.)⁹

Maria Pisanin elämän ensimmäinen hiihtokokemus, oppaana Paloheinässä tammikuussa 2020 Sofia Laine. Haastattelu tehtiin hiihtomajalla vesisateen päättymistä odoteltaessa.

”Young refugees and youth work” cross-country skiing seminar 🤝! Skiing for hope: even it rained one hour earlier we didn’t lose our hope. Very special moment to ski with wise and inspiring colleague from Malta, theorizing politics of hope ☺ (Sofia Laineen Facebook-päivitys 15.1.2020.)

Viitteet

- 1 Lisätietoa järjestöstä: Integra Foundation: <https://integrafoundation.wordpress.com/> (Viitattu 12.11.2020.)
- 2 Lisätietoa IOM Maltasta: <https://malta.iom.int/about-us> (Viitattu 12.11.2020.)
- 3 Lisätietoa kansalaisjärjestöstä Spark 15: <https://www.facebook.com/spark15> (Viitattu 12.11.2020.)
- 4 Siirtolaisten Välimerellä tekemiä laivamatkoja koskeva tutkimus: *Crossing the Mediterranean Sea by Boat. Mapping and Documenting Migratory Journeys and Experiences*. <https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/research/researchcentres/irs/crossingthemed> (Viitattu 12.11.2020.)
- 5 Euroopan komission julkaisu: *GloBall – a toolkit for youth workers working with young migrants, refugees and asylum-seekers*. SALTO-YOUTH, European Commission. <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/global-a-toolkit-for-youth-workers-working-with-young-migrants-refugees-and-asylum-seekers.2359/> (Viitattu 15.10.2020.)
- 6 Kakuma on kaupunki Kenian luoteisosassa noin sadan kilometrin päässä Etelä-Sudanista. Kaupungissa sijaitsevan pakolaisleirin runsaasta 100 000 pakolaisesta lähes puolet on somalialaisia. Loput ovat etupäässä sudanilaisia ja eteläsudaniilaisia. Leiri on perustettu 1992. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Kakuma> (Viitattu 12.11.2020.)
- 7 Kansalaisoletuksesta käsitteenä: Pisani, Maria 2016: ”Illegal bodies” on the move – A critical look at forced migration towards social justice for young asylum-seekers. *Perspective on Youth* (3), 83–98. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261944/07_PoY-3-EN.pdf/14eb3314-8ea9-4776-b897-477ea0fbfb79 (Viitattu 12.11.2020.)

- 8 Suomessa mm. Katariina Kaura-Aho on Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan pro gradu -tutkielmassaan (2016) tutkinut Hannah Arendtin ”oikeus oikeuksiin” -ajatusta pakolaisen aseman ja pakolaisuuden ilmiön yhteydessä. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/167125> (Viitattu 12.11.2020.)
- 9 Haastattelu on osa Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta What works? Youth transitions from education to employment in the Middle East and North Africa (no. 320449, IP: P. Honkatukia).

Lähteet

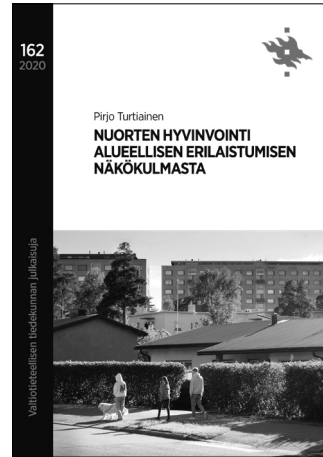
- Arendt, Hannah (1951) *The Origins of Totalitarianism*. San Diego: A Harvest Book.
- Braidotti, Rosi (2013) *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
- Debono, James 21.9.2020: 200 days of COVID: From excellence to shambles? Maria Pisanin haastattelu: COVID-19 introduced itself to Malta in the form of racism. *Malta Today*. https://www.maltatoday.com.mt/news/national/104840/200_days_of_covid_from_excellence_to_shambles#.X47BddAzY2w (Viitattu 12.11.2020.)
- Hirvilammi, Tuuli (2015) *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Väitöskirja. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia, 136. Tampere: Juvenes Print.
- hooks, bell (2016) *Rakkaus muuttaa kaiken*. Tampere: niin & näin.
- Pisani, Maria & Basarab, Tanya & Bello, Barbara Giovanna & Laine, Sofia (eds.) (2018) *Between insecurity and hope: Reflections on youth work with young refugees*. Youth Partnership, Youth Knowledge #24. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261623/008719-YKB-24-refugees.pdf/ce611ba2-4193-05e8-8948-61a4b75e3727> (Viitattu 21.10.2020.)
- Pisani, Maria 23.3.2020: Migrants ‘more vulnerable’ to COVID-19 impact. When a difficult situation is made even worse. *Times of Malta*. <https://timesofmalta.com/articles/view/migrants-more-vulnerable-to-covid-19-impact.780209> (Viitattu 12.11.2020.)
- Pisani, Maria 17.4.2020: COVID-19 does not discriminate. *Times of Malta*. <https://timesofmalta.com/articles/view/covid-19-does-not-discriminate-maria-pisani.785969> (Viitattu 12.11.2020.)
- Pisani, Maria 27.4.2020: What if the boat was filled with Maltese citizens? Nationalism and racism overwhelm human rights. *Times of Malta*. <https://timesofmalta.com/articles/view/being-human-and-not-saved-maria-pisani.788228> (Viitattu 12.11.2020.)

Nuorten hyvinvointi alueellisen erilaistumisen näkökulmasta

Pirjo Turtiainen

Teksti perustuu kirjoittajan väitöstilaisuuden lectio praecursoriaan Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa 5.9.2020. Vastaväittäjänä toimi professori emerita Elina Lahelma Helsingin yliopistosta.

Pirjo Turtiainen (2020) *Nuorten hyvinvointi alueellisen erilaistumisen näkökulmasta*. Helsingin yliopisto: Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 162. 126 s. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/318529>

Lasten ja nuorten hyvinvointi sekä hyvinvoinnin alueellinen eriytyminen ovat olleet poliittisen, hallinnollisen ja tutkimuksellisen keskustelun keskiössä koko 2000-luvun alun. Huomiota on kiinnitetty Suomea halkoviin hyvinvointieroihin ja myös kaupunkien sisäisen hyvinvoinnin eriytymiseen. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin eriytymiseen liittyvät kysymykset ovat 2020-luvun alussa entistä ajankohtaisempia – tilanteessa, jossa kannetaan huolta myös siitä, eriytykö lasten ja nuorten hyvinvointi entisestään koronakriisin myötä.

Tutkimukseni käynnistyi vuosituhanen vaihteessa ja työn yhtenä keskeisenä lähtökohtana olivat silloisten tutkimusten havainnot alueellisesta erilaistumisesta ja eriytymisestä Helsingissä. Vaikka alueellinen eriytyminen oli tutkimukseni käynnistyessä Helsingissä vielä maltillista, oli huoli eriytymisestä ja alueellisten erojen vaikutuksista lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin jo tuolloin herännyt. Esimerkiksi Helsingin

kaupunginkanslian vuonna 1997 julkaisemassa syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota selvittäneen työryhmän mietinnössä korostetaan lasten ja nuorten kasvun turvaamisen ja syrjäytymisen ehkäisyn tärkeyttä kaikilla alueilla (Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota... 1997). Kaupunkirakenteen muutoksiin varautuminen ja vaikuttaminen nimettiin tuolloin yhdeksi Helsingin lapsi- ja perhepolitiikan haasteeksi (Helsingin kaupungin lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma 2001). Sittemmin asuinalueiden sosiaalisen ja myös etnisen eriytyksen on havaittu voimistuneen ja tutkijat ovat ryhtyneet puhumaan segregatiosta alueellisen eriytyksen sijaan (Kortteinen & Vaattovaara 2015). Myös nuorten hyvinvoinnin on havaittu eriytyneen alueittain (esim. Alshail & Högnabba 2015; Mukana-ohjelman projektisuunnitelma 2019). Nuorten eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi on Helsingissä laadittu 2010-luvun lopussa systeemistä muutosta tavoitteleva

kaupunkistrategiahanke (Mukana-ohjelman projektisuunnitelma 2019).

Oma kiinnostukseni lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä alueellisuuden problematiikkaa kohtaan syntyi viimeistään tutkiessani lähiöprojektin perhetyötä 1990-luvun lopussa Helsingin kaupungin tietokeskuksessa (Turtiainen 1999). Väitöskirjatyötä ennen ja sen rinnalla tutkin myös lapsen kuulemista, nuorten asuinalueita sekä lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja alueellisia toimintamalleja ja palveluja (Turtiainen 2001; 2003; 2008). Ajattelen, että kiinnostukseni sitä kohtaan, minkälaiseksi elämänkulku muotoutuu ja minkä merkityksen asuinympäristö saa, juontaa juurensa myös omaan lapsuuteeni ja nuoruuteeni. Asuin Helsingissä heterogeenisella asuinalueella ja elämänkulkujen moninaisuus tuli minulle tutuksi jo tuolloin. Kokemukseni soveltavasta tutkimuksesta, kuntasektorin hyvinvointityöstä sekä nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämisestä ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, millaiseksi tutkimukseni on muotoutunut (ks. Turtiainen 2013; 2015).

Työni lähtökohtana ovat siis olleet aikaisempien tutkimusten havainnot alueellisesta eriytymisestä ja nuorten hyvinvointieroista. Sekä nuorten hyvinvointia että alueellista eriytymistä ja erilaistumista on tyyppillisesti tarkasteltu tilasto- ja indikaattoritietojen kautta. Usein tutkimuksen kohteena ovat olleet hyvinvoinnin vajeet. Siitä, miten alueellinen erilaistuminen vaikuttaa yksilötasolla hyvinvointiin ja pahoinvointiin tiedetään kuitenkin vähemmän. Hyvinvointia mittavien indikaattoreiden rinnalle on jo pitkään kaivattu lisää tietoa hyvinvoinnin kokemuksesta sekä hyvinvointiin ja huono-osaisuuteen liitetystä merkityksistä.

Omassa työssäni tutkimuksen kohteena ovat yhdeksäsluokkalaisten nuorten käsitykset hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin reunaehdoista kolmella sosioekonomisella rakenteeltaan

erityyppisellä asuinalueella 2000-luvun alun Helsingissä. Tutkin, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja mitkä seikat nuorten omien käsitysten perusteella vaikuttavat hyvinvointiin sekä siihen, millaiseksi elämä tulevaisuudessa muotoutuu. Kysyn työssäni, miten asuinympäristöön liittyvät tekijät ja alueellinen erilaistuminen näyttäytyvät nuorten hyvinvointikäsitteissä.

Tutkimukseni koostuu neljästä osajulkaisusta ja yhteenvedosta, jossa käyn vuoropuhelua 2000-luvun alun ja 2010-luvun tutkimuksen kanssa paikantaen ja päivittäen samalla tutkimustani. Tarkastelen hyvinvointia ainekirjoitus-, haastattelu- ja kyselyaineiston kautta. Monimenetelmäisen lähestymistavan ja ennen kaikkea laadullisen tutkimusotteen avulla olen hakenut erilaista näkökulmaa tutkittavaan ilmiöön ja pyrkinyt täydentämään tilastollisen tutkimuksen antamaa kuvaa nuorten hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta. Olen tutkinut lähtökohtaisesti hyvinvointia, mutta peilaan tuloksiani myös hyvinvoinnin kääntöpuoleen, pahoinvointiin ja syrjäytymiseen.

Hiljattain edesmenneen, arvostetun ja laajasti tunnetun sosiologin Erik Allardtin hyvinvointitutkimus on ollut innoittamassa tutkimustani, kuten niin monien hyvinvointitutkijoiden. Allardtin hyvinvointimalli on vaikuttanut esiympäryykseeni hyvinvoinnista. En ole halunnut omassa työssäni määrittellä hyvinvointia tiukasti etukäteen, koska olen ollut kiinnostunut siitä, miten tutkimani nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin. Olen kuitenkin hyödyntänyt Allardtin elintasosta, yhteisyysuhteista ja ihmisenä olemisesta kertovia hyvinvoinnin ulottuvuuksia jäsentäessäni nuorten hyvinvointikäsitteitä. (Allardt 1976; 1993; 1998.)

Alueellinen erilaistuminen on ollut hyvinvoinnin ohella läpikulkeva juonne tutkimuksessani. Käytän alueellisen erilaistumisen käsitettä, joka näyttäytyy minulle laajempaan

kuin alueellisen eriytymisen käsite ja jolla voidaan viitata myös asuinalueiden positiiviseen erottautumiseen (ks. myös Bernelius 2013). Osajulkaisuissani olen lähestynyt hyvinvointia eri näkökulmista, vaihtuvin tutkimuskysymyksin ja hyödyntäen erityyppistä teoreettista keskustelua, käsitteistöä ja aineistoa, kuitenkin hakien vastausta siihen, miten nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja minkä merkityksen asuinympäristö saa nuorten käsityksissä.

Allardtin having-loving-being-malli on tarjonnut hyvän ja laajan viitekehyksen tarkastelulle, vaikka monet hyvinvoinnin osat alueet ja teemat kytkeytyvätkin useammalle hyvinvoinnin ulottuvuudelle. Hyvinvoinnin ulottuvuudet kietoutuvat yhteen ja lomittuvat (ks. myös Bardy 2009). Olen kiinnittänyt huomiota eri ulottuvuuksien väliseen dynamiikkaan ja jäljittänyt myös hyvinvoinnin alueellisuutta. Päästäkseni kiinni hyvinvoinnin alueellisuuteen olen Allardtin mallin rinnalla hyödyntänyt tarkastelussani jaottelua fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön sekä tarkastellut erikseen alueellista kiinnittymistä. Ajattelenkin, että alueellinen hyvinvointi muotoutuu hyvinvoinnin eri osat alueiden dynamiikan ja asuinympäristön eri puolien välisen punninnan vuorovaikutuksessa.

Olen tarkastellut vielä erikseen nuorten käsityksiä omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa elämänsä kulkuun. Vaikka nuoret viittasivat eriarvoisuutta tuottaviin rakenteellisiin tekijöihin, niin omalla kohdallaan he olivat kuitenkin taipuvaisia näkemään mahdollisuuksia. Tulkitseen ”itsestä kiinni”-puheen heijastelevan nuorten uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa sekä kertovan hyvinvoinnista ja Tuula Gordonin (2005) esittämästä toimijuuden tunnosta. Käsitykset omista mahdollisuuksista, vaikkakin rakenteellisten, kulttuuristen ja sosiaalisten reunaehtojen kehystämänä, kytkeytyvät tulkintani mukaan myös tulevaan hyvinvointiin.

Hyvinvointi saa yksilöllisiä merkityksiä, mutta se näyttäytyy myös ikä- ja elämänvaihesidonnaisena. Nuorten hyvinvointikäsitteissä korostui perhesuhteiden ja kaverisuhteiden merkitys, ja nuoren syrjäytyminen näyttäytyi ensisijaisesti syrjäytymisenä kaverisuhteista. Syrjäytyminen sai nuorten käsityksissä eri merkityksiä eri elämänvaiheissa samaan tapaan kuin hyvinvointi. Hyvinvointi ja syrjäytyminen kytkeytyivät nuorten käsityksissä sekä materiaaliin että ei-materiaaliin tekijöihin. Nuoruudessa painottuivat ei-materiaaliset seikat ja aikuisuudessa taas enemmän materiaaliset tekijät.

Nuorten käsitykset hyvästä elämästä ja hyvästä asuinympäristöstä näyttäytyivät yleisempien kulttuuristen hyvään elämään ja asumiseen liitettyjen arvostusten mukaisina. Nämä arvostukset eivät ole paljoakaan muuttuneet vuosikymmeniin eivätkä ne omassa tutkimuksessani vaihdelleet alueittain. Kuitenkin tutkimukseni toi kiinnostavalla tavalla esiin sen, että käsitykset hyvästä elämästä ja hyvästä asuinympäristöstä ovat sidoksissa myös ikään, elämänvaiheeseen ja elämäntavallisiin valintoihin.

Vuosituhanen vaihteessa alueelliset erot olivat Helsingissä maltillisia (esim. Lankinen 2001; vrt. Kortteinen & Vaattovaara 2015). Nuorten käsityksiin pohjautuvien osajulkaisujeni kuva nuorten hyvinvoinnista ja alueellisesta erilaistumisesta tukee osaltaan tätä näkemystä. Vaikka tutkimieni nuorten kuvauksissa asuinalueet näyttäytyivät erilaisina ja nuorten kirjoituksista ja kertomasta on löydettävissä viitteitä alueellisesta erilaistumisesta ja alueiden sisäisestä erilaistumisesta, niin nuorten käsitykset hyvinvoinnista, hyvästä elämästä ja hyvästä asuinympäristöstä muistuttivat toisiaan kaikilla alueilla. Nuoret myös uskoivat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kaikilla alueilla. Nuorten arki näyttäytyi monipaikkaisena ja kaupungin mahdollisuudet olivat heidän ulottuvillaan. Nuoren elämä ei paikan-

nu ainoastaan omalle asuinalueelle, vaan se näyttäytyy liikkuvana ja kaupunkiympäristöä omaa asuinalueetta laajemmin hyödyntävänä (esim. Jovero & Horelli 2002; Ponto 2017; vrt. Tolonen ym. 2018).

Tutkimieni nuorten kuvauksissa segregaatio näyttöytyi tulevaisuuden uhkana. Nuorten voikin ajatella tässä mielessä ennakoineen tulevaa kehitystä, sosiaalisten ja alueellisten erojen kasvua. Tosin yhdelläkään tutkimistani alueista sosiaaliset ongelmat eivät olleet kärjistyneet 2010-luvun loppuun mennessä nuorten kuvaamalla tavoilla. Tutkimukseni problematiikka on edelleen monin tavoin ajankohtainen. Olisi tärkeää seurata, miten tutkimukseni teemat näyttöytyvät tässä ajassa, muuttuneessa toimintaympäristössä ja uusien eriarvoisuutta tuottavien haasteiden edessä. Nopeasti kehittyvä 2020-luvun Metropoli-Helsinki näyttöytyy nuorelle erilaisena kuin Helsinki vuosituhanteen vaihteessa.

Tutkimuksessani havaitsin, kuinka monimuotoista ja dynaamista hyvinvoinnin ja alueellisen erilaistumisen tematiikka on ja miten tärkeää sitä on tutkia erilaisten käsitteellisten lähestymistapojen ja aineistojen kautta. Tutkimukseni osoittaa, että hyvinvoinnin moniin ulottuvuuksiin ja merkityksiin on vaikea päästä kiinni ilman laadullista tutkimusotetta. Nuorten hyvinvointi muodostuu lukuisista osatekijöistä, joiden merkitys on erilainen eri nuorille, riippuen myös ajasta ja paikasta. Tarvitaan ymmärrystä siitä, kuinka nuorten hyvinvointi ilmenee relationaalisesti niin yksilöiden välisissä kuin myös laajemmissa toimijoiden ja yhteiskunnallisten rakenteiden välisissä suhteissa.

Tutkimusta tehdessäni havaitsin myös, että nuorten hyvinvointitutkimus osoittautuu edelleen usein hyvinvoinnin vajeiden ja riskien tutkimiseksi. Hyvinvoinnin käsitettä hyödyntävää ja sitä käsitteellisesti problematisoivaa nuorten hyvinvointitutkimusta on yllättävän vähän. Indikaattoritutkimuksen ymmärrys hyvinvoin-

nista on usein implisiittistä – indikaattoreiden oletetaan puhuvan puolestaan (ks. myös Hanell 2019). Väitän, että indikaattoritiedon ja kokemustiedon lisäksi tarvitaan lisää ymmärrystä. Indikaattorit eivät puhu sellaisenaan, kuten eivät kokemuksetkaan, vaan tarvitaan kontekstualisointia ja laajempaa ymmärrystä sekä teoreettisesti viritettyä empiiristä tutkimusta.

Tulin vakuuttuneeksi siitä, että ymmärryksemme nuorten hyvinvoinnin moninaisuudesta tulisi ohjata hyvinvointia mittaavien indikaattoreiden laadintaa ja tulkintaa – eikä päinvastoin.

Lähteet

- Allardt, Erik (1976) *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY.
- Allardt, Erik (1993) *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research*. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of life*. Oxford: Clarendon Press, 88–94.
- Allardt, Erik (1998) *Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka*. Teoksessa J.P. Roos ja Tommi Hoikkala (toim.) *Elämänpolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 34–53.
- Alsuhail, Faris & Högnabba, Stina (2015) *Nuorten terveys- ja hyvinvointierot Helsingin suurpiirien välillä. Kouluterveyskyselyn tarkastelu paikkatietomenetelmin*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 3.
- Bardy, Marjatta (2009) *Hyvinvoinnin ulottuvuudet – perheen ja yhteiskunnan suhteissa*. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 226–242.
- Bernelius, Venla (2013) *Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilaspohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1.
- Gordon, Tuula (2005) *Toimijuuden käsitteen dilemmoja*. Teoksessa Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.) *Ihmistieteet tänään*. Helsingin yliopiston tutkijakollegium. Helsinki: Gaudeamus, 114–130.

- Hanell, Tomas (2019) Hyvästä rengistä huonoksi isännäksi: kvantifikaatioimperatiivi yhdyskuntasuunnittelussa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 57:3, 9–23.
- Helsingin kaupungin lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma* (2001) Helsinki: Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 14.
- Jovero, Sari & Horelli, Liisa (2002) *Nuoret ja paikallisuuden merkitys? Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-Havukosken alueella*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 84.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (2015) Segregaation aika. *Yhteiskuntapolitiikka* 80:6, 562–574.
- Lankinen, Markku (2001) *Alueellisen eriytymisen suunta Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla 1990-luvulla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 6.
- Mukana-ohjelman projektisuunnitelma (2019). Helsingin kaupunki. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Helsinki/syrjaytyminen/mukana-ohjelma.pdf> (Viitattu 14.1.2020.)
- Ponto, Heli (2017) *Young people's everyday lives in the city: living and experiencing daily places*. University of Helsinki. Department of Geosciences and Geography A 52.
- Syrjäytymistä ja sosiaalista segregaatiota selvittäneen työryhmän mietintö (1997) Helsinki: Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 15.
- Tolonen, Tarja & Aapola-Kari, Sinikka & Lahtinen, Jenni & Wrede-Jäntti, Matilda (2018) Miten kaupungista tulee oma: Kaupunkipääoma ja nuorten eriytyneet suhteet kaupunkitilaan. *Nuorisotutkimus* 36:3, 57–75.
- Turtiainen, Pirjo (1999) *Lähiöprojektin perhetyö: lastensuojelua vai yhdyskuntatyötä*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 3.
- Turtiainen, Pirjo (2001) *Miten kuulla lasta? Esimerkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2.
- Turtiainen, Pirjo (2003) Lähiöprojekti nuorten asuinalueitoiveiden näkökulmasta. Teoksessa Pia Bäcklund & Harry Schulman (toim.) *Lähiöprojekti lähikuvassa. Lähiöprojekti-kauden 2000–2003 arviointi*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 4, 75–95.
- Turtiainen, Pirjo (2008) Ryhmätoiminta alueen lapsiperheiden tukena – esimerkkinä Latokartanon alueen lastensuojelun perhetyö, Lastenkaari ja Skanssi. Teoksessa Terttu Nupponen & Eeva-Liisa Broman & Erkki Korhonen & Markus Laine (toim.) *Myönteisiä muutoksia ja kasvavia haasteita. Ko-*
- kemuksia Helsingin lähiöprojektin v. 2004–2007 ja Urban II -yhteisöaloiteohjelman v. 2001–2006 toiminnasta*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 6, 149–179.
- Turtiainen, Pirjo (toim.) (2013) *Arjen hyvinvointia, voimavaroja ja onnellisuutta. AHVO – työikäisten hyvinvointiohjelma vuosille 2013–2016*. Konserni- ja asukaspalvelut. Vantaan kaupunki. (Viitattu 7.8.2019.)
- Turtiainen, Pirjo (2015) *Takuuta toteuttamassa – nuorisotakuu pääkaupunkiseudulla selvitysraportti*. ESR-selvityshanke/Vantaan kaupunki. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/118702_takuuta_toteuttamassa_selvitysraportti_2015.pdf (Viitattu 30.10.2019.)

English abstracts

Do social media and social background explain young people's consumer attitudes?

Terhi-Anna Wilska & Eero Rantala & Jesse Tuominen

The Finnish Journal of Youth Research
("Nuorisotutkimus") Vol 38 (4), 4–18

This article focuses on the connections between following social media influencers, peer pressure, sociodemographic variables, and young people's consumer attitudes. The study is based on theories of consumer socialization in the context of changing media influencing, and different social backgrounds. The data used in the study were derived from a survey on 800 young people aged 15 to 19 years, and were analyzed using structural equation modelling. The research results showed that following social media influencers was strongly associated with materialistic consumer attitudes, but not with thrifty or sustainable consumer attitudes. Peer pressure was also associated with materialism. However, a minority of young people had clearly materialistic attitudes. Most respondents perceived themselves as thrifty and careful consumers. With regard to gender, boys were more materialistic and girls were more responsible as consumers. Socioeconomic background had no significant effects on young people's consumer attitudes.

Keywords: consumer attitudes, materialism, young people, social media influencers, social media

Consumption attitudes and economic inequality as determinants of young people's life satisfaction

Enna Toikka & Leena Haanpää

The Finnish Journal of Youth Research
("Nuorisotutkimus") Vol 38 (4), 19–36

This article examines indicators relating to young family members' financial situation, consumption attitudes, and life satisfaction. The connection between consumption attitudes and these two areas has been under-researched to date. The article seeks answers to the question of whether a family's financial situation is reflected in young people's consumption attitudes, and whether this situation or consumption attitudes have an effect on young people's life satisfaction. The data for the study were collected in 2014 by means of a

survey called Youth Under Focus. A total of 1,368 youngsters from grades 5, 7 and 9 responded to the survey. According to the results, life satisfaction was explained by the following factors: susceptibility to external influence, shopping, and frugality. The link between frugality and high life satisfaction turned out to be the strongest, and persisted when looking at young people together, or individually according to their economic reference groups.

Keywords: life satisfaction, consumption attitudes, financial situation of the family

The association between family- and individual-related factors and financial inequality among young people living independently

Mette Ranta & Anu Raijas

The Finnish Journal of Youth Research
("Nuorisotutkimus") Vol 38 (4), 37–51

Young Finns leave home early. Family background and current financial situation define the possibilities that independent young people have for coping financially.

The study examines the financial situation of young people living independently in respect of their experienced income sufficiency, and the family and individual-level factors that increase financial inequality. Using the 2015 Youth Barometer data on 18- to 29-year-olds living independently (N = 1,229), income sufficiency was analyzed according to childhood circumstances and individual-level factors with cross-tabulation and regression analysis.

Income sufficiency was better if the young person was employed and in a relationship. With age, experienced income sufficiency decreased. Parental financial support worsened experienced income sufficiency, implying that one is supported if experienced income sufficiency is weak. Childhood home financial problems were negatively reflected in young people's finances.

Young people's subjective financial situation is important, as life situations differ. Young people who are employed feel financially independent. Decreased income sufficiency with parental support highlights the importance of financial independence among young people.

Keywords: living, independence, young people, income

A home of one's own? Cultural ideals and lifestyles in young people's housing consumption

Anna Varis & Eliisa Kylkilahti

The Finnish Journal of Youth Research
(*"Nuorisotutkimus"*) Vol 38 (3), 52–69

Young people know the cultural ideals of housing, but their housing expresses different lifestyles. This study analyzes the construction of housing consumption in relation to lifestyles and ways of spending. The empirical data consist of ten semi-structured interviews of 18- to 27-year-olds. The analysis identified three lifestyle housing consumer types. For the systematic housing consumer, home ownership is a desirable and financially reasonable option. For the spontaneous housing consumer, renting a home is a primary choice and money is spent on living instead, rather than being saved for later. For the housing consumer guided by their life situation, housing solutions are restricted either financially or socially. The housing pathways that open up for young people are constructed both in the processes of consumer socialization, which highlights the management of personal finances, and commercial enculturation influenced by norms, family, friends and the media, which stresses the ability to conform to changing life situations.

Keywords: housing consumption, young adults, commercial enculturation, cultural ideal, consumer socialization

nuorisotutkimus

SISÄLLYSLUETTELO

Pääkirjoitus

Leena Haanpää & Enna Toikka

Keskipisteessä kulutus

1

Artikkelit

Terhi-Anna Wilska & Eero Rantala & Jesse Tuominen

☒ Sosiaalinen media ja sosiaalinen tausta teini-ikäisten nuorten kulutusasenteiden selittäjinä

4

Enna Toikka & Leena Haanpää

☒ Kulutusasenteet ja taloudellinen eriarvoisuus nuorten elämäntyytyväisyyden määrittäjinä

19

Mette Ranta & Anu Raijas

☒ Perhe- ja yksilötekijöiden yhteys itsenäisesti asuvien nuorten taloudelliseen eriarvoisuuteen

37

Anna Varis & Eliisa Kylkilähti

☒ Omaan kotiin? Kulttuuriset ihanteet ja elämäntyyli nuorten asumiskulttuurissa

52

Haastattelut

Sofia Laine & Maria Hartman

Toivon politiikan peräänkuuluttaja, nuorisotyön ja turvapaikanhakijanuorten silloittaja, maahanmuutto- ja geopolitiikan aktivistitutkija.

Haastattelussa Maria Pisani.

70

Lektiot

Pirjo Turtiainen

Nuorten hyvinvointi alueellisen erilaistumisen näkökulmasta

79

Tässä numerossa kirjoittavat

3